

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Alakoulun mediaviikko

Opettajan opas mediakasvatuksellisen teemaviikon järjestämiseen

Rauna Rahja

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 05/2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Rauna Rahja	Sivumäärä 51 ja 36 liitesivua
Työn nimi Alakoulun mediaviikko. Opettajan opas mediakasvatuksellisen teemaviikon järjestämiseen.	
Ohjaava opettaja Arto Lindholm	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Mediakasvatusseura ry, Anniina Lundvall	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa mediakasvatuksellinen opettajien ja muiden kasvattajien käyttöön tarkoitettu oppimateriaali. Materiaali kokoaa yhteen toimivia ja hyödyllisiä menetelmiä ja tehtäviä mediakasvatuksen alalta ja tarjoaa mallin sekä ohjeita alakoulun opettajille mediakasvatuksellisen teemaviikon järjestämiseen. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja sen toimeksiantaja ja tilaaja on Mediakasvatusseura ry.</p> <p>Opinnäytetyössä on hyödynnetty laaja-alaisesti mediakasvatuksen tutkimusta ja kirjallisuutta. Suomalainen mediakasvatuskenttä on edistynyt viime vuosien aikana monella eri tavalla, alalla on kuitenkin edelleen monia kehitystarpeita. Useiden tutkimusten ja selvitysten mukaan yksi tärkeimmistä mediakasvatusta edistävästä toimenpiteistä on alan oppimateriaaleihin ja etenkin niiden saatavuuteen panostaminen. Mediakasvatuksellisten materiaalien tarpeessa vaikuttavat olevan erityisesti opettajat. Vaikka monet alan organisaatiot ja yhdistykset ovat tuottaneet laadukkaita mediakasvatuksellisia materiaaleja aktiivisesti jo useiden vuosien ajan, eivät nämä materiaalit ole kuitenkaan tavoitteet niitä tarvitsevia opettajia. Tämä opinnäytetyö pyrkii osaltaan vastaamaan näihin haasteisiin ja auttaa opettajia heidän tekemässään tärkeässä mediakasvatustyössä.</p> <p>Oppimateriaalista on pyritty laatimaan mahdollisimman toimiva ja helppokäyttöinen, ensisijaisesti luokanopettajille suunnattu malli mediakasvatuksellisen viikon suunnitteluun ja toteuttamiseen alakoulun 5.-6. -luokilla. Osa oppimateriaalin tehtävistä on kerätty ja sovellettu alan julkaisuista ja oppaista, osa tehtävistä on laadittu nimenomaisesti tätä mediaviikkomallia varten. Vaikka mediaviikkomalli on suunnattu erityisesti alakoulun viimeisten luokkien ja niiden opettajien käyttöön, on materiaalista hyötyä myös toisten luokka- ja kouluasteiden opettajille ja muille mediakasvattajille.</p> <p>Opetukseen vaikuttaviin tekijöihin kuten perusopetuksen opetussuunnitelmiin on kiinnitetty työssä erityistä huomiota, jotta opettajien olisi mahdollisimman vaivatonta käyttää mediaviikkomallin tehtäviä opetuksensa osana. Lisäksi työssä on hahmotettu erityisesti alakoulun viimeisiä luokkia käyvien lasten mediakulttuuria ja mediankäyttöä, jotta oppimateriaali olisi merkityksellinen myös heidän näkökulmastaan.</p> <p>Oppimateriaalin toimivuuden takaamiseksi pyydettiin työstä kommentteja mediakasvatusalan materiaalityöntekijöiltä ja opettajilta. Heiltä saadun palautteen myötä mallia ja sen tehtäviä kehitettiin edelleen lopulliseen muotoonsa. Mediaviikkomalli on suunniteltu verkkopohjaiseksi oppimateriaaliksi ja sitä tullaan levittämään Mediakasvatusseuran internetsivuston kautta alan opettajille ja muille toimijoille.</p>	
Asiasanat Mediakasvatus, medialukutaito, mediakulttuuri, oppimateriaali, peruskoulu, toimintamallit	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
The Degree Programme in Cultural Management

ABSTRACT

Author Rauna Rahja	Number of Pages 51 and 36
Title Media Educational Theme Week in Comprehensive School. A Material for Teachers	
Supervisor Arto Lindholm	
Subscriber and Mentor Finnish Society on Media Education, Anniina Lundvall	
Abstract <p>The aim of this thesis is to produce a media educational teaching material for the support of teachers and other educators. The material produced in this thesis gathers functional and useful methods and exercises from the field of media education and it also offers a model which gives schoolteachers advice to help organise a media educational theme week in the fifth and sixth grade in comprehensive school. This thesis is a functional one and it has been commissioned by Finnish Society on Media Education.</p> <p>The research and literature on media education has been widely taken use of in this thesis. The field of Finnish media education has been making progress in the past years in many ways but there are still many different matters which need developing. According to media educational research, one of the most important measures is to make a significant contribution to the development and production of media educational materials and making these materials more available in the future. Especially teachers appear to be in need of media educational teaching materials. Although many media educational organisations and associations have been producing quality teaching materials and guides actively for several years, for some reason these materials have not reached the teachers in need of support for their media educational work. One of the main aims of this thesis is to respond to these challenges and lend a helping hand to teachers and assist them in their meaningful efforts in the field of media education.</p> <p>The more precise purpose of this thesis was to create a teaching material or in other words media educational model as functional and practical as possible for the classroom teachers working in comprehensive schools. Part of the exercises found in the material are collected from different publications and guides and adapted to the model and part of the exercises are prepared particularly in the process of this thesis. Although the material is mainly directed to the classroom teachers to facilitate their media education in the fifth and sixth grade, may also other teachers and media educators find the material and its content useful.</p> <p>A great deal of attention has been paid to the factors which have an influence on instruction in schools such as the comprehensive school curricular principles. In addition a lot of effort has been made to comprehend the children's use of media and the media environment they live in. These measures have been made to ensure that the material and its exercises will turn out to be meaningful and useful for the teachers as well the students.</p> <p>A few professional producers in the field media education and additionally some teachers were asked to give feedback on the material in latter part of the work process to ensure its quality and functionality. With their help the teaching material was improved and eventually completed. The model which helps the organisation of media educational theme week in fifth and sixth grade was designed to be a web-based teaching material and it will be distributed to teachers and other media educators through the Finnish Society on Media Education's website.</p>	
Keywords Media education, media literacy, media culture, teaching material, comprehensive school, functional models	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
1.1 Mediakasvatusseura ry	6
1.2 Taustaa opinnäytetyölle ja sen tavoitteille	6
2 KESKEISIMPIEN KÄSITTEIDEN ÄÄRELLÄ	9
2.1 Media ja mediakulttuuri	9
2.2 Mediakasvatus: käsite, kenttä ja niiden kehitys	11
2.3 Medialukutaito – alati kehittyvä valmius	14
2.4 Kriittisyys, aktiivisuus ja osallisuus mediakasvatuksessa	15
3 KOULUJEN MEDIAKASVATUS	17
3.1 Opettajat mediakasvatuksen eturintamassa	17
3.2 Huomioita mediaviikkomallin kohderyhmästä	18
3.3 Millaisia taitoja ja tietoja mediakasvattava opettaja tarvitsee?	19
4 OPETUSSUUNNITELMAT MEDIAKASVATUKSESSA	21
4.1 Opetussuunnitelman rooli mediaviikkomallia suunniteltaessa	22
4.2 Mediakasvatuksen asema perusopetuksen opetussuunnitelmassa	23
4.3 Viestintä ja mediataito -aihekokonaisuus	23
4.4 Mediakasvatus eri oppiaineissa	24
4.5 Kehitystarpeita opetussuunnitelmissa ja koulujen mediakasvatuksessa	26
5 ALAN OPPIMATERIAALEJA JA TOIMINTAMALLEJA	28
5.1 Mediakasvatuksen oppimateriaalien tuotanto	28
5.2 Mediakasvatukselliset teemaviikot koulussa	29
6 MEDIAKULTTUURIN KASVATIT	30
6.1 Ikäryhmän mediakulttuuri ja käyttötottumukset	31
6.2 Mediakasvatuksellisia erityispiirteitä vuosiluokilla 5–6	32
7 MEDIAKASVATUKSEN MATERIAALIA TUOTTAMASSA	33
7.1 Taustaa mediaviikkomallin valinnoille ja suunnitteluprosessille	33
7.2 Kommenttikierroksen tulokset ja palautteen vaikutus työhön	35
7.3 Mediaviikkomallin viisi lähtökohtaa	36
8 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ARVIOINTI	42
8.1 Rajojen paukuttelua - kulttuurituottaja mediakasvatuksen kentällä	43
8.2 Lopuksi: Kajastuksia koulujen mediakasvatuksen tulevaisuudesta	44
LÄHTEET	47
LIITTEET	52

1 JOHDANTO

Monet mediakasvatuskentän organisaatiot ja toimijat ovat jo pitkään tuottaneet moninaisia mediakasvatuksellisia oppimateriaaleja alan käyttöön. Niiden tavoitteena on antaa opettajille ja muille mediakasvatustyötä tekeville työkaluja ja menetelmiä, joiden avulla vankasti medioituneessa maailmassa elävien lasten ja nuorten medialukutaitoa ja -osaamista on mahdollista kehittää. Melko runsaasta ja monipuolisesta materiaalityöstä huolimatta eivät mediakasvatustyön tueksi laaditut työkalut ole aina tavoittaneet kohderyhmäänsä. Alan kirjallisuudesta ja tutkimuksesta on löydettävissä useita viitteitä tästä kehitystarpeesta lisätä tietoisuutta mediakasvatuksen oppimateriaaleista sekä niiden saatavuuteen ja käytettävyyteen liittyvistä haasteista. Käyttökelpoiset menetelmät ja materiaalit tehtävineen olivat pitkään ripoteltuina siellä täällä pitkin mediakasvatuksen kenttää; niiden saatavuuteen lisäämiseen on alettu kiinnittää huomiota vasta viime vuosien aikana. Tämänkaltaista oppimateriaaleja koostavaa työtä on edelleen jatkettava, jotta mahdollisimman monet opettajat eri kouluasteilta sekä mediakasvattajat erilaissa kasvatustyötä tekevissä organisaatioissa löytäisivät laadukkaiden materiaalien äärelle. Näin pidetään huolta myös koulujen ja oppilaitosten mediakasvatustyön toteutumisesta, kehittymisestä ja ajantasaisuudesta.

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö pyrkii osaltaan kantamaan kortensa kansallisiin mediakasvatustalkoisiin ja medialukutaidon lisäämiseen. Opinnäytetyön toimeksiantajana ja tilaajana on Mediakasvatusseura ry. Tämän opinnäytetyön myötä tuotetaan mahdollisimman toimiva ja helppokäyttöinen, alakoulun opettajille suunnattu oppimateriaali mediakasvatuksellisen viikon suunnitteluun ja toteuttamiseen ensisijaisesti perusopetuksen viidennen ja kuudennen vuosikoulun opetuksessa. Oppimateriaali kulkee opinnäytteessä nimityksellä mediaviikkomalli. Työn tavoitteena ei niinkään ole keksiä pyörää uudelleen toimivien mediakasvatuksen menetelmien kannalta, vaan tarkoituksena on pikemminkin koota ja soveltaa jo olemassa olevia, laadukkaita mediakasvatuksen menetelmiä alakoulujen opettajien käyttöön. Mediaviikkomallin puolisena lankana pyritään kuljettamaan toiminnallisuutta ja oppilaiden osallistamista sekä omaa tuotantoa. Mallin tärkeänä tavoitteena on lasten medialukutaidon ja -osaamisen kehittäminen, erilaisten mediataitojen harjoittaminen sekä aktiiviseen mediakriittisyyteen kannustaminen. Mediaviikkomalli on laadittu erityisesti 5.–6. luokkien ja niiden opettajien käyttöön, mutta materiaalin sisältämistä vinkeistä ja teh-

tävistä lienee iloa ja hyötyä myös muiden vuosi- ja kouluasteiden luokan- ja aineenopettajille. Materiaalin sisällöt ovat sovellettavissa erilaisille oppilasryhmille sopiviksi ja ne ovat sisällytettävissä eri vuosiasteiden opetukseen. Mediaviikkomalliin on koottu kohderyhmäksi valikoituneiden viidennen ja kuudennen vuosiasteen opetukseen sekä perusopetuksen opetussuunnitelmaan linkittyviä tehtäviä ja toimintamalleja, joiden kautta päästään käsiksi median ja mediakasvatuksen maailmaan. Opinnäytteenä tuotettu valmis mediaviikkomalli löytyy liitteenä tämän dokumentin loppupuolelta.

Opinnäytetyötä ohjaa oppilaitoksen puolesta lehtori Arto Lindholm. Toisena ohjaajana sekä työelämän ja toimeksiantajatahon edustajana toimii Mediakasvatusseura ry:n koordinaattori Anniina Lundvall.

1.1 Mediakasvatusseura ry

Toimeksiantajataho Mediakasvatusseura ry on vuonna 2005 perustettu valtakunnallinen ja kaksikielinen yhdistys, jonka tavoitteena on edistää mediakasvatuksen monitieteistä tutkimusta ja käytäntöjä Suomessa. Mediakasvatusseura ry kokoaa yhteen mediakasvatuksen toimijat sekä tiedottaa, järjestää tapahtumia, harjoittaa julkaisu-toimintaa, toteuttaa tutkimus- ja kehittämishankkeita, tekee aloitteita mediakasvatuksen edistämiseksi sekä kehittää alan toimijoiden kansallisia ja kansainvälisiä yhteyksiä. Mediakasvatusseuran toimintaa rahoittaa pääasiallisesti opetusministeriö. Edellä mainittujen toimintojen ohella Mediakasvatusseura ry ylläpitää vuorovaikutteista ja ajantasaista mediakasvatus.fi -portaalia, joka kerää keskimäärin 3000 suomalaista kävijää kuukausittain. (Mediakasvatusseura ry 2010.)

1.2 Taustaa opinnäytetyölle ja sen tavoitteille

Mediakasvatuksen oppimateriaalien saatavuuteen on pyritty kiinnittämään viime vuosina tarkempaa huomiota. Materiaaleja on muun muassa koottu vuodesta 2005 Mediakasvatusseuran ylläpitämälle sivustolle (www.mediakasvatus.fi), jossa opettajien ja muiden kasvattajien on ollut mahdollista hakea mediakasvatuksen oppimateriaaleja ja tehtäviä mediakasvatustyönsä tueksi. Tämän tyyppisistä, tarjolla olevista palveluista huolimatta suomalaiset opettajat ovat kokeneet omaan opetukseen soveltuvien mediakasvatusmateriaalien ja -käytänteiden löytämisen hankalana. Oikeusministeri-

ön julkaisemassa Mediakasvatus 2005 – Kansalliset kehittämistarpeet -politiikkaohjelmassa nostetaan yhdeksi mediakasvatuksen alan edistäväksi toimenpiteeksi ja tärkeäksi kehittämisen kohteeksi juuri mediakasvatuksellisten oppimateriaalien tuottamisen ja niiden saatavuuden parantamisen sekä laadukkaiden oppimateriaalien saattamisen opettajien tietoon (Vainionpää 2005, 42). Monissa muissa alan tutkimuksissa ja selvityksissä on havaittu samankaltaisia ongelmakohtia. Suomalaisen opettajien kouluissa tehtävää mediakasvatustyötä hankaloittavat koulutuksen vähyiden sekä opetustyön hektisyyden aikaansaaman alituisen aikapulan lisäksi oppimateriaalien puute tai epätietoisuus niistä. Pahimmassa tapauksessa mediakasvatus jää koulujen opetuksessa kokonaan toteutumatta, mikäli opettajat eivät löydä hyvien ja omalle kouluasteelle sopivien oppimateriaalien. Yksi käsillä olevan opinnäytetyön kirkkaimmista tavoitteista on pyrkiä osaltaan vastaamaan näihin alan kehitystä estäviin haasteisiin.

Opinnäytteen taustalla voidaan hahmottaa kahdenlaisia tavoitteita. Pääimmäisiä tavoitteita työlle asettavat tilaajatahon toiveet. Työn aihetta hiottiin ja suunniteltiin tilaajatahon, ohjaajien sekä opinnäytteen tekijän kesken alkuperäisen idean tultua työelämän edustajan taholta. Mediaviikkosuunnitelmalle on ollut tilausta mediakasvatuskentällä jo pidemmän aikaa; yksi tärkeimmistä tilauksen taustalla vaikuttavista tekijöistä on opettajien kokema tuen puute kouluissa toteutettavan mediakasvatustyöhön liittyen. Opettajien keskuudessa vallitsee käsitys, jonka mukaan sopivia, nopeasti ja helposti käyttöönotettavia mediakasvatuksen materiaaleja ja tehtäviä ei ole saatavilla tai niiden ääreille on hankala löytää. Todellisuudessa hyviä mediakasvatuksen oppimateriaaleja ovat monet kentän toimijat ja organisaatiot tuottaneet jo useiden vuosien ajan, mutta materiaaleista tiedottaminen tai niiden esille tuonti on syystä tai toisesta jäänyt vajavaiseksi (Kotilainen & Sintonen & Tuominen & Uusitalo & Vainionpää 2005, 15). Toisin sanoen tarjonta ei näytä kohdanneen kysyntää, vaikka tarvetta hyvillä ja helppokäyttöisillä materiaaleilla opettajien ja muiden kasvattajien joukosta löytyykin.

Toiseksi hahmottelen omia tavoitteitani pian valmistuvana kulttuurituotannon opiskelijana. Opinnäytetyöprosessi omalta kohdaltani käynnistyi jo varhaisessa vaiheessa kulttuurituottajaopintojani ja oman suuntautumisen selkiytyttyä erityisesti suorittamieni työoppimisjaksojen aikana. Mediasta, mediakasvatuksesta sekä kasvatukselli-

sen toiminnan, materiaalien ja tapahtumien tuottamisesta sekä kolmannen sektorin toiminnasta kehkeytyi minulle omakohtainen erikoistumisen ala jo melko aikaisessa vaiheessa Humanistisen ammattikorkeakoulun kulttuurituottajaopintojani. Opintojen kautta on ollut mahdollista tutustua monipuolisesti mediakasvatukseen. Olen saanut suorittaa monia mielenkiintoisia työoppimisjaksoja ja myöhemmin työtehtäviä mediakasvatuksen alalla opiskelujeni aikana. Katson näiden kokemusten vaikuttaneen suurissa määrin omaan ammatilliseen kasvuuni sekä tukeneen itseni näköisen kulttuurituottajuuden kehittymistä. Olen onnekseni saanut seurata kentän kehitystä, tuottaa erilaisia selvityksiä ja tapahtumia sekä työskennellä media- ja elokuvakasvatuksen oppimateriaalien parissa muun muassa edellä mainittujen työoppimisten kautta kansallisen mediakasvatuskentän eräänlaisessa pääkallopaikalla Mediakasvatusseura ry:ssä sekä elokuvakasvatusyhdistys Koulukino ry:ssä. Erityisesti nämä arvokkaat kokemukset alasta ovat matkan varrella vankentaneet omia motiivejani tehdä opintojeni lopputyö mediakasvatukseen liittyen ja mahdollisesti tuottaa uutta tutkimusta jommallekummalle edellä mainitulle työoppimispaikalleni. Limittäin opinnäytetyöprosessin kanssa olen työskennellyt Plan Suomi Säätiössä media- ja taidekasvatuksellisessa hankkeessa, jossa keskiössä ovat lapset oikeudet ja YK:n Lapsen oikeuksien sopimus. Ihmisoikeusperustaisuus ja erityisesti lapsen oikeudet peilautuvat tästä syystä myös tässä opinnäytetyössä sekä sen tuloksena syntyvän mediaviikkomallissa.

Jo opinnäytetyöprosessia suunnitellessani asetin itselleni tavoitteeksi tuottaa luonnollisesti mahdollisimman onnistuneen opinnäytteen, mutta koin siltikin tärkeimmäksi sen seikan, että laatimalleni opinnäytetyölle on aito ja todellinen tilaus työelämän taholta. Ainakin tässä mielessä jo yksi oman opinnäytetyöprosessini tavoitteista on saavutettu vastaanottaessani Mediakasvatusseuran toimeksiannon. Motivaatioita opinnäytteen rakentamiseen kasvattaa muun muassa se, että valmis mediaviikkomalli tullaan saattamaan Mediakasvatusseuran ylläpitämään mediakasvatusalan tapahtumia, materiaaleja ja ihmisiä kokoavaan verkkoportaaliin (www.mediakasvatus.fi). Tätä kautta mediaviikkomalli tulee tavoittamaan laajan ja kattavan joukon mediakasvatuskentän väkeä ja toivon mukaan myös onnistuu tavoitteessaan auttaa mahdollisimman monen mediakasvattajan tekemää työtä.

2 KESKEISIMPIEN KÄSITTEIDEN ÄÄRELLÄ

Ennen varsinaista pureutumista mediaviikkomallin rakentumiseen vaikuttaviin seikkoihin ja lähtökohtiin, sisältöön ja prosessin kuvaamiseen on hyödyllistä avata opin-
näytteen kannalta keskeisimpiä käsitteitä jo näin työn alkuvaiheessa. Käsityksen
saaminen olennaisemmista termeistä ja niiden merkityksistä helpottaa hahmotta-
maan myös niitä mediaviikkomallin kannalta tärkeitä seikkoja ja tekijöitä, jotka ovat
vaikuttaneet lopullisen mallin muodostumiseen ja sisältöön.

2.1 Media ja mediakulttuuri

Mediaan ja mediakulttuuriin liittyvää tutkimusta on tehty jo vuosikymmenten ajan lu-
kuisissa maissa. Kuten mediakin, muuttuvat teoriat ja vallalla olevat näkemykset ja
terminologia ajanjaksosta toiseen. Mediaa on tutkimuksen ja kirjallisuuden saatossa
määritelty monin eri tavoin, mutta eräs siihen liittyvä seikka lienee pysyvä; media ke-
hittyy ja muuttaa muotoaan jatkuvasti.

Mediasta oli jo reilu vuosikymmen sitten muodostunut eräänlainen muotisana, kuten
Sirkku Kotilainen vuonna 1999 totesi median määritelmää pohtiessaan. Nykypäivänä
median käsite saattaa linkittyä aivan alkuperäiseen merkitykseensä hieman häilyvällä
tavalla; termiä käytetään varsin monimerkityksellisesti useissa erilaisissa yhteyksissä.
Alun alkujaan käsite juontaa juurensa latinankieliseen sanaan medium, jolla viitataan
laajasti ilmaisun tapaan, välittäjään tai välineeseen, julkiseksi tekemiseen tai julkai-
semisen keinoihin (ks. esim. Kotilainen, 1999, Nieminen & Pantti 2004).

Ilkka Kuukka (2008) toteaa median olevan toimintaympäristö, jossa me kaikki olem-
me tavalla tai toisella mukana. Kukin meistä nykyisen mediatodellisuuden piirissä
elävistä osallistuu median toimintaan ja kehittämiseen erilaisten roolien varassa,
esimerkiksi tekijöinä, yleisöinä, käyttäjinä ja kuluttajina sekä näiden toimintamuotojen
moninaisina yhteenliittyminä. Kuukka määrittää mediaksi viestintävälineet, niiden vä-
littämät viestit ja sen sosiaalisen ympäristön, jossa mediaa tuotetaan ja käytetään
(Kuukka 2008, 8).

Medialla voidaan siis tarkoittaa välineitä tai välineiden joukkoa, joiden kautta välittyy tietoa, merkityksiä, tulkintoja ja näkemyksiä välitetään. Medioiksi luetaan totutuimmin televisio, radio, elokuva, sanoma- ja aikakauslehdet, kirjat, valokuvat, ääni- ja kuvallenteet, mainokset sekä lisäksi tuoreimpana mediatulokkaana internet ja sen mukanaan tuomat uudet sosiaaliset mediat. Median käsite voidaan kuitenkin laajentaa koskemaan myös kokonaisvaltaisempaa kulttuuria, joihin teknisten välineiden lisäksi linkittyvät median toiminnan ja käytön sosiaaliset ja kulttuuriset tavat. Medialla tarkoitetaan siis useimmiten julkisia esityksiä ja käyttömahdollisuuksia tarjoavia viestimiä, esimerkiksi televisiota tai tietokonetta. Kotilainen (2009, 96–97) on myös hahmotellut ihmisten ja median välisiä suhteita toteamalla median välittävän ja linkittävän meitä erilaisiin suhteisiin kanssaan; voimme toimia mm. kuluttajina, käyttäjinä tai median tekijöinä. Mediasta puhuttaessa on hyödyllistä pitää lisäksi mielessä laajempi, kulttuurinen näkökulma, jolloin media käsitetään merkityksiä välittävänä rakenteena, joka kattaa tulkinnan ja käytön tapoja.

Nykypäivän mediatodellisuus on ennenkuulumattoman läpitunkevaa ja seuraa meitä lähes ympärivuorokautisesti miltei jokaisella elämän osa-alueella. Muun muassa Hannu Nieminen ja Mervi Pantti ovat määritelleet median alati vankistuvan läsnäolon ja erilaisten mediatekstien ja -kuvien tulvan vaativan nykyihmiseltä runsaasti erilaisia kykyjä tulkita ja hallita tätä mediaryöppyä. Mediatutkimukselle ja -kritiikille on tarvetta Niemisen ja Pantin mukaan jo otettaessa huomioon, kuinka valtaisa ja kasvava rooli medialla on ihmisten arvomaailmojen ja toiminnan suuntautumiseen sekä todellisuuden merkityksellistämiseen (Nieminen & Pantti, 2004, 15–16). Kullakin kohtaamallamme mediaesityksellä on tarjottavanaan oma sisäänrakennettu näkökulmansa maailmaan. On myös muistettava mediaesitysten olevan kulttuuriteollisuuden tuotteita, jolloin niiden taustalle heijastuvat sosiaalisten, yhteiskunnallisten ja kulttuuristen piirteiden lisäksi myös kaupallisuuden ja markkinateollisuuden periaatteet. Mediaesitykset ovatkin usein monimerkityksisiä; ne rakentavat ja tuottavat todellisuutta, useimmiten tarkoituksenmukaisilla ja tarkkaan harkituilla vaikuttamiskeinoilla ja motiiveilla (mt., 111–112). Pohdittaessa median tarkoituseriä ja toimintamalleja Nieminen ja Pantti nostavatkin esille liudan olennaisia kysymyksiä: *mitä mediaesitykset sanovat, miten ne sanovat ja miksi ne sanovat niin kuin sanovat*. Näiden kysymysten myötä päästään lähestymään tarkemmin mediakasvatuksen käsitettä.

2.2 Mediakasvatus: käsite, kenttä ja niiden kehitys

Tämän opinnäytetyön ehkä keskeisin käsite lienee mediakasvatus. Koska käsite kulkee herkeämättä mukana läpi koko opinnäytteen, koen olennaiseksi hahmottaa tarkemmin sen taustoja ja eritellä lisäksi mediakasvatuksen sisältöjä ja erityispiirteitä. Alan tärkeimpiä kehitysvaiheita kuvaan lähinnä kotimaisesta näkökulmasta ja nostaa mukaan muutaman olennaisimman alan virtauksen maailmalta. Tarkoituksena on näiden seikkojen ohella selvittää kursorisesti vielä mediakasvatus-käsitteen muokautumista.

Määritelmät mediakasvatukselle ovat lähdekirjallisuuteen perustaen varsin moninaisia ja kirjavia. Tämä johtuu osaltaan alan poikkitieteellisyydestä. Mediakasvatuksellisen keskustelun ja tutkimuksen katsotaan alkaneen kotimaisella tieteen kentällä 1970-luvulla tiedotustutkimuksen myötä. Useimmiten mediakasvatuksen tieteenala on linkittynyt kasvatustieteisiin, kulttuurintutkimukseen, tiedotusoppiin, viestinnän ja taiteen tutkimukseen sekä nuorisotutkimukseen (Kotilainen 1999, 31; Suoranta 2003, 161; Suoranta & Ylä-Kotola 2000, 10).

Myös mediakasvatuksellisesta toiminnasta on eri aikoina käytetty monenlaisia nimityksiä. Alun alkujaan on puhuttu sanomalehtiopetuksesta, joukkotiedotuskasvatuksesta, myöhemmin termistöön on liittyneet käsitteet viestintäkasvatus tai audiovisuaalinen kasvatus. Mediakasvatuksen kehityksessä ja muutoksessa on kautta aikain ollut vankasti läsnä kulloisenkin ajan henki sekä ajalle ominaiset, tietyt mediat ja kasvatuksellinen toiminta näiden parissa. Myös kansainvälisten virtausten kautta Suomeen rantautuneet termit ovat sekoittaneet alan käsitteistöä. Uuden vuosituhannen alussa suomalaiseen käytäntöön ja keskusteluun on kuitenkin vakiintunut mediakasvatuksen käsite – siitäkin huolimatta, ettei se sellaisenaan ainakaan tällä hetkellä sisälly koulujen opetussuunnitelmiin. 2000-luvun kynnyksellä suomalainen mediakasvatustoiminta oli laajentunut useaan suuntaan eikä sitä edellisten vuosikymmenien tapaan ole enää yhtä yhdenmukaista tai vaivatonta luokitella jonkin tietyn mediaväli-
neen tai uusimpien mediateknologioiden mukaan. (Kupiainen & Sintonen & Suoranta 2007, 4–5, 15.)

Suomalaisen mediakasvatuksen liikkeelle lähtö ja kehitys tapahtuivat muihin mediakasvatuksen edelläkävijämaihin verrattuna varsin verkkaisesti. Täällä alan ensiaskelia otettiin 1960-luvulla, kun esimerkiksi Britanniassa mediakasvatustoiminta juontaa juurensa jo 1930-luvulle. Suomessa mediakasvatus on ollut ajan saatossa luonnoltaan protektionistista, suojelevaa ja jopa torjuvaa muuta eurooppalaista mediakasvatusta mukailleen. Uudet mediateknologiat ja -välineet ovat tuoneet mukanaan uusia huolen- ja pelonaiheita etenkin lastensuojelullisesta näkökulmasta. Sittemmin suomalainen mediakasvatus on käynyt läpi monia vaiheita ja kehittynyt tuoreiden mediateknologioiden vanavedessä. Kupiainen, Sintonen ja Suoranta kuvaavat mediakasvatuksen olevan nyt uuden vuosituhannen alkupuolella jälleen uudenlaisessa siirtymävaiheessa. Alan kehityttyä on tätä nykyä mahdollista kiinnittää tarkempaa katsetta niihin kasvatuksellisiin ja pedagogisiin mahdollisuuksiin, joita mediakasvatukselliset opetusprosessit pitävät sisällään. Vaikka suojelullinen näkökulma nostaa toisinaan päätään myös nykyisissä mediakasvatuskeskusteluissa, olisi alan kehityksen kannalta parasta satsata mediakasvatuksen tutkimukseen. Näin voitaisiin häivyttää epäilyksiä ja turhia ennakkoluuloja ja nostaa sen sijaan esiin mahdollisia todennukaisempia uhkia. (mt., 22–23.) Seuraavan taulukon tehtävä on vielä tiivistää suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmeniä sekä hahmottaa eri aikojen keskeisimmät painotuksia ja käsitteistöä sekä välinevetoisuuden vaikutuksen kehityksen kulkuun.

1960 Kansansivistys	Audiovisuaalinen kasvatus Joukkotiedotuskasvatus	Elokuva, televisio Sanomalehti, joukkoviestintä
1970 Kriittisyys	Joukkotiedotuskasvatus Viestintäkasvatus	Televisio, massamediat
1980 Estetiikka, etiikka	Viestintäkasvatus	Video, audiovisuaalinen kulttuuri, elokuva, musiikkivideot
1990 Verkottuminen, vuorovaikutus	Viestintäkasvatus Mediakasvatus	Tietotekniikka, verkkoteknologia, digitaalinen teknologia
2000 Moniulotteinen mediakulttuuri	Mediakasvatus	Digitaalinen teknologia; multimodaalisuus

Taulukko 1. Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet (Lähde: Kupiainen & Sintonen & Suoranta 2007, 23.)

Mediakasvatuksen käsite kaikkia tänä päivänä siis yksittäistä mediavälinettä tai -teknologiaa laajempaan viitekehykseen, jossa mediaksi käsitetään kokonainen mediakulttuuri merkityksineen ja vuorovaikutuksineen. Varsinainen tarve itse mediakasvatukselle tätä mukailien liittyy selkeästi yhteiskunnassa tapahtuvaan viestinnän ja mediakulttuurin sekä tieto- ja viestintäteknologian kasvuun (Kotilainen ym., 2005). Nostettakoon esille myös Ilkka Kuukan (2008) huomio nykyisen mediakulttuurin merkityksistä sille joukolle, joka tässäkin opinnäytetyössä on osaltaan keskiössä. Kuten aiemmin kävi ilmi, merkitsee media Kuukan mukaan muun muassa sitä sosiaalista ympäristöä, jossa mediaa tuotetaan ja käytetään. Tämä ympäristö on noussut erityisen ajankohtaiseksi siinä kasvaneiden lasten ja nuorten myötä. Erityisesti internet on vaikuttanut laajalti näiden, joissain yhteyksissä nettinatiiveiksikin kutsuttujen nuorimmaisten kasvuun. Kuukka summaa lapset ja nuoret sekä mediakulttuurin mediakasvatuksellisesta näkökulmasta seuraavasti:

”Erialaisten sisältöjen helppo saatavuus ja omien töiden, näkökantojen ja mielipiteiden julkisen esille panon mahdollisuus ovat rakentaneet mediakulttuurista kiinteän osan lasten ja nuorten arkea – arkea, jossa on potentiaalia henkilökohtaiseen ja yhteisölliseen vahvistumiseen ja päinvastaiseen kehitykseen.”

Merkittäväksi tekee näiden seikkojen huomioon otto jo siltäkin kannalta, millaisia vaikutuksia medially voi yhteiskunnan nuorimpien elämään olla. Suorannan, Lehtimäen ja Hakulisen (2001) mukaan lapset imevät itseensä yhteiskunnan malleja ja toimintatapoja eri medioista ja tarkkailevat ja omaksuvat nopeasti uusia tapoja toimia uudenlaisten teknologioiden parissa. Lasten elämä nykyisessä tietoyhteiskunnassa onkin elämistä mediakulttuurissa (Suoranta, Lehtimäki & Hakulinen 2001, 176–177).

2.3 Medialukutaito – alati kehittyvä valmius

Mediakasvatukseen linkittyy erityisen olennaisesti medialukutaidon käsite, jolla viitataan yksilön jatkuvasti kehittyvään henkilökohtaiseen valmiuteen ymmärtää median tuotannon, ilmaisun ja vastaanoton strategioita (Kotilainen 1999, 37). Jo siksikin, että meitä ympäröivä mediatodellisuus ja -kulttuuri ovat jatkuvassa muutoksessa sisältöineen ja muotoineen, on relevanttia sanoa, ettei yksikään mediatodellisuudessa elävä yksilö ole täysin medialukutaidoton, mutta samalla, ei yksikään yksilö myöskään tule koskaan täysin medialukutaitoiseksi. Medialukutaito onkin valmius, joka kehittyy läpi elämän ja auttaa hallitsemaan ja ymmärtää mediaa. Kriittisyys, aktiivisuus sekä osallisuus sisältyvät medialukutaidon ytimeen. Taitavan medialukijan käyttäessä mediatekstejä, hän erittelee, eläytyy, arvioi ja soveltaa niitä hyödyksi ja huvikseen, kyseenalaistaa ja luo omaa identiteettiään arvioimalla myös itseään (mt., 38).

Kupiainen ja Sintonen (2009, 31) puolestaan tiivistävät mediakasvatuksen tavoitteelliseksi vuorovaikutukseksi, jossa osapuolina ovat niin kasvattaja, kasvatettava kuin mediakulttuurikin; mediakasvatuksen päämääräksi kiteytyy tässäkin medialukutaito. Medialukutaitoisella yksilöllä on Kupiainen ja Sintosen mukaan medialukutaidotonta vankempaa kykyä ymmärtää ja hyödyntää mediakulttuurin ilmiöitä laajemmalla, syvemmällä, yhteisöllisemmällä sekä eettisemmällä tavalla. Medialukutaidottomamman yksilön mediakokemukset ovat kuitenkin yhtä arvokkaita.

Nostettakoon vielä esille Kupiaisen ja Sintosen huomio suomenkielisen medialukutaitokäsitteen hieman ongelmallisesta linkittymisestä pelkkään tekstin lukemisen taitoon. Lukutaito tässä yhteydessä tulee mieleen monisuuntaisemmaksi ja -ulotteisemmaksi tapahtumaksi, jossa ”kirjoittaminen” on yhtä läsnä kuin ”lukeminenkin” ja jossa lukeminen liittyy laajemmin muuhunkin kuin ainoastaan kirjallisten tekstien lukemiseen vaan esimerkiksi myös visuaalisten ja audiovisuaalisten tekstien lukemiseen (mt., 31).

Hivuttautuessa lähemmäs formaaleja, järjestettyjä oppimisympäristöjä ja tämän opin- näytetyön kannalta olennaista kouluopetusta, on hyödyllistä nostaa esille vielä Kotilaisen (1999, 43) näkemykset oppilaiden medialukutaidon syventämisestä koulussa. Lasten ja nuorten medialukutaitoa voidaan rikastuttaa ja kehittää koulussa ottamalla käyttöön erityisesti oppilaiden omaa kriittisyyttä ja aktiivista toimintaa korostavia työmenetelmiä, jotka pohjautuvat konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen. Kotilainen kuitenkin huomauttaa, ettei medialukutaitoon tähtäävälle mediakasvatukselle ole mielekäästä esittää tarkkaa määritelmää, sillä mediakasvatusta voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Ihanteelliseksi koulussa toteutettavaksi mediakasvatustoiminnaksi hän hahmottelee työtavan, jossa erilaiset mediavälineet ja viestimet ovat mukana opetuksessa jatkuvasti ja tiedostetusti (mt., 53). Voidaan siis todeta, että mediakasvatus on johdonmukaista ja tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään tukemaan oppilaan kasvua medialukutaidon alueella.

Tässä opinnäytetyössä median käsitteellä viitataan aiempaan esille tulleeseen laajempaan sosiaaliseen, kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Mediakasvatuksen tavoitteista puhuttaessa käytän termiä medialukutaito sen ollessa esimerkiksi mediatajua ja mediakompetenssia käytetympi termi työssä hyödynnettävässä kirjallisuudessa ja tutkimuksessa.

2.4 Kriittisyys, aktiivisuus ja osallisuus mediakasvatuksessa

Tämän päivän lasten ja nuorten eläessä vahvasti median läpäisemässä maailmassa ja arjessa, voidaan kiistatta sanoa medially olevan myös kasvatusvaikutusta (Herkman 2007, 39). Media onkin täynnä erilaisia toimintatapoja, tehtäviä, intressejä, mahdollisuuksia ja käyttötarkoituksia, joita kriittinen mediakasvatus auttaa näkemään

ja tunnistamaan. Media voi tukea kansalaisyhteiskunnan rakentamista ja samalla tavoitella taloudellista voittoa: se voidaan samanaikaisesti nähdä siis niin ”hyvänä” kuin ”pahakin”. Toisin sanoen mediaa on olemassa monenlaista ja sitä on mahdollista käyttää moniin eri tarkoituksiin monin eri tavoin. Mediakasvatukseen linkitettyä kriittinen näkökulma liittyy median yhteiskunnalliseen viitekehykseen, jossa mediaa tuotetaan ja kulutetaan. (mt., 47.)

Kriittisyys ei kuitenkaan tarkoita kielteisyyttä, vaan pikemminkin uteliasta ja kyselevää suhtautumista ympäröivään todellisuuteen. Herkmanin (2007) mukaan kriittisyydessä olennaista onkin muun muassa kiinnostus ympäröivään maailmaan, vallitsevan tiedon ja uskomusten arviointi, ennakkoluulojen karistaminen sekä yhteiskunnallisten, taloudellisten ja poliittisten intressien havaitseminen erilaisissa yhteyksissä. Kriittisen näkökulman omaksuminen antaa välineitä monenlaisten seikkojen ja viestien kyseenalaistamiseen. Esimerkiksi mediakulttuuria tarkastellessa kriittisyys tarjoaa näkökulman, jossa tietoa ei vain oteta annettuna vaan harjaannutaan pohtimaan aktiivisesti merkityksiä ja pyrkimyksiä mediasisältöjen takana. Koulujen kriittisessä kasvatuksessa aktiivisuus ja vuorovaikutus ovat merkittävässä roolissa ja niin opettajan kuin oppilaidenkin näkemykset ja kokemukset ovat keskiössä. Tämänkaltaisella kasvatuksella pyritään lisäämään yhteisöllistä vastuuta ja osallisuutta sekä kehittämään yhteiskunnallista tiedostavuutta (mt., 35–37).

Kriittisen pedagogiikan ja mediakasvatuksen puolestapuhujan Henry A. Giroux'n mukaan kasvattajien on tärkeä tarjota kasvatettavilleen paitsi tietoa ja taitoa tulkita mediaa kriittisesti, myös varustaa näitä osaamisella, joka edesauttaa omien kriittisten mediakulttuurien ja -tuotteiden tekemisessä. Oppilaille ja opiskelijoille täytyy antaa mahdollisuuksia tuottaa omat kertomuksensa ja antaa heidän puhua sieltä missä heidän kokemuksensa ja päivittäinen elämänsä muotoutuvat, kuten erilaisista ala- ja populaarikulttuureista. Aktiivisuus, itse tekeminen ja omien ajatusten esille tuominen siis korostuvat. Lapsille ja nuorille on tärkeä tarjota tilaisuuksia pukea sanoiksi heille tärkeitä asioita - kuten vaikkapa ympärillä pauhaavaan mediamaailmaan ja omaan mediasuhteeseen liittyen. (Giroux 2001, 228–231.)

3 KOULUJEN MEDIAKASVATUS

Kari Nyssölä (2008) on pohtinut mediakasvatuksen käsitettä erityisesti koulun näkökulmasta käsin. Kiteytettynä mediakasvatuksellisessa toiminnassa kasvatetaan oppilaita ja opiskelijoita ymmärtämään, tulkitsemaan ja tarkastelemaan mediaa kriittisesti. Nyssölän mukaan mediakasvatuksen avulla on mahdollista ottaa median monet eri tiedolliset ja taidolliset sisällöt mukaan kouluopetukseen. Mediakasvatus tarjoaa myös uusia näkökulmia opetukseen ja rikastaa niin pedagogisia kuin didaktisia käytäntöjä. (Nyssölä 2008, 15.) Brittiläinen mediakasvatustutkija David Buckingham (2003) nostaa mediakasvatuksen tavoitteeksi kolme keskeistä päämäärää - kehittää kriittistä ymmärrystä, aktiivista osallistumista sekä luovuutta (Nyssölä 2008, 15). Koulumaailmassa mediakasvatuksen tarkoituksena on Buckinghamin mukaan vahvistaa oppilaiden kykyä tulkita sekä arvioida mediaa sekä tarjota näille mahdollisuuksia ottaa osaa median tuottamiseen. Anne Seppänen (2005) puolestaan muistuttaa median tarjoamista mahdollisuuksista tutkivaan ja yhteisölliseen oppimiseen pohtiesaan median erityisominaisuuksia opetuksen kannalta. Mediavälineiden vahvuuksia ovat muun muassa niiden käytön mukana tulevat ainutlaatuiset mahdollisuudet synnyttää opetustilanteissa keskustelua erilaisista näkökulmista. Seppäsen mukaan median käyttö opetuksessa on erinomainen väline asioiden problematisointiin, toisin sanoen tutkivaan oppimiseen.

3.1 Opettajat mediakasvatuksen eturintamassa

Opinnäytteessä tuotettava oppimateriaali on suunniteltu erityisesti alakoulujen luokanopettajien käyttöön, mutta sopii niin ikään aineenopettajien työn tueksi eri koulustasteille. Mediaviikkomallin suuntaaminen juuri opettajien käytettäväksi voidaan perustella muun muassa siten, että kyseinen ammattikunta on mediakasvatuskentän yksi keskeisimpiä toimijaryhmiä ja käytännön mediakasvatustyön ehdottomassa eturintamassa. Suomessa mediakasvatusta toteutetaan pääasiassa lasten ja nuorten parissa ja koululaitos on yksi merkittävimmistä mediakasvatuksen toimintaympäristöistä. Ensisijaisesti mediakasvatuksen toimijoiksi lukeutuvat siis opettajat, mutta entistä enemmän myös lastentarhanopettajat, nuoriso- ja kulttuurityöntekijät, kirjasto-työntekijät ja median ammattilaisten ovat osallistuneet kansallisiin mediakasvatustalkeisiin. (Kotilainen ym. 2005, 12). Vastuu mediakasvatuksen toteutumisesta ja me-

dialukutaidon edistämisestä ei siis yksinomaan ole opettajien harteilla. Siksikin on toivottavaa, että tässä opinnäyteprosessissa syntyvä oppimateriaali tavoittaisi ja hyödyttäisi myös muita mediakasvatusta toteuttavia tahoja koulujen väen lisäksi.

Myös alan brittiläinen pioneeritutkija Len Masterman (1991) painotti jo yli kaksi vuosikymmentä sitten, ettei mediakasvatuksen tule kuulua vain pienelle joukolle median erikoistuntijoita, vaan kaikille, jotka ovat jollain tavalla tekemisissä median ja kasvatuksen kanssa. Tähän laajaan joukkoon lasketaan niin vanhemmat, opettajat, mediatyöntekijät, yhteisöt ja eturyhmät kuin poliittiset aktivistitkin (Masterman 1991, 1–2). Kari Nyysölä (2008) on sittemmin mukailnut Mastermanin ajatuksia kiinnittämällä huomiota mediakasvatuskentällä tehtävään yhteistyöhön ja sen jatkuvaan kehittämiseen. Nyysölän mukaan mediakasvatuksen haasteet ovat kumottavissa yhteistyön ja eräänlaisen kasvatuskumppanuuden keinoin niin kansallisella kuin paikallisellakin tasolla sekä kattaen virallisia ja epävirallisia yhteistyömuotoja. Mukaan median kasvatusvastuuseen olisi sitouduttava koulujen, kotien, median ja muiden aiheeseen linkittyvien tahojen (Nyysölä 2008, 145–146).

3.2 Huomioita mediaviikkomallin kohderyhmästä

Opinnäytteen toiminnallisen luonteen vuoksi on olennaista hahmottaa mahdollisimman tarkasti se kohderyhmä, jonka käyttöön opinnäytteen tuloksena syntyvä oppimateriaali on suunnattu. Kohderyhmän täsmällinen määrittely on huomionarvoista jo siitäkin syystä, että se määrittää pitkälti sen, mitä tuotettava ohjeistus tulee sisältämään (Vilkkä & Airaksinen 2004, 40). Mediaviikkomallin tärkein kohderyhmä on toimeksiannon mukaisesti erityisesti perusopetuksen vuosiluokkia 5–6 opettavat luokanopettajat. Oppimateriaalin tehtävistä pyritään tosin luomaan senkaltaisia, että niistä voisivat hyötyä myös muu perusopetuksen henkilökunta kuten alakoulun varhaisempia vuosiluokkia opettavat luokanopettajat, mutta myös aineenopettajat niin alakoulu- kuin yläkoulussakin.

Lisäksi on toki toivottavaa, että oppimateriaali päättyy myös muiden mediakasvattajien kuten nuoriso-ohjaajien ja erilaisten kulttuuriorganisaatioiden työntekijöiden työn tueksi. Erityisesti opinnäytetyön rajaamisen kannalta sekä työelämän tarpeet huomioiden päädyttiin toimeksiantajatahon sekä opinnäytetyötä ohjaavien henkilöiden

kanssa lopulta ratkaisuun, jonka puitteissa pääasiallisesti kohderyhmäksi valikoituivat alakoulun viimeisten vuosiluokkien luokanopettajat. Opettajien kautta eräänlaisena työn kohderyhmänä voidaan lisäksi nähdä alakoulun oppilaat ja luokat, jotka osallistuvat mediakasvatukselliseen opetukseen. Alakoulun viimeisiä luokkia käyvillä oppilaille jo on paljon erilaisia mediaan liittyviä taitoja, teknistä osaamista ja kokemuksia, mutta kyseinen ikäryhmä on eräänlaisessa käännekohtassa omassa mediasuhteessaan. Tämä vaikutti myös opinnäytteen ja mediaviikkomallin rajaukseen. Netti on jo vahva osa elämää, mutta tulee lisääntymään. Viidennellä ja kuudennella vuosiaasteella on hyvä hetki käyttää aikaa oppilaiden kanssa muun muassa turvallisen netinkäytön ja verkossa tapahtuvan tiedonhaun pohtimiseen. Ikäryhmää on myös hyödyllistä haastaa etsimään kriittisellä otteella erilaisia syitä ja tarkoitusperiä mediaesitysten takana. Lisäksi oppilaita kannattaa kannustaa omien mediankäyttötapojen arviointiin. Oppilaiden mediataitoihin ja ikäryhmän erityispiirteisiin palataan tarkemmin myöhemmässä luvussa.

3.3 Millaisia taitoja ja tietoja mediakasvattava opettaja tarvitsee?

Nykyinen, alati muuttuva mediakulttuuri ja mediakasvatus asettaa opettajalle uudenlaisia haasteita ja kykyä varioida ja kehittää omaa ammattitaitoaan. Sirkku Kotilainen (2002) määrittelee mediaopettajan tai -kasvattajan kompetenssin *rohkeudeksi, uteliaisuudeksi ja haluksi kehittyä itse mediakulttuurissa*. Mediakasvattajuuteen voidaan lukea kuuluvaksi oma kiinnostus mediakulttuuriin, eettisen vastuun kantamista kasvatettavien medialukutaidon kehittämisessä sekä kyky ymmärtää työtapojen aktiivisuuden olennaisuus. Lasten ja nuorten kasvua tulee tukea sellaisin menetelmin, jotka kannustavat omaan aktiivisuuteen ja haluun ottaa asioista selvää. Avoimen kasvun kulttuurin toteuttaminen vaatii myös yhteistyötä ja vuorovaikutusta eri tahojen kesken; hyödyllistä yhteistä toimintaa voi olla esimerkiksi opettajien, vanhempien ja paikallisen median kesken. Erityisen merkitykselliseksi mediakasvatuksessa ja medialukutaidon kehittämisessä nousee kuitenkin edellä mainittu tutkiva ote eli kyky kyseenalaistaa. (Kotilainen 2002, 36–37.) Myös Juha Suoranta peräänkuuluttaa opettajuudelta urheutta todeten kouluissa tapahtuvien mediakulttuuristen tilanteiden edellyttävän opettajalta erityistä rohkeutta ja kannustaa koulujen mediakasvattajia yhteisölliseen, kuuntelemaan ja neuvottelemaan toimintaan. Toisin sanoen onnistunut ja tavoitteensa saavuttava mediaopetus vaatii erityisesti ei-hierarkkisia opetusmuotoja sekä

kriittistä ajattelua edistäviä menetelmiä. Mediaopetuksen tulisi sisältää toiminnallisuutta ja ryhmässä työskentelyä, eläväisyyttä ja demokraattisuutta unohtamatta. (Masterman 1989, 26; Suoranta 2003, 135.)

Median ja koulutyön yhteen saattaminen voi aiheuttaa opettajassa kuitenkin ahdistusta tai oman mediakompetenssin väheksymistä tai aliarviointia. Uuden roolin omaksuminen voi aiheuttaa hämmennystä ja herättää opettajassa avuttomuuden ja riittämättömyyden tunteita. Asiansa ajava mediakasvatustoiminta edellyttää opettajalta usein laskeutumista hierarkkisesta, ylhäältä alaspäin suuntaavasta asetelmasta tiedon antajan roolista vahvemmin eräänlaisen tutorin, ohjaajan, organisaattorin tai jopa tuottajan osaan (Pentikäinen 2009). Tällöin opettaja voi toimia oppilaiden kanssa yhdenvertaisena osallistujana esimerkiksi koulussa toteutettavassa mediaprojektissa. Opettajan tehtäviin lukeutuu mediaopetuksessa mm. ohjaus, neuvominen ja yhteistyön pohjustaminen (Kotilainen 1999, 54). Lasten ja nuorten kannustaminen aktiivisuuteen ja luottaminen heidän osaamiseensa on mediakasvattajan kannalta ensisijaisen tärkeää. Myös Kirsi Pohjola ja Kimmo Jokinen (2009) kannattavat lasten näkemistä legitiimeinä toimijoina mediakasvatuksen vuorovaikutustilanteissa, joissa niin oppilaat kuin opettajatkin nähdään yhteisön jäseninä ja oppijoina. Osallisuus kuuluu olennaisena osana mediakasvatukseen. Lisäksi on erityisen tärkeää muistaa kasvatuksen - myös mediakasvatuksen - olevan kaksisuuntainen tapahtuma, jossa oppilaat voivat kasvattaa opettajiaan (Suoranta & Ylä-Kotola 2000, 42). Osallisuuden kulttuurin eräs lähtökohta on nostaa oppilaat pelkän kuuntelijan ja vastaanottajan asemasta toimijan position. (Pohjola & Jokinen 2009, 7). Tämänkaltaisten toimintamallien toteutumisessa on erityisesti opettajankoulutuksella ja sen kehittämisellä erityinen rooli ja vaikutus.

Edellä käsitelty oppilaiden oman mediakulttuurin tuominen osaksi koulun arkea on tärkeää, vaikka se saattaa aiheuttaa koulun opettajakunnassa hämmennystä. Mediakulttuurin mukaantulo kouluun kun voi äkkiseltään tuntua lisäävän vain kiirettä koulupäivään (Pohjola & Jokinen 2009, 18). Lasten mediakulttuurin sisällyttäminen opetukseen voi kuitenkin keventää opetustilanteita luokkahuoneissa ja merkittävästi myös kaventaa jo melko huolestuttavaa kuilua koulun ja lasten mediatodellisuuden välillä. Sillä, ettei koulu ota kantaa ympäröivään mediatodellisuuteen, lienee omat, mahdollisesti hyvinkin synkät seurauksensa. Toivottomimmillaan tämänkaltaisen ti-

lanne johtaa siihen, ettei kouluopetus enää puhuttele oppilaita (Suoranta, 2003, 151). Koulu koetaan ulkokohtaisena tai pinnallisena sen jättäessä lapsille ja nuorille tärkeät mediat oman kulttuurinsa ulkopuolelle. Eräs mediakasvatuksen edellytyksistä piilee-kin sen mahdollisuudessa kaventaa koulun ja oppilaiden välillä häilyvää kulttuurista kuilua (mt., 2003, 160). Tämän kuilun kuomisessa ei yksittäinen opettaja saa kuitenkaan jäädä yksin, vaan tueksi tarvitaan koulu yhteisön lisäksi myös kannustusta monelta eri taholta sekä mediakasvatustyötä helpottavia materiaaleja ja toimintamalleja.

4 OPETUSSUUNNITELMAT MEDIAKASVATUKSESSA

Luokanopettajien ollessa mediaviikkomallin tärkein kohderyhmä, on luontevaa, että Opetushallituksen laatimat, opettajien työtä ohjaavat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004) ovat mallin suunnittelussa ja tehtävien työstämisessä keskiössä. Opetussuunnitelman perusteet on kansallinen kehys, jonka määrittelee pohjan paikallisten opetussuunnitelmien laatimiselle. Opetuksen järjestäjät ovat vastuussa opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Paikallisissa opetussuunnitelmissa muun muassa täsmennetään perusteissa määritellyjä tavoitteita ja sisältöjä. Opettajan tulee noudattaa opetuksessaan opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa. (POPS 2004, 8.) Opetushallituksen laatimien opetussuunnitelman perusteiden pohjalta opetuksen järjestäjä, yleensä kunta tai kuntayhtymä laatii paikalliset opetussuunnitelmat ja voi sisällyttää niihin esimerkiksi kuntakohtaisia, alueittaisia tai koulukohtaisia osioita. Tällä hetkellä suomalainen perusopetus nojaa vuodelta 2004 peräisin oleviin opetussuunnitelman perusteisiin.

Mediaviikkomallin tuottaminen juuri tänä ajankohtana on kiinnostavaa ja jännittävääkin, sillä tätä opinnäytetyötä laadittaessa keväällä 2010 puhaltavat suomalaisen perusopetuksen parissa parhaillaan muutoksen tuulet. Opetusministeri Henna Virkkunen asetti huhtikuussa 2009 työryhmän valmistelemaan ehdotukset perusopetuksen yleisiksi valtakunnallisiksi tavoitteiksi ja perusopetuksen tuntijaoksi hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Opetushallituksen puheenjohtaja Timo Lankisen vetämä työryhmä on valmistelutyössään loppusuoralla tätä opinnäytetyötä kirjoittaessa. Tuntija-kotyöryhmä on kuullut vuoden mittaisen ja pian päättyvän työskentelynsä aikana eri sidosryhmiä aiheeseen liittyvien ja ottanut huomioon alan tutkimusta. Opetushallitus

tulee päättämään perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista sen jälkeen, kun valtioneuvosto on päättänyt yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta. Valtioneuvosto käsittelee tuntijakotyöryhmän valmistelemat ehdotukset ja sen on määrä antaa päätöksensä vuoden 2011 alussa. (OPM, tiedote 3.4.2009.)

4.1 Opetussuunnitelman rooli mediaviikkomallia suunniteltaessa

Opetussuunnitelmien sisältöjen huomioiminen on yksi olennaisimmista seikoista tässä opinnäytetyössä tuotettavan mediaviikkomallin onnistumisen kannalta. Kasvatuksellisen tuotteen tai tapahtuman tuottamisessa ei voida ohittaa kasvatusalan kannalta keskeisiä pedagogisia ja didaktisia eli opetusopillisia tekijöitä, määräyksiä ja ohjeistuksia. Lieneekin ilmeistä, että opettajien etsiessä eri tahojen tuottamia oppimateriaaleja opetuksensa tueksi, he kiinnittävät huomiota materiaalien ja niiden sisältämien tehtävien linkittymistä opetussuunnitelmiin. Tämä pätee myös mediakasvatuksen ja siihen linkittyvien alojen oppimateriaaleihin.

Mediaviikkomallin onnistumisen kannalta on tärkeää saada käsitystä opettajien näkemyksistä mediakasvatukseen liittyen. Koulukino ry toteutti vuonna 2009 opettajille suunnatun elokuvakasvatuskyselyn, jonka tavoitteena oli muun muassa selvittää opettajien ajatuksia ja kokemuksia media- ja elokuvakasvatuksesta, tarjolla olevista oppimateriaaleista sekä elokuvien katsomisesta osana opetusta. Kyselyn kirkkaimpia tuloksia oli opettajien näkemys median, tässä esimerkkinä toimivassa selvityksessä elokuvan, vahvoista pedagogisista mahdollisuuksista. Vastanneet opettajat pitivät elokuvia myös erityisen hyvinä mediakasvatuksen materiaaleina.

Kyselyyn vastanneiden lähes 400 opettajan vastauksissa korostui kuitenkin ennen kaikkea materiaalien ja elokuvien hyödynnettävyys nimenomaan varsinaisen koulutyön osana. Tästä kielivät esimerkiksi tulokset, joiden mukaan vain 6 % elokuvaa opetuksessaan käyttävistä opettajista ilmoitti näyttää elokuvia oppilailleen rentouttavana vastapainona koulutyölle. Miltei kaikille elokuvaa käyttäneille opettajille elokuvien pedagoginen hyödynnettävyys, opetettavien asioiden havainnollistaminen mutta myös opetussuunnitelman tavoitteet elokuvakulttuuriin liittyen olivat tärkeitä. Vastauksen perusteella vain harva opettaja tyytyy vain elokuvien katsomiseen kouluajalla vaan katsottuja elokuvia käsitellään ahkerasti oppilaiden kanssa.

Kyselyn tulosten mukaan usein varsin hektisessä koulumaailmassa työskentelevät opettajat tarvitsevat media- ja elokuvakasvatustyönsä tueksi oppimateriaaleja ja vinkkejä, joskin materiaaleilta kaivattiin mahdollisimman valmista muotoa, helppokäyttöisyyttä ja käytännönläheisyyttä. Lisäksi käsillä olevan opinnäytteen kannalta yksi elokuvakasvatuskyselyn kautta saaduista olennaisimmista tuloksista oli opettajien elokuva- ja mediakasvatustyötä määrittelevien opetussuunnitelmien seuraaminen ja median käytön pedagogiset potentiaalit. Erästä kyselyn loppuraporttiin nostettua opettajan kommenttia mukaillen ”nykykoulussa ei ole aikaa näyttää elokuvia huvikseen, vaan aina niissä on jokin opetuksellinen tarkoitus.” (Koulukino ry 2009.)

4.2 Mediakasvatuksen asema perusopetuksen opetussuunnitelmassa

Sitä mukaa, kun mediaympäristöt muuttuvat, kehittyä myös mediakasvatuksen kenttä. Tavallista kuitenkin on, että muutokset tapahtuvat niin joutuisaan, etteivät pedagogiset instituutiot tahdo pysyä perässä. Mediakasvatus jatkaa kulkuaan koulujen opetussuunnitelmissa aihekokonaisuuden asemassa, ei esimerkiksi omana oppiaineena. Yhteisten aihekokonaisuuksien myötä nostetaan esille opetuksessa keskeisinä pidettäviä teemoja, joita perusopetuksessa on tarkoitus opiskella eri aineiden näkökulmasta. Aihekokonaisuuksilla pyritään vastaamaan lisäksi ajanmukaisiin koulutushaasteisiin. (Luukka & Pöyhönen & Huhta & Taalas & Tarnanen & Keränen. 2008, 61.)

4.3 Viestintä ja mediataito -aihekokonaisuus

Tämän hetkissä perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2004) oppiaineet läpäisevän aihekokonaisuuden nimenä on Viestintä ja mediataito. (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007, 16). Aihekokonaisuuden päämääränä on *kehittää ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja, edistää median aseman ja merkityksen ymmärtämistä sekä kehittää median käyttötaitoja* (POPS 2004, 37). Viestintätaitoja ja mediataitoja eritellään opetussuunnitelmassa siten, että viestintätaidoissa painopiste on osallistuvuudessa, vuorovaikutuksessa ja yhteisöllisessä viestinnässä. Mediataitoja eriteltäessä puolestaan opettajaa kehoitetaan harjoituttamaan oppilaitaan niin viestien vastaanottajina kuin tuottajinakin. Viestintä ja mediataito -aihekokonaisuuden myötä oppilaan halutaan

ilmaisemaan itseään monipuolisesti sekä vastuullisesti ja lisäksi tulkitsemaan muiden viestintää. Tavoitteena on myös oppilaan tiedonhallintataitojen kehittäminen, hankitun tiedon vertailu, valikointi ja hyödyntäminen. Aihekokonaisuuden mukaisesti oppilaan tulisi myös oppia suhtautumaan kriittisesti median välittämiin viesteihin sekä pohtimaan niihin liittyviä eettisiä ja esteettisiä arvoja. Oppilaan halutaan myös oppivan tuottamaan ja välittämään viestejä, käyttämään mediaa tarkoituksenmukaisesti sekä käyttämään viestinnän ja median välineitä tiedonhankinnan ja -välittämisen lisäksi myös erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Keskeisiksi sisällöiksi Viestintä ja mediataito -aihekokonaisuuden kohdalla luetaan muun muassa omien ajatusten ja tunteiden ilmaisu, erilaiset ilmaisukielet ja niiden käyttö eri tilanteissa, viestinnän sisällön ja tarkoituksen erittely ja tulkinta, viestintäympäristön muuttuminen ja monimedialisuus, median rooli ja vaikutukset yhteiskunnassa, median kuvaaman maailman suhde todellisuuteen, yhteistyö median kanssa, lähdekritiikki, tietoturva ja sananvapaus sekä viestintätekniset välineet ja niiden monipuolinen käyttö ja verkkoetiikka (POPS 2004, 38).

4.4 Mediakasvatus eri oppiaineissa

Vaikka mediakasvatuksen käsite ei sellaisenaan sisällykään perusopetuksen opetussuunnitelmaan (POPS 2004), on viestintä- ja mediataitoihin linkittyviä tavoitteita ja sisältöjä löydettävissä eri oppiaineista. Mediakulttuurin avulla on kuitenkin mahdollista lähestyä hyvinkin monia erilaisia aiheita miltei missä oppiaineessa tahansa. Juha Herkmanin (2007, 56) mukaan kriittinen mediakasvatus tulisi olla osa jokaista koulun oppiainetta. Etenkin reaaliaineet kuten historia, maantieto ja biologia sekä kielet, äidinkieli ja kuvaamataito ovat oppiaineita, joissa median sekä populaarikulttuurin tuotteiden hyödyntämiselle ja käsittelylle on opetuksessa suurta potentiaalia ja monia mahdollisuuksia. Äidinkielessä ja kuvataiteessa oppimistavoitteet sisältävät vankimmin mediakasvatukseen liittyviä teemoja ja sisältöjä; useiden mediataitojen osaluoteita on luontevaa harjoitella juuri näiden aineiden oppitunneilla. Perinteisesti mediakasvatusvastuuta on näiden kahden oppiaineen kesken jaettu siten, että äidinkielen tulisi syventyä journalistiseen teksteihin sekä kielelliseen viestintään, kun taas kuvaamataidon opetuksen tehtävänä on keskittyä kuvalliseen kulttuuriin. Eroja on havaittavissa myös opiskelutavoissa äidinkielen keskittyessä analyysiin, kun taas kuvaamataidossa painopiste on itse tekemisellä. Lähestymistapojen ei kuitenkaan

tarvitse olla toisiaan poissulkevia. Esimerkiksi analyysi ja itse tekeminen voivat hyvin olla osa niin äidinkielen kuin kuvaamataidon – ja miksei muidenkin aineiden opetusta.

Vaikka tällaiset ainekohtaiset erottelut ja vastualueiden jakaminen saattavat tuntua luontevilta koulun kaltaisessa toimintaympäristössä, eivät ne kuitenkaan palvele parhaimmalla mahdollisella tavalla mediakasvatuksen etuja. Useimmat mediaesitykset tai -tuotteet ovat tätä nykyä monimediaalisia ja niissä sekoittuvat useat eri esitysmuodot. Esimerkiksi kuvallisia ja kielellisiä elementtejä on hankala, jollei jopa mahdollonta erottaa monien mediatuotteiden kohdalla täysin toisistaan. Toimivan ja tasa-puolisen mediakasvatuksen toteutuminen vaatii monipuolisuutta ja eri oppiaineiden ja opettajien välistä yhteistyötä. Mediakasvatuksen kannalta on olennaista, että eri painotuksista voidaan oppiaineiden välillä sopia, siten että mediakasvatuksellinen opetus on mahdollisimman kattavaa ja tarjoaa monia katsantokantoja. Yhteisestä toimintakulttuurista sopimisen avulla pidetään huoli myös siitä, ettei mikään olennainen mediakulttuuriin ja oppiaineisiin kytkeytyvä näkökulma jää käsittelemättä. (mt., 52–57.)

Reaaliaineista esimerkiksi nostettakoon historia, jonka opetukseen mediakulttuuri tarjoaa valtavan määrän hyödynnettävää sisältöä ja aineistoa aina kirjallisuudesta lehtiin ja tv-ohjelmista peleihin. Kriittisen mediakasvatuksen avulla avautuu mahdollisuuksia kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, kuinka erilaiset arkisina pidetyt mediakulttuurin tuotteet ja kertomukset rakentavat varsin tehokkaasti yhteiskuntajärjestyksen, identiteettien ja kulttuurien kehittymiseen liittyviä jaettuun käsityksiä. Kriittisen mediakasvatuksen tavoitteita on vaivatonta liittää myös kielten opiskeluun; lapsille ja nuorille tuttuun mediaesitysten ja eri kielialueiden kulttuurituotteiden mukaan otto todennäköisesti myös kasvattaa oppilaiden motivaatiota ja tuo opetettavia sisältöjä lähemmäs heidän omaa kokemusmaailmaansa. (mt., 53).

Herkmanin tarjoaminen esimerkkien lisäksi on Len Masterman (1991) jo aiemmin hahmottanut median mahdollisuuksia koulujen opetuksessa ja pohtinut mediakasvatuksen asemointia eri oppiaineisiin nähden. Mastermanin mukaan mediakasvatuksella on koulussa perusteltu asemansa omana, itsenäisenä erikoisalanaan, jota vetävät aiheeseen paneutuneet opettajat. Mediakasvatus tulisi kuitenkin nähdä tämän lisäksi kokonaisvaltaisempana ja holistisena elementtinä, joka vaikuttaa kaikkien aineiden

opetukseen. Toisin sanoen, mediakasvatus on liian tärkeä asia suljettavaksi pelkäänsä omaan opetusohjelmakoloonsa (Masterman 1991, 186). Suomalaiskouluissa tällaista kokonaisvaltaista käsittelytapaa on haettu aihekokonaisuuksien avulla, mutta todellisuudessa pelkkä läpäisevän aihekokonaisuuden asema aiheuttanee kouluissa epätietoisuutta ja -varmuutta, kuinka aihekokonaisuus tulisi kuhunkin oppiaineeseen saada sisällytettyä. Kaiken kaikkiaan näennäisesti jokaisen opettajien vastuulla olevasta aihekokonaisuudesta tulee helposti ei-kenenkään vastuulla oleva aihekokonaisuus. Tämä puolestaan johtaa oppilaiden eriarvoiseen asemaan mediakasvatuksessa; kun vastuuta ei ole selkeästi sitoutettu minkään aineen opetukseen ja tavoitteisiin, on mahdollista, ettei opettajakunnasta kukaan tartu aiheeseen tai oppilaiden medialukutaidon edistäminen on vain harvojen, aiheesta innostuneiden opettajien harteilla. Kuitenkin, Mastermania ja Herkmania mukailleen, olisi mediakasvatuksen ja mediakulttuurin sisältöjen käsittely ja hyödyntäminen suotavaa jokaisen oppiaineen opetuksessa.

4.5 Kehitystarpeita opetussuunnitelmissa ja koulujen mediakasvatuksessa

Tämän kappaleen tarkoituksena ei ole antaa tyhjentävää selvitystä siitä, mitä koko suomalainen mediakasvatuksen kenttä kaipaa kehittyäkseen, vaan rajata näkökulma tämän opinnäytetyön aiheen kannalta tärkeimpinä pidettäviin seikkaan tai näkökulmaan. Olennaisiksi kehitystarpeiksi nousevat mediakasvatuksen oppimateriaaleihin ja niiden saatavuuteen panostaminen sekä koulujen ja opettajien mediakasvatustyötä hankaloittavat rakenteelliset tekijät. Tavoitteena on myös lyhyesti esitellä lähdekirjallisuuteen nojaten näitä haasteita ratkovia toimenpide-ehdotuksia, joiden myötä koulujen mediakasvatusta voitaisiin edistää.

Lähtökohdat kouluissa tehtävälle mediakasvatustyölle voidaan todeta olevan yksittäisen opettajan kannalta melko vaateliaat. Anne Seppäsen (2005) kokemusten mukaan opettajat tuntevat olevansa mediakasvatuksen äärellä yksin ja vailla mediakasvatuksen oppikirjojen ja muiden aineistojen antamaa tukea. Seppänen peräänkuuluttaakin perinteisessä muodossa olevia oppikirjoja sekä tekijänoikeudellisesti esteettömiä uusia aineistoja aiheesta opettajien käyttöön.

Oppimateriaalin saatavuuden parantaminen on yksi tärkeimmistä mediakasvatusalan kehitystarpeista (Vainionpää 2005, 42). Opettajien tavoittamiseen ja oppimateriaalien saattamiseen kohderyhmän käyttöön on panostettu viime vuosina eri mediakasvatuskentällä toimivissa organisaatioissa suurin määrin, oppimateriaaleista tiedottaminen sekä niiden markkinointi on erittäin aktiivista esimerkiksi alan messuilla, tapahtumissa ja koulutustilaisuuksissa. Tämän lisäksi verkosta on löydettävissä hyviä materiaaleja ja vinkkejä kouluissa tehtävän mediakasvatustyön tueksi. Kysyntää on ollut myös alan materiaaleja kokoavalle palvelulle; tätä tarvetta on täyttänyt mediakasvatus.fi -portaalista löytyvä mediakasvatusmateriaalien hakukone. Opettajat ja mediakasvatuksen organisaatioiden tuottamat materiaalit kohdannevat siis vuosi vuodelta entistä paremmin ja tehokkaammin, mutta työtä silti riittää. Tärkeää oppimateriaalien ja niiden saatavuuden kannalta on lisäksi jatkaa yhteistyötä mediakasvatuskentän toimijoiden kesken ja panostaa oppimateriaalien tuotantoon ja niistä tiedottamiseen (mt., 2005, 42).

Lisäksi oppimateriaaleja tuottaessa on saatavuuden takaamisen lisäksi huomionarvoista panostaa materiaalin laadukkuuteen ja ajantasaisuuteen. Alati muuttuva ja hektinen mediakulttuuri asettaa omat paineensa mediakasvatuksen oppimateriaaleille. Laadukkuus ja ajankohtaisuus ovat kuitenkin usein ristiriidassa materiaalien kohdalla. Mikäli oppimateriaalin sisältö on hyvin yksityiskohtaista ja perustavanlaatuisia, on valitettavan todennäköistä, että se on ainakin osin jo vanhentunutta. Oppimateriaalien olisikin hyödyllistä olla helposti päivitettävissä, kuten tietoverkkojen välityksellä. (mt., 42.) Nämä seikat on otettu huomioon myös mediaviikkomallin suunnittelussa; kun materiaali julkaistaan verkkoaineistona, voidaan sitä vaivattomasti muuttaa ja päivittää ajan kuluessa sekä mediakulttuurin ja opetussuunnitelmien muuttuessa.

Toinen merkittävä epäkohta on koulujen mediakasvatustoiminnan kokonaisrakenteen puute, jolloin mediakasvatus on liian usein jäsentelemätöntä, aukkoista ja toisaalta päällekkäisten toimintojen vyyhtiä. Mediakasvatuksen tavoitteet ovat tämänhetkissä opetussuunnitelmien perusteissa sangen summittaisia, mikä hankaloittaa järkevän ja yhdenmukaisen mediakasvatuksen toteuttamista. Mediakasvatukselta uupuu johdonmukainen ja tarkemmin määritelty paikka opetussuunnitelmissa, mikä aiheuttaa kirjavuutta, vaihtelevuutta ja niin ikään epätietoisuutta ja tietynlaista päämäärättömyyttä koulujen mediakasvatuksen käytännöissä. Pahimmillaan mediakasvatus voi

kouluissa jäädä kokonaan toteutumatta tai vailla huomiota sen hajanaisen aseman vuoksi. Toisaalta tiukan tai rajatun aseman puuttuminen antaa mediakasvatuksen parissa työskentelylle aiheelle ominaisia vapauksia ja kehittää toimintatapojen moninaisuutta. Täten mediakasvatusta voidaan myös kouluissa lähestyä monien eri näkökulmien kautta, joista yksikään ei sulje toista pois. Näkökulmiksi voidaan valita esimerkiksi ilmaisullinen, tuotannollinen, yhteiskunnallinen tai vastaanottajan näkökulma. (mt., 2005, 40.)

5 ALAN OPPIMATERIAALEJA JA TOIMINTAMALLEJA

5.1 Mediakasvatuksen oppimateriaalien tuotanto

Ilkka Kuukan vuonna 2008 laatimasta suomalaisten organisaatioiden mediakasvatus-toimintaa kartoittavasta kyselystä ja selvityksestä käy ilmi monien alan toimijoiden tuottavan materiaaleja mediakasvattajien käyttöön (68,8 % kyselyyn vastanneista 65 alan organisaatiosta). Suurin osa näistä levittää eri formaattisia materiaalejaan verkossa, mutta materiaalit tavoittavat kohderyhmiään myös perinteisissä muodoissa kuten painettuina oppimateriaaleina, oppaina, esitteinä, DVD-levyinä ja videoina alan koulutuksissa ja muissa tilaisuuksissa sekä postitse. (Kuukka 2008, 30.)

Vuoden 2005 Mediakasvatuksen kansalliset kehittämistarpeet -projektiin sisältyneen selvityksen mukaan pitkäaikaista ja aktiivista kouluille suunnattua oppimateriaalituotantoa ovat harjoittaneet sanoma- ja aikakauslehdet ja elokuva-alan toimijat, lisäksi Opetushallitus, oppikirjakustantajat, mainosala sekä Yleisradio ovat panostaneet mediakasvatuksen materiaalien tuottamiseen (Kotilainen & Sintonen & Tuominen & Uusitalo & Vainionpää 2005, 11–13).

Muutamia aktiivisia ja toimeliaita, erityisesti opettajien ja koulujen käyttöön suunnattuja mediakasvatuksen materiaaleja tuottavia organisaatioita ovat esimerkiksi elokuvakasvatusyhdistys Koulukino ry, Kerhokeskus - koulutyön tuki ry, Mediakasvatuskeskus Metka ry, Sanomalehtien Liitto ja Aikakausmedia.

5.2 Mediakasvatukselliset teemaviikot koulussa

Yksi kouluissa käytetty keino käsitellä ja syventyä jonkin tietyn teeman tai aiheen äärelle ovat erilaiset teemaviikot. Tiettyyn teemaan keskittyviä projekteja voidaan kouluissa toteuttaa monista eri aiheista, siis myös mediakasvatuksesta. Tämänkaltainen työskentely on kuitenkin usein koulukohtaista, alueellisesti epätasaista ja pistemäistä eikä mediaviikkotoiminnasta välttämättä välity tietoa koulun tai alueen ulkopuolelle.

Mediakasvatuksellisten teemaviikon tapaista toimintaa on kuitenkin järjestetty ainakin muutaman alueellisen elokuvakeskuksen toimesta. Esittelen lyhyesti seuraavassa kaksi kouluille suunnattua mediaviikkoprojektia, joista on tarjolla julkisista tiedoista raporttien ja selvitysten muodossa projektien saaman hankerahoituksen vuoksi.

Opetusministeriön rahoittama MediaXpress-hanke toteutettiin Keski-Suomen elokuvakeskus ry:n toimesta syksyllä 2005. Paikallisille kouluille, oppilaille, opettajille sekä oppilaiden vanhemmille suunnattu hanke kattoi hyvin monipuolisesti erilaista mediakasvatusta liittyen erityisesti elokuvaan ja muuhun audiovisuaaliseen mediaan. MediaXpress sisälsi muun muassa työpajatoimintaa ja elokuvaesityksiä päiväkodeissa, eri kouluasteilla ja kirjastossa. Hanke oli laaja ja usean kuukauden mittainen, mutta se sisälsi lisäksi tiiviimmän, paikallisen Puistokoulun viidennen ja kuudennen luokan mediaviikkoon kuuluneen osa-alueen. Mediaviikkoon osallistuneet oppilaat suunnittelivat ja toteuttivat televisio-ohjelmia paikallisen mediaopetusta tarjoavan ammattiopiston henkilökunnan ja opiskelijoiden ohjaamina. Puistokoulun 5.-6. luokkalaisten mediaviikko sisälsi tv-ohjelmiin tutustumisen ja omien makasiiniohjelmien toteuttamisen lisäksi myös sanomalehtiopetusta sekä mediapäiväkirjan pitoa (Keski-Suomen elokuvakeskus ry 2009).

Toinen paikallinen, mediaviikon sisältänyt kouluille suunnattu mediakasvatusprojekti käynnistyi vuonna 2007 Satakunnan Elävän Kuvan Keskus ry:n toimesta. Kyseisen Mekastus-hankkeen päärahoittajana toimi Satakuntaliitto Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) turvin. Yksi monivuotisen hankkeen kolmesta toimintamuodosta on paikallisissa kouluissa vuosittain toteutettava mediaviikko, jonka aikana jokaisen oppiaineen opetuksessa otetaan huomioon mediakasvatuksellinen näkökulma. Mediaviikolla voidaan toteuttaa esimerkiksi työpajoja tai elokuvanäytöksiä. Mekastus-

hankkeessa työskentelevä mediapedagogi on opettajien tukena koko viikon ajan, myös valmiit opetusmateriaalit ja -mallit hyödynnetään. Kouluissa järjestettävän mediaviikon tavoitteena on käyttää mediaviikolla opittuja taitoja säännöllisesti ympäri lukuvuoden, jotta kokemuksellinen oppiminen mahdollistuisi. (Haaslahti 2007, 4.)

Ilkka Kuukan (2008) tekemän, mediakasvatusalan organisaatioiden toimintaa kartoittavan tutkimuksen mukaan mediakasvatuksen koulutusta, jolla tarkoitetaan alan työpajoja, seminaareja, tapahtumia, teemapäiviä ja viikkoja, koulutukselliset kiertueet, kurssitukset ja opintokokonaisuudet sekä oppimateriaalien tuottaminen on huomattava osa eri organisaatioiden toimintaa, vaikka varsinaisista mediaviikoista löytyikin vain vähän esimerkkejä. Kartoituksen mukaan jopa 92,2 % kyselyyn vastanneista 65 mediakasvatuskentän organisaatioista ilmoitti toteuttaneensa koulutustoimintaa (Kuukka 2008, 27).

6 MEDIAKULTTUURIN KASVATIT

Nykyisessä informaatioyhteiskunnassa uudenlaisten haasteiden edessä ovat muiden yhteiskunnan yksikköjen/alojen joukossa myös koulut, joissa todellisuuden muutokseen tulisi suhtautua vakavuudella. Suorannan ja Ylä-Kotolan (2000) kirjoittavat jo alle kouluikäiset lapset kohtaavat mediantäytteisessä maailmassa päivittäin lukemattomia oppimiskokemuksia ja aineksia identiteettinsä koostamiseksi esimerkiksi sähköisten viestinten välittämistä. Lapset eivät astu kouluun tyhjinä astioina, vaan he voivat olla erityisenkin tietoisia uudesta teknologiasta ja kantavat mukanaan jo paljon eri medioiden tuottamaa informaatiota. Suorannan ja Ylä-Kotolan mukaan koulu onkin vain yksi oppimisympäristö. Opettajan rooli muuttuu perinteisestä tiedonjakajasta tiedon etsijäksi ja kanssaoppijaksi oppimisympäristöjen laventuessa. Merkityksellistä kuitenkin on, että koulutuksessa muuttuva mediamaailma kohdataan haasteena, ei niinkään uhkana; koululla on edelleen mahdollisuus toimia merkittävänä yhteiskunnan uusintajana ja uudistajana. (Suoranta & Ylä-Kotola 2000, 80–81). Ensiarvoisen tärkeää on kuitenkin muistaa myös se seikka, että opettajille ja muulle opetushenkilökunnalle on tarjottava tukea näiden median asettamien haasteiden edessä.

6.1 Ikäryhmän mediakulttuuri ja käyttötottumukset

Omalla mediankäytön polullaan 5.–6. -luokkien oppilaat ovat mediakasvatuksen kannalta kiinnostavassa ja ainutlaatuisessa vaiheessa. Alakoululainen ja tässä työssä erityisen huomion alla olevat 11–12-vuotiaat voidaan sanoa olevan eräänlaisia media-ahmatteja, jonka arjessa eri mediat ovat monipuolisesti käytössä. Kyseisen ikäryhmän kannalta on kiinnostavaa, että mediankäytössä on läsnä yhtäläillä niin perinteisiä medioita kuten kirjat, mutta ikäryhmässä käytetään enenevässä määrin myös uudenlaista sähköistä mediaa kuten internetiä. Vaikka 11–12-vuotiaat lapset olisivatkin näppäriä tietotekniikan ja uusien mediavälineiden ja -sovellusten käyttäjiä, on ikäryhmän kannalta kuitenkin oleellista, että he harjaantuvat mediaan liittyvien analyytisten ja eettisten taitojen osalta. Lasten ja nuorten mediankäyttöä kuvaavassa Liikenne- ja viestintäministeriön vuonna 2008 julkaisemassa Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa -selvityksessä (Kangas, Lundvall & Sintonen 2008) luodaan muun muassa katsaus tässä työssä olennaisen 8–12 -vuotiaiden ikäryhmän media-arkeen usein käytettyjen medioiden kautta.

Nostan esille muutamia ikäryhmän mediankäyttötottumuksista kertovia lukemia. Selvityksen mukaan huomattavan suuri osa ikäryhmästä katselee televisiota (96 %) ja käyttää internetiä (92 %). Seuraavaksi suosituimpia medioita ovat digitaaliset pelit (joita ikäryhmästä kuluttaa 86 %), videot ja DVD:t (83 %) sekä sarjakuvalehdet (82 %). CD-levyjä kuuntelee 76 % ikäryhmästä, muita kuin koulukirjoja lukee 73 % ja radiota kuuntelee 70 %. Jo näiden lukujen perusteella voidaan todeta ikäryhmän mediankäytön olevan aktiivista ja monipuolista. Huomionarvoista lienee sekin, että siirryttäessä seuraavaan selvityksen luokittelemaan vanhempaan ikäryhmään (13–16-vuotiaat), korostuu mediankäyttötavoissa erityisesti internetin käyttö ja uusien välineiden mukaantulo (esimerkiksi mp3-soittimet). Suosituimpien medioiden joukosta ovat kirjat tämän vanhemman ikäryhmän kohdalla pudonneet kokonaan pois kun taas sanomalehdet nousevat listalle mukaan. Edellä kuvailtu lasten mediakäytäntöjen tiedot ovat vuodelta 2008. Lasten ja nuorten mediakulttuurille ovat ominaisia nopeatkin muutokset ja vauhdikas kehitys, joten tilanne nykypäivänä voi lasten ja nuorten mediatodellisuuden ja -käytön kannalta olla kehittynyt ja toisenlainen.

Palattaessa nuorempiin mediankäyttäjiin ja tässä opinnäytetyössä keskeisen ikäryhmän mediankäytön erityispiirteisiin, ovat 5.–6.-luokkalaiset eräänlaisessa taitekohdassa omassa mediamaailmassaan. Tarja Salokoski ja Anu Mustonen (2007) kuvaavat 9–12-vuotiaan kehittyvän kohti abstraktia, symbolista ajattelua; tässä kehitysvaiheessa olisi kasvattajien erityisen tärkeää tukea lasten mediataitoja kannustamalla analyttisyyteen ja keskusteluun. Tämän ikäinen lapsi osaa jo arvioida eri medioiden esteettisiä ominaisuuksia sekä mediasisältöjen uskottavuutta ainakin itselleen tuttu- ja aihealueiden osalta sekä kykenee muun muassa tunnistamaan mediasta välittyviä stereotypioita. Kriittiset tulkintataidot kaipaavat kuitenkin harjaannutusta etenkin uusien medioiden kuten internetin osalta, myös erilaisten kaupallisten vaikutuskeinojen tunnistamiseen 9–12-vuotiaat tarvitsevat tukea (Salokoski & Mustonen 2007, 22). 5.-6. -luokkalaiset eli noin 11–12-vuotiaat ovat kuitenkin siirtymässä jo kohti seuraavaa vaihetta, jossa oman identiteetin peilaaminen median kautta korostuu. Muun muassa internetin käytön lisääntyminen ja erilaisiin sosiaalisiin nettiverkostoihin liittyminen tulevat olemaan yhä runsaammin lapsen/varhaisnuoren arkea; tästä syystä esimerkiksi internetin pelisääntöjen, tietoturvan ja vastuullisen mediankäytön mallien mukaan tuominen jo 5.-6. -luokkalaisten opetukseen on tärkeää ja onnistuessaan voi ennaltaehkäistä ikäviä mediakokemuksia kuten nettikiusaamista tai tekijänoikeusrikkomuksia.

6.2 Mediakasvatuksellisia erityispiirteitä vuosiluokilla 5–6

Salokoski ja Mustonen (2007) ovat koonneet mediakasvatuksen peruskasvatustavoitteita eri ikävaiheille. Tässä opinnäytetyössä tuotettavan oppimateriaalin kohderyhmälle eli 5.-6.-luokkalaisille tärkeää on saada tukea kriittisten ja aktiivisten mediataitojen harjoittelussa ja oman mediasuhteen pohtimisessa. Fakta ja fiktio osataan mediasisällöissä jo erottaa, mutta mediatekstien ja -esitysten välittämiä stereotypioita kuten ylivoimaisia nais- ja miesihanteita on hyvä oppia kyseenalaistamaan. Median eri sisältötyyppien erottamiseen ja tunnistamiseen on hyvä kannustaa. Salokosken ja Mustosen mukaan tässä ikävaiheessa erityisen suotavaa on lasten omaan ilmaisuun ja itse tekemiseen syventyminen. Lisäksi on hyvä käsitellä mediaa myös tiedonhankinnan kanavana (Salokoski & Mustonen 2007, 29).

7 MEDIAKASVATUKSEN MATERIAALIA TUOTTAMASSA

Näiden haasteiden, kehitystarpeiden ja kohderyhmän erityispiirteiden siivittämänä siirrytään alakoulun mediaviikkomallin valmisteluun vaikuttaneisiin tekijöihin. Mediakasvatuksen kentällä ei niinkään ole puutetta opettajille suunnatuista oppimateriaaleista; haasteena on sen sijaan lähinnä materiaalien saatavuus. Hyviä ja laadukkaita oppimateriaaleja mediakasvatuksen eri alueilta on runsaasti saatavilla ja löydettävissä - kunhan tietää, mistä aloittaa etsinnät. Suuri osa tässä opinnäytetyössä käsiteltävän mediaviikkomallin tehtävistä ja menetelmistä on koottu eri mediakasvatusorganisaatioiden ja muiden alan toimijoiden tarjoamista materiaaleista. Näitä materiaaleja ja tehtäviä on kutakin muokattu mediaviikkomalliin sopiviksi. Olemassa olevien oppimateriaalien ja tahojen löytäminen ei vienyt varsinaisesta opinnäytetyöprosessista valtaisesti aikaa; mediakasvatuksen materiaalimaailma, oppaat ja tekijätahot ovat tulleet itselleni melko tutuksi eri kulttuurituottajaopintojeni sekä sen sisältämien työoppimisjaksojen aikana sekä muiden toimeksiantojen ja työtehtävien puitteissa.

Mediaviikon toteuttaminen oman luokan kanssa on yksi vaihtoehto opettajalle käsitellä ja syventyä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden sisältämään Viestintä ja mediataito -aihekokonaisuuteen ja kantamaan oman kortensa kekoon mediakasvatustalkoissa ja opetussuunnitelman tavoitteiden täyttämässä. Aihekokonaisuuksien ideana toki on kunkin teeman huomioon otto ympäri lukuvuoden kaikkien aineiden tunneilla. Mediaviikon vetäminen luokahuoneessa tarjonnee kuitenkin avaimia teeman kokonaisvaltaisemmalle tutkimiselle ja antaa mahdollisuuden päästä syvemmälle mediailmiöiden sisään, kun samaa aihetta käsitellään tiiviimmin muutama päivän aikana. Mediakasvatuksellisen teemaviikon myötä on mahdollista nostaa käsiteltäväksi aihe, jonka parissa työskentely on tärkeää jo sen ajankohtaisuuden ja opetussuunnitelmaan sisällyttämisen vuoksi. Teemaviikolla esille nousevat erilaiset menetelmät ja näkökulmat mediaan eivät lisää ainoastaan oppilaiden medialukutaitoa, vaan kasvattavat myös opettajan ja vanhempien tietoisuutta.

7.1 Taustaa mediaviikkomallin valinnoille ja suunnitteluprosessille

Onnistunut mediakasvatustoiminta ja oppilaiden medialukutaidon kehittäminen voi alkaa pienin askelin. Mediavälineistöön tottuneempaa opettajaa ei kuitenkaan mikään

estä viemästä mediaviikon sisältöjä pidemmälle; oppilaiden tuotoksia voi koota vaikkapa yhteiseksi DVD-levyksi, siirtää niitä koulun verkkosivuille tai mediaviikosta ja sen aikana tapahtuneesta toiminnasta voidaan toteuttaa luokan kanssa vaikkapa kokonainen verkkolehti. Koin kuitenkin tärkeäksi innostaa mediakasvatustoimintaan ja aiheen pariin sellaisia opettajia, jotka syystä tai toisesta ovat empineet mediakasvatuksen edessä. On tietenkin myös toivottavaa, että tavoitteellisempaa mediakasvatusta opetuksessaan jo toteuttaneet opettajatkin löytäisivät tästä oppimateriaalista uusia ideoita ja vinkkejä.

Alakoulun mediaviikkomallin suunnittelussa on pyritty ottamaan huomioon myös koulujen mediaan liittyvä varustelutaso ja resurssit, jotka saattavat koulukohtaisesti vaihdella hyvinkin paljon. Onnistuneen mediaviikon järjestämiseen ei välttämättä tarvita viimeisimpiä mediateknologioita tai -välineitä, vaan jo perusominaisuuksilla varustetuilla digikameroilla, tietokoneilla ja muilla useammista kouluista löytyvillä välineillä pääsee varsin hyvin alkuun. Tämän periaatepäätöksen taustalla on ajatus myös opettajan taakan keventämisestä; viimeisimpien teknologioiden haltuunotto voi opettajasta usein tuntua raskaalta tai vaivalloiselta muun koulutyön ja kiireen keskellä.

Mediaviikon tehtävien puitteissa on lähdetty ajatuksesta, että luokan parissa tehtäviä harjoitukset sisältävät kaksi näkökulmaa. Ennen kaikkea tehtävissä on pyritty mukailemaan kyseessä olevan vuosiasteen opetussuunnitelmien sisältöjä ja oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien tavoitteita. Toiseksi tehtäviin on pyritty ottamaan mukaan mahdollisimman monipuolisesti erilaisia mediasisältöjä ja mediavälineitä, kiinnittämällä kuitenkin erityisesti huomiota lasten omaan mediakulttuuriin ja mediatodellisuuteen lähdekirjallisuudesta kerättyihin tietoihin nojaten. Lisäksi koin tärkeäksi, että mediaviikkomalli sisältää paljon toiminnallisuutta, osallistavuutta sekä yhdessä toimimista. Myös oppilaiden omien mielipiteiden ja näkemysten kuuleminen tuntuu arvokkaalta ja tärkeältä, onhan oikeus omiin mielipiteisiin ja niiden huomioon ottaminen kirjattuna kaikkia alle 18-vuotiaita koskevaan lapsen oikeuksien sopimukseenkin. Osa tehtävistä painottuu siis tästä syystä vahvasti yhteisiin keskusteluihin ja oppilaiden omien kokemusten esille pääsyyn osana opetusta.

7.2 Kommenttikierroksen tulokset ja palautteen vaikutus työhön

Jotta mediakasvatuksellisesta mediaviikkomallista muodostuisi mahdollisimman laadukas ja toimiva kokonaisuus, pyydettiin muutamalta mediakasvatuksen parissa työskenteleviltä henkilöiltä palautetta, kommentteja ja kehitysehdotuksia materiaalin työstövaiheessa. Mediaviikkomallia kommentoivat Koulukino ry:n tuottajat Anna-Liisa Puura-Castrén sekä Marjo Kovanen, joiden työn toimenkuvaan kuuluu muun muassa elokuvakasvatuksellisten oppimateriaalien tuotanto. Koulukino ry julkaisee vuosittain kymmenittäin laajoja oppimateriaaleja eri kouluasteiden opettajien elokuvakasvatustyön tueksi. Elokuvakasvatuksen ja mediakasvatuksen välillä on luonnollisesti vahvoja linkkejä ja yhtymäkohtia, joten Koulukinon ry:n tuottamat oppimateriaalit tukevat mutkattomalla tavalla kouluissa tehtävää mediakasvatustyötä. Puura-Castrén sekä Kovanen antoivat ideoita ja vinkkejä erityisesti tehtävien sisältöjä, laajuutta ja vaikeustasoa koskien ja toivat hyödyllisesti ja asiantuntevasti ja esiin mediaviikkomallin tehtävien lopullisen kohderyhmän eli 5.-6. -luokkaisten oppilaiden kohdalla huomioon otettavia erityispiirteitä.

Mediaviikkomalliin ja sen sisältämiin tehtäviin pyydettiin kommentteja myös luokanopettaja Annika Henrikssonilta, joka omaa kokemusta mediakasvatuksellisesta opetuksesta ja on lisäksi tuottanut alalle oppimateriaaleja useiden organisaatioiden toimeksiannosta. Henrikssonin opettajan näkökulmasta antama palaute käsitteli konkreettisemmin tehtävien toimivuutta luokahuoneessa osana opetusta sekä käytännöllisiä seikkoja, jotka helpottavat mediaviikkomallin käyttöönottoa. Mediaviikkomallin suunnittelu- ja työstövaiheessa käytiin lisäksi runsaasti tarpeellisia keskusteluja opinäytetyöprosessin toisen ohjaajan ja toimeksiantajatahon edustajan Anniina Lundvallin kanssa.

Koen edellä mainittujen mediakasvatuksen, sen materiaalien ja opetuksen asiantuntijoiden antaman palautteen vieneen työtäni merkittävästi eteenpäin. Sain runsaasti arvokkaita kommentteja ja kehitysehdotuksia liittyen niin mediaviikkomallin muotoon, sisältöön kuin tehtävänasetteluunkin. Pääosin mediaviikkomallin työstämisen loppuvaiheessa kerätty palaute paransi näkemykseni mukaan etenkin oppimateriaalin ja helpotti tehtäväpaketin hiomista mahdollisimman toimivaan muotoon. Keräämäni kommentit paransivat mallin käytettävyyttä ja tehtäväosioiden toimivuutta. Mainitta-

koon myös alan asiantuntijoiden antaman kannustuksen sekä positiivisen palautteen innostaneen erityisellä tavalla mallin viimeistelyssä ja loppuun saattamisessa.

7.3 Mediaviikkomallin viisi lähtökohtaa

Lähdettäessä laatimaan alakoulun opettajille suunnattua mediaviikkomallia eli mediakasvatuksellista oppimateriaalia, oli toimeksiannon ja jo alustavan suunnittelutyön pohjalta melko selvää, minkälaista mallia lähdetään työstämään. Tavoitteena oli siis laatia ja koota yhteen pakettiin mediakasvatuksellisia menetelmiä ja tehtäviä, joita opettaja voi hyödyntää mediaan keskittyvällä teemaviikolla oman luokkansa kanssa. Lisäksi oppimateriaaliin sisällytettiin opettajalle suunnattuja käytännöllisiä vinkkejä mediaviikon järjestämiseen sekä ohjattiin tutustumaan omaa mediakasvatustyötä tukeviin verkkosivuihin. Materiaalin tehtävien kohdalla tavoitteena oli tuottaa mahdollisimman nopeasti ja vaivattomasti luokkahuoneessa käyttöön otettavia ja ikäryhmälle sopivia harjoituksia, jotka sisältäisivät tehtävänannon lisäksi opettajan käyttöön valmiita tulostettavia osioita sekä ohjeita, kuten mahdollisia tarvikelistauksia ja tehtävien viitteellisiä kestoja. Tämän lisäksi tehtäväosioihin on sisällytetty oppilaille suunnattuja valmiita tekstejä ja monistettavaa aineistoa mediaviikolla hyödynnettäväksi.

Mediaviikkomallia työstäessä hahmottuivat työhön liittyvät tavoitteet entistä tarkemmin. Pohtiessa eri vaiheissa työn alla olevaa oppimateriaalia ja sen päämääriä, kirjastuivat erityiset viisi lähtökohtaa, jotka ohjasivat mediaviikkomallin rakentumista ja vaikuttivat sen muovautumiseen läpi prosessin. Osittain lähtökohdat ovat limittäisiä ja vaikuttavat toinen toiseensa. Pyrin seuraavassa kuvaamaan näitä viittä työskentelyn lähtökohtaa sekä niiden mukanaan tuomia haasteita ja mahdollisuuksia selventääkseni prosessin etenemistä.

Ensimmäiseksi ja ilmeisimmäksi työn lähtökohdaksi muovautui jo varhaisessa vaiheessa se, kuinka opettajia ja heidän tekemäänsä mediakasvatustyötä voitaisiin palvella mahdollisimman hyvin. Materiaalin onnistumisen kannalta olisi tärkeä saada käsitystä siitä, minkälaista tukea opettajat tarvitsisivat mediakasvatustyönsä tueksi. Tutkimusta tai selvitystyötä opettajien kokemuksista tai tarpeista liittyen mediakasvatukseen on tarjolla vain vähän. Opettajiin linkittyvän lähtökohdan arvioimista auttoi kuitenkin opetusministeriön Mediamuffinssi-hankkeen ja Suomen Opettajaksi Opike-

levien Liiton SOOL:n vuonna 2007 toteuttama, lastentarha- ja luokanopettajaopiskelijoille suunnatun kyselyn, joka kartoitti muun muassa opiskelijoiden näkemyksiä mediakasvatuksen tärkeydestä ja asemasta opettajankoulutuksesta. Kyselyyn vastasi 412 opiskelijaa. Tulosten mukaan koulujen ja päiväkotien mediakasvatuksen tilaa parantaisivat ennen kaikkea mediakasvatukseen sopivat oppimateriaalit, konkreettiset ohjeet siitä, miten mediakasvatusta tulisi eri ikäkausina opettaa sekä opettajien ja opettajaksi opiskelevien koulutukseen panostaminen aiheen tiimoilta. Etenkin luokanopettajiksi opiskelevat kaipasivat mediakasvatuksen oppimateriaaleja, mutta peräänkuuluttivat myös opetussuunnitelman mediakasvatukseen liittyvien tavoitteiden selkiyttämistä. Merkittävää oli tuloksissa myös se, että peräti 95 % kaikista vastanneista koki mediakasvatuksen tärkeäksi osaksi opettajien koulutusta. (Alanen 2007, 13–14.)

Edellä kuvattujen haasteiden mukaisia, opettajien kokemia ongelmia viestintäkasvatukseen liittyen kuvasi myös Sirkku Kotilaisen väitöskirja vuodelta 2001. Väitöskirja on ajalta, jolloin opetussuunnitelmissa viestintäkasvatuksen käsite oli käytössä. Kotilaisen tutkimuksen mukaan opettajat kokevat viestintäkasvatuksen toteutumisen kannalta suurimmaksi ongelmaksi aiheen käsittelyn vähyyden opettajien perus- ja täydennyskoulutuksessa. Lisäksi huomattava seikka oli opetuksen arjessa usein korostuva puute ajasta, rahasta ja oppimateriaalista. (Kotilainen 2001, 30.) Samat haasteet näyttävät seuraavan koulujen mediakasvatustyötä vuosi toisensa jälkeen. Myös Koulukino ry:n opettajien elokuvakasvatuskyselyn (2009) tuloksissa nousivat opettajien vastauksissa suurimmiksi elokuvakasvatusta vaikeuttaviksi tekijöiksi rahan, ajan ja koulutuksen vähyys. Elokuvakasvatukseen keskittyvässä kyselyssä myös esityslupakäytäntöjen kokeminen hankalaksi, mutta myös mediakasvatuksellisia oppimateriaaleja kaivattiin opetuksen avuksi.

Edellä käsitellyt tutkimus- ja kyselytulokset on pyritty huomioimaan mediaviikkomallin suunnittelussa. Materiaalin avulla pystytään vastaamaan ainakin opettajien kokemaan ajan, rahan ja oppimateriaalien puutteeseen, sillä mediaviikkomallin tavoitteena on olla mahdollisimman nopeasti käsittelyyn otettava ja helppokäyttöinen työkalu opettajalle. Materiaalia levitetään maksutta verkossa ja myös sen sisältämiä tehtäviä laadittaessa on pyritty siihen, että mediaviikko voidaan toteuttaa mahdollisimman pit-

källe koulussa jo valmiiksi olevia tarvikkeita ja välineitä hyödyntäen sekä kannustamalla opettajia muiden maksuttomien oppimateriaalien äärelle.

Toisena tärkeänä lähtökohtana mediaviikkomallin työstämisessä oli oppilaiden tavoittaminen ja innostaminen materiaalin tehtävien avulla. Haasteeksi tässä kohti nousee se, kuinka 5.–6. -luokkien oppilaat saadaan innostumaan mediaviikosta ja sen sisältämistä tehtävistä siinä määrin, että oppimistavoitteet toteutuvat ja oppilaiden medialukutaito todella kehittyy. Tärkeäksi tämän haasteen ratkaisussa koin lasten oman mediakulttuurin huomioimisen ja mukana kuljettamisen. Oppimisen kannalta on olennaista, että opetuksessa käytetään lasten omasta arjesta tuttuja mediaesityksiä ja -välineitä. Kun käsiteltävät asiat tuodaan mahdollisimman lähelle kasvatettavien omaa kokemuspiiriä, on opettajan helpompi herättää luokassa keskustelua ja saada aikaa syvällistäkin pohdintaa ja vuorovaikutusta liittyen esimerkiksi oppilaiden omiin mediankäyttötottumuksiin ja ympäröivään mediatodellisuuteen. Toinen huomionarvoinen asia on tehtävien toiminnallisuus. Tämän ikäryhmän kannalta itse tekeminen on merkittävä ja hyvä tapa oppia; omien mediasisältöjen tuottaminen kuten esimerkiksi tarinoiden, tv-ohjelmien ja mainosten tekeminen ja analysoiminen harjoittaa kouluikäisen aktiivista ja kriittistä mediasuhdetta ja auttaa erottamaan erilaisia sisältöjä mediassa (Salokoski & Mustonen 2007, 29).

Kolmantena lähtökohtana ovat opetusta määrittelevät aineistot ja säädökset, joista tärkeimpänä Opetushallituksen laatimat perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004). Tämän lähtökohdan arviointi ja opetussuunnitelmien mukanaan tuomat haasteet osoittautuivat osittain hankalimmiksi ratkaista. Nykyinen opetussuunnitelma ei välttämättä ole niin ajantasainen kuin vallitsevan mediakulttuurin ja mediakasvatuksen kannalta olisi suotavaa. Viestintä ja mediataito -aihekokonaisuudesta ja joidenkin oppiaineiden tavoitteiden sisältämisestä mediakasvatuslinkeistä huolimatta oli paikoin haastavaa löytää selkeitä yhteyksiä nykyajan lasten mediakulttuuriin. Tämän haasteen ratkaisu vaatii opettajalta luovuutta ja uusia menettelytapoja, jotta opetus olisi ajankohtaista, mutta tärkeimmät oppimistavoitteet saavutettavaa ja noudatettavan opetussuunnitelman mukaista. Vaikka mediakasvatus on perusteltu osa opetusta jo mediaan liittyvän aihekokonaisuuteen perustaen, oli eri oppiaineiden sisältöihin ja tavoitteisiin silti tutustuttava huolellisesti.

Mediakasvatukseen linkittyviksi, oppiaineiden keskeisiksi sisällöiksi ja oppilaiden oppimistavoitteiksi opetussuunnitelmassa luetaan muun muassa seuraavat opetussuunnitelmasta poimitut sisällöt ja tavoitteet: tiedonhankinta-, esiintymis- ja vuorovaikutustaidot, kyky ymmärtää, hyödyntää ja tuottaa suullisia ja kirjallisia tekstejä ja esityksiä, oppilaan oman suhteen kehittyminen esimerkiksi kieleen, kulttuuriin ja taiteeseen, kyky hahmottaa ihmisten elämää, ihmissuhteita, vastuita ja oikeuksia ja elinympäristöjen monimuotoisuutta ja pyrkimystä suvaitsevaisuuteen, oppilaan monipuolisen ilmaisun kehittäminen, taitoa ilmaista ja perustella omia mielipiteitä ja arvioida rakentavasti muiden ajatuksia, perustaitoja oppiminen mediasta ja kyky hyödyntää viestintävälineitä tavoitteellisesti sekä kyky tunnistaa mediasta välittyviä viestejä ja vaikutuskeinoja, harjaantuminen aktiiviseksi ja kriittiseksi lukijaksi ja kuulijaksi, kyky käsittää media ja erilaiset tekstit mielikuvia ja maailmankuvaa muokkaavana sekä ihmisen valintoja ohjaavana toimijana sekä kykyä arvioida omia luku-, viestintä- ja mediankäyttötottumuksia sekä -taitoja (POPS 2004). Edelliset esimerkit on poimittu mediaviikkomallin kohderyhmän eli vuosiasteilla 5-6 ajankohtaisista eri oppiaineiden sisällöistä ja tavoitteista, joista löytyy yhtymäkohtia mediakasvatuksen tavoitteisiin. Suurin osa edellisistä esimerkeistä on peräisin äidinkielen ja kirjallisuuden ja kuvataiteen sisällöistä ja oppimistavoitteista, mutta mukana on myös sisältöjä historian, biologian ja maantiedon, matematiikan ja musiikin oppiaineista. Kun päälle lisätään vielä kaikki oppiaineet läpäisevä ja jokaista opettajaa velvoittava Viestintä ja mediataito -aihekokonaisuus, on opetussuunnitelmassa paljon sisältöä, vaikkakin osin melko yleisluontoista ja jopa ympäripyöreää ainesta, jota linkittää myös mediaviikkomallin tehtävien tavoitteisiin ja käsiteltäviin aiheisiin.

Materiaalin tehtävien tarkoituksena ei siis ole kattaa koko 5-6 vuosiluokkien oppiainekirjoa, vaan tarjota tehtäviä niiden oppiaineisiin, joihin mediakasvatuksen teemat sisältyvät sulavammin. Opettaja voi kuitenkin halutessaan soveltaa tehtäviä myös muiden aineiden opetukseen. Materiaalin pääasiällisin kohderyhmä eli luokanopettajat voivat kuitenkin käsitellä eri aiheita hieman vapaammin ja liukua opetuksessaan oppiaineesta toiseen kuin esimerkiksi aineenopettaja. Vaikka mediakasvatusta soveltuu mutkattomasti myös esimerkiksi kielten opetukseen, päädyin rajaamaan mediaviikkomallin tapauksessa tehtävistä ulkopuolelle kielten tunneille soveltuvat tehtävät, sillä useimmiten kieliä alakoulussa opettavat aineenopettajat. Tehtävistä on

kuitenkin mahdollista poimia ideoita ja vinkkejä kielten opetuksen tunneilla tehtävään mediakasvatukseen.

Mediakasvatuksen didaktiikassa korostetaan yhdessä toimimista ja kokemusta ja sellaiset opetusopilliset ajattelutavat, joiden mukaan opettajan tulisi aina tietää oppilaitaan paremmin, karisevat mediakasvatuksessa pois. Kun muistetaan, etteivät mitkään oppiaineet sinänsä ole ratkaisevia, voi opettaja kokeilla turvallisin mielin uutta ja hakea myös itselleen uusia ihmettelijän, kyselijän ja pohtijan rooleja mediakulttuuristen kysymysten äärellä. Mediakasvatus jää toteutumatta ilman siitä kiinnostuneita opettajia. (ks. Suoranta 2003, 204, Kotilainen & Hankala 1999, 45.)

Neljänneksi lähtökohdaksi nostin opetuksen aineksen ja kohteen eli median. Laati massani materiaalissa mediakasvatus kumpuaa kaksijakoisesta käsittelytavasta, jossa media on toisaalta opetuksen kohteena ja toisaalta opetuksen välineenä (ks. Kotilainen 1999, 34). Pidän tärkeänä, että media on mukana materiaalissa monipuolisesti ja tehtävät käsittelevät mahdollisimman kattavasti erilaisia mediavälineitä ja -esityksiä. Niin mediavälineiden käyttö ja itse tekeminen kuin medioiden tulkinta analysointikin olivat mielestäni perusteltuja menetelmiä mediaviikkomallin kannalta alan kirjallisuuteen ja tutkimukseen nojaten. Eri medioiden mukaan otto oli osaltaan myös haastavaa, sillä edellisiin lähtökohtiin vedoten oli olennaista pitää mukana sekä lapsille tuttuja ja ajankohtaisia medioita että myös perinteisempiä medioita, joita opettajan tulee opetussuunnitelmien mukaan opetukseensa sisällyttää. Opettajat saattavat tuntea epävarmuutta uusien mediavälineiden -teknologioiden ja virtausten edessä, mutta tässä ratkaisuksi nostaisin oppilaiden osaamisen. Opettajan ei tarvitse hallita suvereenisti viimeisintä mediavälineistöä tai olla perillä uusimmista mediatrendeistä, vaan tärkeämpää on avoin asenne ja rohkeus suhtautua oppilaisiin tasavertaisina, oman mediakulttuurinsa asiantuntijoina ja avautua dialogiin heidän kanssaan (ks. Suoranta 2003, 135.)

Mediaviikkomalliin on pyritty sisällyttämään oppilaiden omasta mediamaailmasta tuttua välineistöä ja mediaa siitakin syystä, että oppilaat kokisivat mediakasvatuksellisen viikon annin merkitykselliseksi itsensä ja oman oppimisensa kannalta. Osaa medioista on materiaalissa käsitelty hyvinkin tarkasti, kun taas toisten medioiden käsitelyssä näkökulman ja toimintatapojen valikoiminen on enemmän opettajan itsensä

harteilla. Jälkimmäisestä esimerkkinä elokuva, jonka käyttöön ja käsittelyyn kannustetaan ja ohjataan mediaviikkomallissa laajalti, mutta jonka konkreettiset käsittelytavat jäävät opettajan itsensä päätettäväksi. Näin muun muassa siksi, että elokuva tarjoaa hyvin monia erilaisia katsantokantoja ja käsittelytapoja, jotka kuitenkin varioivat eri mediaesitysten eli elokuvien kesken huomattavasti. Lisäksi ei liiemmin haluttu ohjata opettajaa tiettyjen elokuvien pariin, vaan pikemminkin pyrkimyksenä oli antaa avaimia omaan opetukseen sopivien elokuvien löytämiselle.

Mitä tämä kaikki lopulta tarkoittaa mediaviikkomallin tärkeimmän ja perustavanlaatuisimman tavoitteen - lasten medialukutaidon kehittymisen - kannalta? Viidenneksi, materiaalin työstämiseen vaikuttavaksi lähtökohdaksi muovautui oppilaiden kriittisen, osallistuvan ja aktiivisen mediaosaamisen kehittäminen. Ohjenuoraksi tämän viidennen lähtökohdan ja sen tavoitteiden saavuttamisessa otin työmenetelmät, jotka korostavat juuri kriittisyyttä ja aktiivista toimintaa. Oppijoiden kannalta on olennaista toiminnallisuus ja opittavien asioiden merkityksellisyys. Näitä medialukutaitoa syventäviä teemoja ja toimintatapoja olen pyrkinyt kuljettamaan punaisena lankana läpi koko mediaviikkomallin suunnittelun ja tuottamisen. (ks. Kotilainen & Hankala 1999, 43.) Mediakasvatus voi kulkea mukana jokaisessa koulupäivässä tai nousta käsitteelyyn ja keskusteluun mediaviikkomallin kaltaisissa, aihetta syventävissä projekteissa. Mediakasvatus sijoittuu erityispiirteidensä ansiosta koulun ja mediakulttuurin rajalle toimien näiden kahden välisenä, jonka läpi koulun sisään virtaa merkityksiä mediakulttuurista (Suoranta 2003, 194).

Tämän opinnäytetyön myötä syntyi siis valmis, kirjallinen oppimateriaali alakoulun mediakasvatustyön tueksi, joka toimii eräänlaisena käsikirjoituksena opettajalle mediaviikon järjestämiseen. Kun mediaviikkomallin kirjallinen versio on nyt valmistunut, tullaan jatkossa kehittämään sen ulkoasua sekä taittoa. Näin materiaalin käytettävyyttä ja luettavuutta paranevat entisestään ennen sen laittamista toimeksiantajan verkkosivuille. Mediaviikkomallin parissa työskentelyä olisi kiinnostava opinnäytetyöprosessin jälkeen jatkaa esimerkiksi keräämällä lisää opettajien palautetta materiaalista sekä päästä testaamaan tehtävien toimivuutta käytännön opetustyössä.

8 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ARVIOINTI

Vaikka mediaviikkomallin työstämisen kokonaisvaltainen arviointi tuntuukin aavistuksen hankalalta prosessin ollessa vielä sangen lähellä tekijäänsä valmista opinnäytetyötä jättäessä, ovat työhön liittyvät ajatukset ja kokemukset miltei poikkeuksetta kuitenkin positiivisia. Lopullisten opinnäytetyöhön liittyvien oppimistavoitteiden täyttyminen kirkastuu laajemmin todennäköisesti vasta myöhemmällä ajalla, kun prosessiin on otettu hieman etäisyyttä ja kauempaa katsantokantaa. Yksi harvoista prosessia hankaloittaneista seikoista liittyi työn aikatauluttamiseen ja työstämiseen käytettävän ajan vähäisyyteen. Uusien haasteiden kynnyksellä ja työelämän viedessä jo hieman mennessään jäi opinnäytetyön tekemiselle vähemmän aikaa kuin alun perin olin suunnitellut. Niukasta aikataulusta huolimatta koen olevani tyytyväinen lopputulokseen. On tuntunut merkittävältä saada työskennellä sellaisen aiheen parissa, joka itseä todella kiinnostaa ja lähteä rohkeasti tuottamaan alan käyttöön jotakin uutta. Ehkä vielä tätäkin arvokkaampaa lienee se, ettei omaa opinnäytetyötä tehnyt vain itseään varten, vaan perusteltuihin työelämän ja alan tarpeisiin sekä etenkin arvostamanieni koulujen mediakasvattajien avuksi ja hyödynnettäväksi.

Siitäkin huolimatta, että opinnäytetyö on vielä varsin lähellä tekijäänsä, on kuitenkin erityisen selvää, että työskentely mediakasvatuksellisen oppimateriaalin parissa oli kaiken kaikkiaan antoisaa, opettavaista ja kiinnostavaa läpi koko prosessin. Katsonkin tämän opinnäytetyön eräällä tavalla sulkevan ympyrän omia kulttuurituottajaopintojani ajatellen. Lähtökohtana oli tuottajaopintojaan aloitteleva ja kiinnostavinta kulttuurin osa-aluetta etsivä opiskelija, joka löytää oman erikoistumisalansa, työskentelee ja kehittyy sen parissa ja lopulta kokoaa tähänastisen taitonsa, tietonsa ja kokemuksensa alalta opinnäytetyössään. Into jatkaa työskentelyä ja uuden oppimista mediakasvatuksen kentällä ei totisesti laantunut opinnäytetyöprosessin aikana, vaan koen tämän lopputyön pikemminkin kannustaneen ja rohkaisseen tuottajaidentiteettiäni ja vahvistaneen uskoa omaan ammatilliseen osaamiseeni.

8.1 Rajojen paukuttelua - kulttuurituottaja mediakasvatuksen kentällä

Tämä opinnäytetyö pyrkii osaltaan osoittamaan myös kulttuurituotannon koulutusohjelman tarjoavan sellaista tietoa ja taitoa sekä hyödynnettäviä työkaluja, joiden avulla on mahdollista toimia muiden kulttuurin alojen muassa myös mediakasvatuksen kehittyvällä kentällä. Alakoulun mediaviikon suunnittelu mukaileekin minkä tahansa kulttuurituottajalle työlle ominaisen projektin tai tapahtuman tuottamista. Huomioon on otettava kohderyhmä, asettaa tapahtumalle tai tuotteelle tavoitteet, selvittää vaadittavat tarvikkeet ja tiedot sekä sen mistä nämä kaikki hankitaan. Omien kokemusteni perusteella näen kulttuurituottajan eräänlaisena organisaattorina tai linkkinä kahden kulttuurin, median ja koulun välillä. Mediakulttuurista tulee lastenkulttuuria, kun lapset ja nuoret tuottavat omia mediaesityksiään. Kasvatuksellisten tapahtumien tuottaminen voi omalta kantiltani katsottuna hyvinkin olla yksi osa ammattitaitoisen kulttuurituottajan osaamista ja erikoistumisen alaa.

Mediakasvatuksen kenttä keskittyy laajalti kolmannelle sektorille ja erilaisiin järjestöihin ja yhdistyksiin, joille tulevaisuuden kulttuurituottajalla on varmasti osaamista annettavana. Osaaminen niin tapahtumatuotannon, taloushallinnon ja rahoituksen, viestinnän ja markkinoinnin, kuin kulttuurintuntemuksen ja lainsäädännönkin alalta ovat tärkeitä taitoja laajalla järjestökentällä, miksei siis myös mediakasvatuksessa. Kulttuurituottajia koulutetaan toimimaan muuttuvissa ja monipuolisissa ympäristöissä kulttuurin saralla; heiltä odotetaan myös valmiuksia työskennellä yhteistyössä muun muassa erilaisten kulttuurin toimialojen kanssa ja edistää kulttuurikenttää kehittävää toimintaa yli toimialarajojen. (Humanistisen ammattikorkeakoulu 2009.)

Eräitä kulttuurituottajan tärkeimpiä osaamisalueita ovat vuorovaikutuskyvyt, viestinnälliset taidot sekä sosiaaliset taidot. Myös kyky ymmärtää eri toimija- ja kohderyhmien tarpeita liittyy olennaisesti osaavan kulttuurituottajan ammattitaitoon. Tämä opinnäytetyö pyrkii osaltaan osoittamaan kasvatuksellisen aineiston tai tuotteen tuottamisen voivan olla osa ammattimaisen kulttuurituottajan osaamista. Kyky hahmottaa jonkin alan – tässä mediakasvatuksen – erityispiirteitä ja vallitsevaa tilannetta sekä ymmärtää eri toimijoiden, kuten opettajien, oppilaiden, tutkijoiden, median sekä kolmannen sektorin edustajien ja hallinnoivan puolen edustajien näkemyksiä on ollut olennaisena osana myös tätä opettajille suunnatun oppimateriaalin suunnittelutyötä.

8.2 Lopuksi: Kajastuksia koulujen mediakasvatuksen tulevaisuudesta

Opinnäytteeni lopuksi pyrin vielä sulkemaan ympyrää ja kuvaamaan työni aiheeseen, koulujen mediakasvatukseen liittyviä tulevaisuudennäkymiä. Mediaviikkomallin tuottaminen on yksi tapa vastata alan kehitystarpeisiin, mutta minkälaisia haasteita ja mahdollisuuksia suomalaisen mediakasvatusmaiseman horisontissa hämöttää? Tämän loppukappaleen tarkoituksena on luoda vielä lyhyt katsaus mediakasvatuksen tulevaisuuteen tässä opinnäytteessä keskiössä olevien koulujen, opettajien ja oppilaiden näkökulmasta.

Sirkku Kotilainen (2009) on hahmotellut mediakasvatuksen haasteita, joiden ratkaisemisessa opettajat, mutta etenkin opetuksen sisällöistä, painotuksista ja opetussuunnitelmista päättävät tahot ovat avainasemassa. Tulevaisuudessa lasten ja nuorten eriarvoistumisen kierre voi olla todellisuutta, ellei etenkin koulussa tartuta mediakulttuurin ilmiöihin ja medialukutaitojen kehittämiseen nykyistä suunnitelmallisemmin. Vaikka aihealue löytyykin eri kouluasteiden opetussuunnitelmista, monilla eri käsitteillä kuvattuna tosin, on tekstien muotoilu väljää ja turhan monitulkintaista. Kansallisesti mediakasvatusta toteutetaan edelleen sangen kirjavasti. (Kotilainen 2009, 98.) Tapio Varis (2002) kiinnitti samansuuntaisesti vuosituhannen alussa huomiota sukupolvien, kasvattajien ja kasvatettavien välisiin eroihin mediakulttuureissa ja viestintämuodoissa. Vaikka lapset omaksuivatkin sukkelasti uudet mediat omiin käyttötarpeisiinsa, on vanhempien sukupolvien paikoin vaikea pysyä median alati eteenpäin menevässä kehityksessä mukana. (Varis 2002, 24.) Koulujen kohdalla tämä saattaa merkitä esimerkiksi opettajien ja oppilaiden välisen mediakulttuurisen kuilun syvenemistä. Yhä vahvemmin teknologisoituvassa yhteiskunnassa mediakompetenssin kautta saatavat tiedot ja taidot ovat merkittäviä kaikenikäisten yksilöiden ja yhteiskunnan jäsenien kannalta (mt., 26). Edellä mainitun kirjoittajan näkökulmia nostavat esiin myös Kotilainen ja Kivikuru (1999), jotka tuovat mediakasvatukselliseen keskusteluun Variksen varoituksen lähitulevaisuudesta. Pahimmassa tapauksessa kehitys etenee siten, että tulevaisuudessa osa yhteiskunnassa elävistä ihmisistä saattaa kuulua eräänlaiseen mediallyiseen eliittiin, joka osaa etsiä, käyttää ja hallita yhä lisääntyvää informaatiota. Toisessa ääripäässä ovat medialukutaidottomat kansalaiset, jotka ovat jääneet paitsi mediataitoja kehittämästä koulutuksesta ja opetuk-

sesta. Mediataitoja tarvitaan, sillä informaation käsittelystä ja muovaamisesta hyödyttävän tietämyksen muotoon on tulossa tärkeä voimavara globaalissa informaatiotaloudessa. Variksen mukaan tämä näkökulma olisi huomioitava viipymättä koulutuksessa, johon mediakasvatusta tulisi lisätä aiempaa kattavammin. Tällaisten eriarvoisten asetelmien välttäminen tulevaisuudessa onnistuu, mikäli muun muassa koulut pystyvät takaamaan ja toteuttamaan mediakasvatusta, joka kehittää jokaisen suomalaislapsen ja -nuoren medialukutaitoa.

Viimeisintä näkökantaa koulujen ja mediakasvatuksen tulevaisuuteen tarjoaa uunituore Opetushallituksen (2010) *Koulu 3.0* -julkaisu, joka kuvaa erityisesti tieto- ja viestintätekniikan roolia opetuksessa, mutta sivuaa mediakasvatuksen sisällyttämistä kouluihin ja opetukseen myös laajemmin vedoin. Tulevaisuuden kansalaistaitojen vaatimuksiin tuleekin julkaisun mukaan esimerkiksi koulutuksen kautta varautua jo nyt. Median ja tiedonvälityksen kehitys on aikaansaanut jatkuvan informaatiovirran, josta yksilön on osattava löytää oman toimintansa kannalta tärkeimmät sisällöt sekä kyetä arvioimaan ja analysoimaan niitä. Myös tiedon tuottaminen sekä vuorovaikutuksellisten ja yhteisöllisten viestintäprosessien hallinta tulevat kasvamaan entistä tärkeämmäksi osaksi yksilön osaamista. Lisäksi kuvallisen viestinnän osuus kasvaa jatkuvasti ja visuaalisten viestien tulkintataitojen merkitys tulee korostumaan. Näihin vaatimuksiin on koulutuksen kyettävä vastaamaan. (Lankinen 2010, 4-5.)

Opetushallituksen julkaisussa (2010, 44) hahmotetaan lisäksi erityisiä tulevaisuuden osaamiseen liittyviä haasteita, joista moni on suorassa yhteydessä mediakasvatuksen sisältöihin ja tavoitteisiin. Tulevaisuuden yhteiskunnassa ja koulutuksessa on oltava elementtejä, jotka vastaavat tietoyhteiskunnan tarpeisiin, takaavat mediakriittisen lukutaidon, mahdollistavat vuorovaikutteisen oppimisen sekä kehittävät oppijoiden taitoja hankkia, hallita, tuottaa ja jakaa tietoa. Najat Ouakrim-Soivio (2010) huomauttaa omassa artikkelissaan lisäksi elinikäisen oppimisen mukanaan tuomista mahdollisuuksista, kun yhteiskunnan ja muuttuvan mediaympäristön sisältämiin haasteisiin ja tarpeisiin pyritään vastaamaan. Ouakrim-Soivio muistuttaa haasteiden ratkaiseminen kannalta olennaisen elinikäisen oppimisen merkitsevän sitä, mitä taitoja meillä on elämämme aikana vielä mahdollisuus saavuttaa sen osaamisen lisäksi, jota olemme tähän mennessä keränneet. Elinikäiseen oppimiseen liittyvissä ajatuksissa ja läpi elämän kehittyvissä taidoissa onkin yllättäen jotakin tuttua. Kaiut kantau-

tuvat parin vuosikymmenen takaisin pioneeri Mastermanin (1991, 186) mediakasvatuksen ja koulujen tulevaisuutta visioiviin pohdintoihin:

”Mikä tärkeintä: mediakasvatus on ajateltava *elämänmittaiseksi* prosessiksi, jossa monilla voimilla, instituutioilla ja yksilöillä on oma roolinsa.”

LÄHTEET

Alanen, Ville 2007. Lastentarhan- ja luokanopettajaopiskelijat ja mediakasvatus. Opetusministeriön Mediamuffinssi-hanke & Suomen Opettajaksi Opiskelijoiden Liitto SOOL. Viitattu 4.5.2010. http://www.sool.fi/pdf/mediamuffinssi_raportti.pdf

Giroux, Henry A. 2001. Lasten ja farkkujen välillä on muutakin kuin mainosmies. Nuorekkaita ruumiita ja kaupallistettuja mielihyviä. Teoksessa Giroux, Henry A. & McLaren, Peter 2001 Kriittinen pedagogiikka. Suom. toim. Aittola, Tapio & Suoranta, Juha. 1. painos. Tampere: Vastapaino, 219–233.

Haaslahti, Saara 2007. Mediakasvatuksen tilanne ja tarpeet Satakunnan alueen kouluissa. Raportti keväällä 2007 toteutetun internet-kyselyn tuloksista. 1. painos. Pori: Satakunnan Elävän Kuvan Keskus SEKK ry.

Humanistinen ammattikorkeakoulu 2009. Humanistisen ammattikorkeakoulun opinto-opas 2009–2010.

Keski-Suomen elokuvakeskus ry 2010. Viitattu 4.5.2010. http://www.ksek.fi/www/index.php?option=com_content&task=view&id=91

Kotilainen, Sirkku 1999. Mediakasvatuksen monet määritelmät. Teoksessa Kotilainen, Sirkku & Hankala, Mari & Kivikuru, Ullamaija (toim.) Mediakasvatus. 1. painos. Helsinki: Edita, 31–42.

Kotilainen, Sirkku & Hankala, Mari 1999. Mediassa on aktiivisen oppimisen mahdollisuus. Teoksessa Kotilainen, Sirkku & Hankala, Mari & Kivikuru, Ullamaija (toim.) Mediakasvatus. 1. painos. Helsinki: Edita, 43–70.

Kotilainen, Sirkku & Kivikuru, Ullamaija 1999. Mediakasvatus ihanteiden ja todellisuuden ristipaineessa. Teoksessa Kotilainen, Sirkku & Hankala, Mari & Kivikuru, Ullamaija (toim.) Mediakasvatus. 1. painos. Helsinki: Edita, 13–30.

Kotilainen, Sirkku 2001. Mediakulttuurin haasteita opettajankoulutukselle. Tampereen yliopisto. Viitattu 4.5.2010. <http://acta.uta.fi/pdf/951-44-5072-8.pdf>

Kotilainen, Sirkku 2002. Kasvattaja lapsen tulkkina mediaympäristössä. Teoksessa Sintonen, Sara (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. 1. painos. Helsinki: Finn Lectura, 34–39.

Kotilainen, Sirkku & Sintonen, Sara & Tuominen, Suvi & Uusitalo, Niina & Vainionpää, Jorma 2005. Mediakasvatuksen kansalliset kehittämistarpeet ja toimenpideehdotukset. Teoksessa Kotilainen, Sirkku & Sintonen, Sara (toim.) 2005. Mediakasvatus 2005: Kansalliset kehittämistarpeet. 1. painos. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:5. Helsinki: Edita Prima, 11–17.

Kotilainen, Sirkku 2009. Lasten ja nuorten mediakulttuurit kasvattajien haasteena. Teoksessa Lampinen, Johanna & Monica Melén-Paaso (toim.) Tulevaisuus meissä. Kasvaminen maailmanlaajuiseen vastuuseen. 1.painos. Opetusministeriön julkaisuja 2009:40. Helsinki: Opetusministeriö, 96–100.

Koulukino ry / Rahja, Rauna 2009. Opettajien elokuvakasvatuskysely 2009. Helsinki: Koulukino ry. Viitattu 20.4.2010. http://www.koulukino.fi/Opettajien_elokuvakasvatuskysely_raportti_final.pdf

Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara & Suoranta, Juha 2007. Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet. Teoksessa Kynäslahti, Heikki & Kupiainen, Reijo & Lehtonen Miika 2007. Näkökulmia mediakasvatukseen. 1.painos. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007. Helsinki: Mediakasvatusseura, 3–25.

Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. 1. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Kuukka, Ilkka 2008. Suomalainen mediakasvatusmaisema 2008 - katsaus organisaatioiden toteuttamaan mediakasvatukseen. Helsinki: Mediakasvatusseura. Viitattu 20.4.2010. <http://www.mediakasvatus.fi/publications/mediakasvatusmaisema2008.pdf>

Lankinen, Timo 2010. Esipuhe. Teoksessa Vähähyyppä, Kaisa (toim.) Koulu 3.0. Helsinki: Opetushallitus, 4–5. Viitattu 4.5.2010. http://www.oph.fi/download/121845_koulu_3.0.pdf

Luukka, Minna-Riitta & Pöyhönen, Sari & Huhta, Ari & Taalas, Peppi & Tarnanen, Mirja & Keränen, Anna 2008. Maailma muuttuu - mitä tekee koulu? Äidinkielen ja vieraiden kielten tekstikäytänteet koulussa ja vapaa-ajalla. 1. painos. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus/Jyväskylän yliopisto.

Masterman, Len 1991. Medioita oppimassa – mediakasvatuksen perusteet. 2. uusittu painos. Suom. toim. Jukka Sihvonen. Helsinki: Kansan Sivistystyön liitto KSL r.y.

Mediakasvatusseura 2010. Viitattu 20.4.2010. <http://www.mediakasvatus.fi/seura>

Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi 2004. Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. 2. painos. Helsinki: Loki-Kirjat.

Nyysölä, Kari 2008. Mediakulttuuri oppimisympäristönä. 1. painos. Helsinki: Opetushallitus.

Opetusministeriön tiedote 3.4.2009. Perusopetuksen tuntijako uudistetaan. Viitattu 20.4.2010.

http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2009/04/tuntijako.html?lang=fi&extra_locale.fi

Ouakrim-Soivio, Najat 2010. Läppärisukupolvi haastaa käsityksiämme oppimisesta. Teoksessa Vähähyyppä, Kaisa (toim.) Koulu 3.0. Helsinki: Opetushallitus, 40–44. Viitattu 4.5.2010. http://www.oph.fi/download/121845_koulu_3.0.pdf

Pentikäinen, Antti 2009. Meidän yhteinen mediapalapeli - koulu, kirjasto ja nuorisotyö mediakasvattajina -seminaari 9.11.2009. Helsinki: Yleisradion Iso Paja.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus.

Pohjola, Kirsi & Jokinen, Kimmo 2009. Media oppimisympäristönä ja haasteena koululle. Nuorisotutkimus 1/2009, 4-20.

Salokoski, Tarja & Mustonen, Anu 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin – katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sääntelyn käytäntöihin. 1.painos. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007. Helsinki: Mediakasvatusseura.

Seppänen, Anne 2005. Rajapintoja mediakasvatuksen maailmankaikkeuteen. Teoksessa Kotilainen, Sirkku & Sintonen, Sara (toim.) 2005. Mediakasvatus 2005: Kansalliset kehittämistarpeet. 1.painos. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:5. Helsinki: Edita Prima, 31–35.

Sintonen, Sara 2002. Mediakasvatusta järjellä ja tunteella. Teoksessa Sintonen, Sara (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. 1. painos. Helsinki: Finn Lectura, 111–118.

Suoranta, Juha & Ylä-Kotola, Mauri 2000. Mediakasvatus simulaatiokulttuurissa. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Suoranta, Juha & Lehtimäki, Hanna & Hakulinen, Sampsa 2001. Lapset tietoyhteiskunnan toimijoina. 1. painos. Tietoyhteiskunnan tutkimuskeskuksen työraportteja 16/2001. Tampere: Tampereen yliopisto.

Suoranta, Juha 2003. Kasvatus mediakulttuurissa. 1.painos. Tampere: Vastapaino.

Vainionpää, Jorma 2005. Oppimateriaalit mediakasvatuksessa. Teoksessa Kotilainen, Sirkku & Sintonen, Sara (toim.) 2005. Mediakasvatus 2005: Kansalliset kehittämistarpeet. 1. painos. Oikeusministeriön julkaisuja 2005:5. Helsinki: Edita Prima, 40–43.

Varis, Tapio 2002. Isovanhempana digitaaliajassa. Teoksessa Sintonen, Sara (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. 1. painos. Helsinki: Finn Lectura, 23–33.

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos.
Helsinki: Tammi.

LIITTEET

OPETTAJAN OPAS

Alakoulun mediaviikko – Retki median maailmaan

Tämän oppaan tavoitteena on tarjota malli mediaviikon toteuttamiseen omassa luokahuoneessasi sekä antaa vinkkejä ja ideoita luokan viikon mittaisen mediakasvatustopolun varrelle. Mediaviikkomalli on suunniteltu erityisesti perusopetuksen vuosiluokille 5-6, mutta tehtävät ovat sovellettavissa myös muiden luokka-asteiden opetukseen. Tiedät varmasti jo paljon mediasta, kuten oppilaasikin. Moninaisista, näppäristä taidoistaan huolimatta he tarvitsevat ohjaavaa ja kuuntelevaa aikuista kartaksi ja kompassiksi omalla mediapolullaan. Muistathan, että jokainen opettaja, joka kannustaa keskusteluun, aktiivisuuteen ja kriittisyyteen sekä jakaa omat oivalluksensa mediasta, on mediakasvattaja.

Mediakasvatus sisältyy perusopetuksen opetussuunnitelmaan muun muassa kaikkia oppiaineita läpäisevänä Viestintä ja mediataito -aihekokonaisuutena, mutta linkkejä löytyy myös eri oppiaineiden tavoitteista. Osa materiaalin tehtävistä on jaettu oppiainetta, mutta kaikkien tehtävien sisällöt ja tavoitteet on suunniteltu opetussuunnitelmat huomioonottaen. Tehtäviin on määritelty viitteelliset kestot, jotka ovat sovellettavissa omalle luokan rytmiin sopiviksi. Tehtävähdotuksia on runsaasti, joten oman mediaviikon toteuttamisessa on valinnanvaraa. Voitte poimia teille sopivimmat tehtävät mediapolun varrelta tai matkata yhdessä läpi koko materiaalin.

Luokan oma mediaviikko on oiva tapa tehdä yhteinen retki mediamaailmaan ja syventyä mediakasvatuksen mahdollisuuksiin. Tähän oppaaseen on poimittu mediakasvatusalan monista materiaaleista valmiita tehtäviä ja harjoituksia tunneilla hyödynnettäväksi. Luokan yhteisellä mediaretkellä tärkeitä eväitä ovat osallistaminen ja toiminnallisuus. Tavoitteena on myös tuoda esille lasten omaa mediakulttuuria. Mediaretkellä tutustutte moniin eri medioihin, harjoittelette mediataitoja ja pohditte yhdessä median erilaisia merkityksiä. Määränpäänä on oppilaiden medialukutaidon kehittyminen, mutta mediaretki luokan kanssa on taatusti antoisa myös opettajalle. Tarvitaan ripaus rohkeutta, hieman valmisteluja sekä aimo annos avointa mieltä ja matkanne mediapolulla voi alkaa!

OPETTAJAN MATKAEVÄÄT - muistilistaa mediaviikon järjestämiseen

Ennen luokkanne mediaretken aloittamista kannattaa opettajan muistaa muutama seikka. On hyvä tarkistaa, löytyvätkö kaikki tarvitsemanne välineet ja tarvikkeet koulusta. Jos lisäätte oppilaiden tuotoksia verkkoon tai muuhun julkiseen tilaan, onhan lapsilta ja heidän vanhemmiltaan kysytty lupa? Jos matkaatte koulussa elokuvan maailmaan, onhan kouluunne hankittu esitysluvat elokuvien katselua varten? Lisätietoa näistä muistilistan asioista löydät alla olevista linkeistä ja myöhemmin tästä materiaalista. Kannusta mediaretkelle mukaan myös muita opettajia luokkineen ja mietтикää mitä kaikkea voittekaan yhdessä tehdä!

Linkkipaketti: Seuraaville sivuille kannattaa kurkistaa, kun suunnittelet oman luokkasi mediaviikkoa. Alle on koottu muutamia hyödyllisiä mediakasvatusalan nettisivustoja, joihin tutustuminen antaa lisää tietoa ja vinkkejä mediakasvatustyösi tueksi.

www.mediakasvatus.fi

www.pelitetioto.net

www.koulukino.fi

www.mediasmart.fi

www.kerhokeskus.fi

www.tietoturvakoulu.fi

www.mediametka.fi

www.tekijanoikeus.fi

www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus

www.tslt.fi

Milloin mediaviikkoa voisi viettää? Kerää vinkit alta mediakasvattajan kalenterista ja linkitä luokan mediaviikko jonkin teemapäivän ympärille.

Tammikuu	Huhtikuu	Lokakuu
Educa-messut	Agricolan päivä, suomen kielen päivä	Maailman postipäivä
Helmikuu	Maailman kirjan ja tekijänoikeuksien päivä	Aleksis Kiven päivä, suomalaisen kirjallisuuden päivä
Sanomalehtiviikko		YK:n päivä
Tietoturvapäivä		
Kansainvälinen äidinkielen päivä	Toukokuu	Marraskuu
Kalevalan ja suomalaisen kulttuurin päivä	Kansainvälinen lehdistön vapauden päivä	Aikakauslehtipäivä
	Kirjan ja ruusun päivä	Älä osta mitään -päivä
	Maailman tietoyhteiskuntapäivä	Lapsen oikeuksien päivä
		Maailman televisiopäivä
Maaliskuu		
Naisten päivä	Syyskuu	Joulukuu
Kansainvälinen kuluttajan oikeuksien päivä	Kansainvälinen lukutaitopäivä	Suomalaisen musiikin päivä
Minna Canthin päivä, tasa-arvon päivä	Euroopan kielten teemapäivä	Ihmisoikeuksien päivä

Sanoma- ja aikakauslehdet mediaviikolle

Tilaa sanomalehdet hyvissä ajoin luokan käyttöön lehtien toimituksista tai hyödynnä koululenne jo tulevia lehtiä. Useat sanomalehdet lähettävät koululle maksuttomia lehtinippuja opetuskäyttöön. Opettajat voivat tilata lehtiniput suoraan sanomalehdiltä. Lisätietoa saat osoitteesta Sanomalehtien liiton Sanomalehti opetuksessa -osiosta osoitteesta www.sanomalehdet.fi. Muista myös Aikakauslehtien liiton sivut www.aikakauslehdet.fi, joiden mediakasvatusosiosta löydät ohjeet koulujen aikakauslehtitilauksien tekoon.

Tekijänoikeudet tutuiksi

Mediaa käytettäessä ja omia mediatuotoksia tehtäessä tekijänoikeudet ovat tärkeässä roolissa. Mediaviikolla voitte pitää vaikka tekijänoikeuksiin keskittyvän teemapäivän. Lisätietoa, tehtäviä ja materiaalia tekijänoikeuksista ja ohjeita tekijänoikeuspäivän järjestämiseen koulussa löytyy osoitteista

www.tekijanoikeus.fi

www.kopiraitti.fi

1. MEDIARETKI ALKAKOON! TÖMINÄÄ MIELIPIDEPOLULLA

Lämmittelytehtävä mediaviikon alkuun

Kesto: 1 tunti

Tarvikkeet: avointa tilaa luokahuoneessa, maalarinteippiä, väittämät tulostettuina

Tavoitteet: Oppilaat pohtivat ja muistelevat omia mediakokemuksiaan osallistavan ja toiminnallisen harjoituksen kautta. Keskustellaan harjoituksen herättämistä ajatuksista yhdessä ja

Ennen harjoitusta on hyvä kerrata oppilaiden kanssa, mitä media merkitsee ja mitä eri medioita on olemassa. Medialla tarkoitetaan yleisesti mitä tahansa joukkoviestintä ja/tai mediaesitystä.

TEHTÄVÄ: Valmistelkaa luokahuoneeseen mielipidepolku. Tehkää luokkaan tilaa sen verran, että oppilaat voivat liikkua vapaasti. Polun toisessa päässä esimerkiksi luokahuoneen toisella seinustalla on mielipide KYLLÄ, vastapäisellä seinustalla EI

ja näiden välissä EN OSAA SANOA. Alueet voi merkitä luokan lattiaan maalarinteipillä.

Esitä oppilaille esimerkiksi mediaan liittyviä väittämiä ja pyydä oppilaita asettumaan siihen kohtaan janaa, mitä mieltä esitetystä väitteestä ovat. Pyydä väittämien välissä muutamaa oppilasta perustelemaan tai kommentoimaan omaa mielipidettään tai edetkää nopeasti väittämästä toiseen. Voitte keskustella harjoituksen ja väittämien herättämistä ajatuksista myös harjoituksen jälkeen koko porukalla, pienissä ryhmissä tai pareittain. Voit käyttää harjoituksessa seuraavia esimerkkiväittämiä tai keksiä lisää.

Käytän tietokonetta joka päivä.

Television katsominen tekee tyhmäksi.

Lehtien lööpit ovat aina totta.

Kotona on tullut kinaa mediankäyttöön liittyvistä asioista.

Koulussa pitäisi puhua enemmän mediasta.

Uutisissa kerrotaan vain ikävistä asioista ja tapahtumista.

On erilaista katsoa elokuvaa elokuvateatterissa kuin kotona.

Voisin elää päivän kuulematta yhtään musiikkia.

Voisin elää päivän törmäämättä yhteenkään mainokseen.

Voisin elää viikon katsomatta telkkaria.

Voisin elää viikon käymättä netissä.

Pelaan aina mieluiten yksin.

Seuraan säännöllisesti jotakin blogia tai keskustelupalstaa.

Olen nähnyt, että netissä kiusataan jota kuta tuttua tai tuntematonta.

Media on vaikutusta siihen, mitä tiedämme ja ajattelemme.

Meidän ikäisten lasten asioita käsitellään uutisissa.

Olen jutellut tai pelannut netissä tuntemattoman ihmisen kanssa.

Olen katsonut elokuvaa, jota en ikärajan mukaan olisi saanut katsoa.

Olen nähnyt piilomainontaa elokuvassa ja telkkariohjelmassa.

Olen nähnyt tv-uutisissa joskus jotain pelottavaa.

Kannan kännykkää aina mukanani kaikkialle.

Käytän kännykkää muuhunkin kuin puhumiseen ja viestien lähettämiseen.

Jokin elokuva on tehnyt minut surulliseksi/iloiseksi.

Mainokset valehtelevat.

Uutiset valehtelevat.

Netistä on helppo löytää sellaista tietoa, jota tarvitsen.

Olen löytänyt netistä tietoa, joka ei pitänyt paikkaansa.

On hyvä, jos lehtijutussa kuuluu monia eri mielipiteitä.

Kaikki mitä netin keskustelupalstoilla sanotaan, on totta.

Televisiosta voi oppii uusia asioita.

Elokuvien ikäraajat ovat turhia.

Mainokset ovat rehellisiä.

Toimittaja ei saa kirjoittaa omaa mielipidettään uutiseen.

Internetiin saa kirjoittaa nimimerkillä ihan mitä tahansa.

Sanomalehtien ja verkkolehtien uutiskuvia saa muokata.

Kaikki pelit ovat väkivaltaisia.

Muistan nähneeni, kuulleen tai lukeneeni jonkin positiivisen uutisen.

Kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa.

Medialla ei ole mitään merkitystä elämäni.

Median parissa puuhastelu on minusta hauskaa/ikävää/hyödyllistä/kiinnostavaa.

Kysymyksiä keskustelun avuksi

- Mitä medialla tarkoitetaan?
- Miksi media on olemassa, mihin sitä tarvitaan?
- Luetelkaa, mitä medioita muistatte.
(Tv, radio, pelit, internet, musiikkisoittimet, sanomalehdet, sarjakuvat, mainokset, aikakauslehdet, kännykät, kirjat, elokuvat...)
- Mitä medioita käytätte päivittäin?
- Mikä mediaesitys riemastutti viimeksi? Entä pelotti?
- Miten media on mukana koulussa, kotona, harrastuksissa?

LINKKIVINKKI: kattavan, Heikki Kuutin laatiman mediasanaston löydät osoitteesta

www.mediadoc.fi/mediasanasto.html

2. MEDIAMATKALAISEN MUISTILISTA

Oppiaine: äidinkieli, kuvataide

Kesto: 1-2 tuntia

Tarvikkeet: kyniä ja paperia

Tavoitteet: Oppilas pohtii ympäröivää mediakulttuuria ja erittelee turvallista mediankäyttöä. Harjoitellaan sääntöjen kirjoittamista ja pohditaan niihin sitoutumista.

TEHTÄVÄ: Laatikaa omat muistilistat turvallisesta mediankäytöstä ja sen pelisäännöistä. Halutessanne voitte keskittyä vaikkapa vain turvalliseen netinkäyttöön tai liittää muistilistaan pelisääntöjä myös muiden medioiden parissa puuhasteluun. Aloittakaa yhteisellä keskustelulla mediasta ja oppilaiden mediantottumuksista, millaista turvallinen mediankäyttö on tai mitä kannattaa muistaa nettimaailmassa.

Keskustelkaa myös, miksi pelisäännöt ovat hyödyllisiä? Onko joku törmännyt johonkin ikävään liikkeeseen netissä? Tuntuuko, että kaikki aika kuluu tietokoneella? Jos pelaat tietokonepelejä, onko pelaamista ollut joskus vaikea lopettaa? Miten pelit voivat koukuttaa? Ovatko vanhemmat tai muut aikuiset puuttuneet median- tai netinkäyttöön tai pelaamiseen? Saako netissä tehdä mitä vaan? Miksi arvelette heidän tehneen niin? Miltä se tuntui? Mitä kannattaa tehdä jos telkkarissa, elokuvissa, netissä tai muissa medioissa törmää johonkin ikävään tai pelottavaan? Minkälainen mediankäyttö tuo mielihyvää, entä mielipahaa?

Vinkki: Nopeimmat oppilaat voivat siirtyä seuraavaan kuvataiteen jatkotehtävään.

LINKKIVINKKI: Mannerheimin Lastensuojeluliiton sivuilta www.mll.fi kohdasta Mediakasvatus löydät kasvattajille suunnatun *Median hallinnan muistilistan*, jota voit käyttää tehtävän tukena tai esimerkkinä. Toinen tehtävän kannalta hyödyllinen on lasten netinkäyttöön liittyvä dokumentti *Minä ja internet*.

<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kattapidempaa/tyokalut/vanhemmalle/>

<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kattapidempaa/tyokalut/lapselle/>

LINKKIVINKKI: Suomen lasten ja nuorten säätiön tuottama Hyvä paha media - Käyttöopas kriittiseen medialukutaitoon antaa avaimia keskusteluun.

www.slms.org/etusivu/toiminta/mediakasvatus-hanke.html

LINKKIVINKKI: Tiivistä tietoa lasten ja nuorten mediankäytöstä Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa -julkaisusta.

www.lvm.fi/web/fi/julkaisu/view/820602

JATKOTEHTÄVÄ: Muistilistat huoneentauluiksi

Oppiaine: kuvataide

Kesto: 1 tunti

Tarvikkeet: kartonkia, piirustusvälineitä, askartelutarvikkeita, sanoma- ja aikakauslehtiä

Tavoitteet: Kootaan ja koristellaan omat mediankäytön muistilistat tai huoneentaulut kotiin vietäväksi.

Jatkakaa mediankäytön muistilistan parissa työskentelyä kuvataiteen tunnilla. Ottakaa esille tekemänne muistilistat ja liimatkaa tai kirjoittakaa muistilistan kohdat kartongille. Koristelkaa omat listat näyttäväksi ja mielisiksi huoneentauluiksi. Oppilaat voivat etsiä ja leikata vanhoista lehdistä kuvia, sanoja tai kirjaimia liitettäväksi omiin huoneentauluihin. Kehota oppilaita esittelemään valmiit huoneentaulut kotona vanhemmille. Huoneentaulut voi kiinnittää kotona näkyvälle paikalle vaikkapa yhteisen tietokoneen läheisyyteen.

3. MEDIAPÄIVÄKIRJA PYLVÄSDIAGRAMMIKSI

Oppiaine: matematiikka, äidinkieli

Kesto: mediapäiväkirjan ohjeistus + täyttö kotitehtävänä , 1-2 tuntia tehtävän purkamiseen mediaviikolla

Tarvikkeet: mediapäiväkirjataulukot, muistiinpanovälineet, liitu- tai tussitaulu tmv., erivärisiä liituja tai tusseja

Tavoite: Oppilas seuraa ja arvioi omaa mediasuhdettaan ja mediankäyttöään.

Oppilas harjoittelee tiedon järjestämistä ja luokittelua sekä taulukoiden ja diagrammien käyttöä.

Ennakkotehtävä oppilaille: Pyydä oppilaita pitämään mediapäiväkirjaa varsinaista, luokan yhteistä mediaviikkoa edeltävän viikon ajan. Sopikaa yhdessä mitä medioita sisällytetään mediaseurantaan (esimerkiksi musiikki, televisio, radio, internet, videopeli, kirja, kännykkä, elokuva). Oppilaat merkkavat päivittäin muistiin, kuinka monta tuntia he käyttivät eri mediavälineiden parissa. Päiväkirjaan voidaan merkitä myös ulkona olemiseen ja nukkumiseen sekä muuhun harrastamiseen liittyvä aika. Valmista tai pyydä josta kuta oppilasta laatimaan kaikille jaettava mediapäiväkirjataulukko mediaseurannan helpottamiseksi.

LINKKIVINKKI: oheisesta osoitteesta löydät lisää neuvoja mediapäiväkirjaa varten.
http://www.mediakasvatus.fi/files/u513/Ohjeet_mediapaivakirja_mediaelamakerta.pdf

TEHTÄVÄ: Käsitelkää oppilaiden tekemät mediapäiväkirjat mediaviikon aluksi. Oppilaat laskevat, kuinka monta tuntia he käyttivät eri mediavälineitä seurantaviikon aikana ja merkkavat omiin vihkoihin osumat eri medioille (ks. esimerkkitaulukko materiaalin lopussa). Lasketaan yhteen, kuinka monta tuntia käytettiin viikon aikana ulkoiluun, nukkumiseen ja muihin harrastuksiin, jos nämä ovat olleet mukana päiväkirjan pidossa. Verratkaa näitä mediankäyttöön. Harjoitellaan taulukoiden tekoa; oppilaat piirtävät pylväsdiagrammin omasta mediaviikostaan. Opettaja neuvoo tarvittaessa miten pylväsdiagrammi tekemisessä. Kaavio voidaan laatia käsin vihkoon tai tietokoneella.

Tämän jälkeen voidaan lasketaan kaikkien oppilaiden rastit vielä yhteen ja kootkaa taululle yhteisen pylväsdiagrammin koko luokan mediakäytöstä. Mitkä kolme mediaa keräsivät eniten rasteja, entä vähiten? Keskustelkaa lopuksi syntyneistä diagrammeista ja pohtikaa, onko median käyttö tasapainossa.

Vinkki: Tutkikaa lehdistä ja uutisista löytyviä taulukoita ja erilaisia kaavioita.

4. MEILLÄ ON OIKEUS MEDIAAN

Oppiaine: kuvataide, äidinkieli, historia

Kesto: 1 tunti

Tarvikkeet: YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen lyhennetty versio tai artikkelit kopioituna tai heijastettuna videotykillä / piirtoheittimellä

Tavoite: Oppilas oppii mediaan liittyvistä lapsen oikeuksista sekä mainonnan ja visuaalisen kulttuurin vaikutuskeinoista

TEHTÄVÄ: Tutustukaa lapsen oikeuksien sopimuksen yhdessä luokan kanssa. Mitkä lapsen oikeudet liittyvät mediaan? Kenen vastuulla on huolehtia turvallisesta mediaympäristöstä? Keskustelkaa hetki oikeuksien herättämistä ajatuksista.

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen lyhennetyt versiot löydät osoitteesta

www.unicef.fi/LOS_lyhyt.

YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksesta on löydettävissä ainakin neljä artikkelia, jotka liittyvät lapsiin ja mediaan. Ne ovat:

- Artikla 12. Lapsilla on oikeus ilmaista mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
- Artikla 13. Lapsilla on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.
- Artikla 14. Lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen.
- Artikla 17. Lapsella on oikeus tietää esim. television, radion ja lehtien välityksellä, mitä maailmassa tapahtuu. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.

Lapsen mediaan liittyvät oikeudet voidaan tiivistää myös seuraavasti:

- Lapsella on oikeus hyvään mediaan
- Lapsella on oikeus jaettuun mediakokemukseen aikuisen kanssa
- Lapsella on oikeus turvalliseen mediaan
- Lapsella on oikeus olla kohtaamatta mediaa
- Lapsella on oikeus medialukutaitoon

Lähde: MLL

JATKOTEHTÄVÄ: Juliste tai sarjakuva lapsen oikeuksista

Oppiaine: kuvataide, äidinkieli

Kesto: 1-2 tuntia

Tarvikkeet: A4-, A3- tai A2-paperiarkkeja, piirustus- ja maalaustarvikkeita

JULISTETEHTÄVÄ

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan oikeuksista olisi myös tiedotettava ja kerrottava kaikille lapsille ja nuorille. Suunnitelkaa ja valmistakaa yksin tai pareittain julisteet, joiden sanoma liittyy lapsen oikeuksiin ja mediaan. Miettikää, miten julisteenne voisivat mahdollisimman vaikuttavasti kertoa muille lapsille, nuorille ja myös aikuisille lasten mediankäyttöön liittyvistä oikeuksista. Keksikää edellä mainittujen artiklojen pohjalta iskulauseita tai tiivistäkää artikkelit lyhyiksi huudahduksiksi. Opettaja voi auttaa iskulauseiden keksimisessä. Miettikää, miten julisteet voisi kuvittaa kiinnostavasti, mitkä värit kiinnittävät huomion? Hyvässä julisteessa sanoma välittyy muutamassa sekunnissa. Toteuttakaa julisteet A3- tai A2 -arkille.

LINKKIVINKKI: MLL:n mediakasvatuksesta Kerho käyntiin -oppaasta löydät tiiviin oppaan mainonnan keinoista (Liite 5). Voit hyödyntää sitä julistetehtävässä.

www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus/aineistot/oppitunnit/tukioppilastoimintaan/

SARJAKUVATEHTÄVÄ

Lapsen oikeuksista voi kertoa myös sarjakuvan keinoin. Tehkää lyhyitä, esimerkiksi 2-4 kuvan strippejä, jotka käsittelevät lapsen oikeuksia ja mediaa. Sarjakuvat voivat kertoa esimerkiksi tilanteesta, jossa lapsi kohtaa mediassa jotakin ikävää ja kuinka tilanteesta selvittää, lapsen oikeudesta sanoa mielipiteensä median kautta, aikuisten velvollisuudesta pitää huolta lasten turvallisesta mediaympäristöstä, nettikiusaamisesta ja lasten oikeuksien mukana tulevasta vastuusta olla loukkaamatta muita tai lapsen päivästä medioiden maailmassa.

Vinkki: Voitte myös kokeilla, millaista on tehdä sarjakuvia, joissa ei ole ollenkaan tekstiä tai puhekuplia. Tällaisia sarjakuvia käytetään paljon sellaisissa maailman maissa, joissa kaikki asukkaat eivät osaa lukea.

Vinkki: Kootkaa valmiit julisteet tai sarjakuvat näyttelyksi kouluun tai luokkaan. Jos vietätte mediaviikkoa syyslukukaudella, voitte pystyttää juliste- tai sarjakuvanäyttelyn esimerkiksi Lapsen oikeuksien päivänä 20.11.

5. TIETOA NETISTÄ – TOTTA VAI TARUA?

Kesto: 1 tunti

Tarvikkeet: atk-luokka, muistiinpanovälineet

Tavoitteet: Oppilaat harjoittelevat pienryhmissä lähdekritiikkiä ja tiedonhankintataitoja ja etsivät internetistä luotettavaa tietoa.

Keskustelkaa netistä tiedonhankinnan välineenä ennen harjoitusta. Minkälaisista asioista olette etsineet tietoa ja mihin tarkoitukseen? Miltä sivuilta tietoa kannattaa hakea? Mistä tietää, onko netistä löydetty tieto totta vai ei?

TEHTÄVÄ: Jakautukaa 2-3 hengen ryhmiin. Keksikää 2-3 aihetta, joista ryhmät ryhtyvät etsimään tietoa internetin avulla (esimerkiksi ilmastonmuutos, Suomen historia, julkisuuden henkilöt, roskien lajittelu). Voitte keksiä halutessanne jokaiselle ryhmälle oman aiheen.

Kirjatkaa ylös, millä nettisivuilla vierailitte. Mistä löysitte luotettavaa tietoa? Mistä päättelitte tiedon olevan oikeaa? Löysittekö aiheestanne uutisia tai mainintoja keskustelupalstoilla? Törmäsittekö epäluotettavaan tietoon? Millaisia vaikutuksia väärällä tiedolla voi olla? Mistä muualta voi löytää luotettavaa tietoa (kirjat, kirjastot yms.)? Voitte pohtia myös toisten tekemien tekstien lainaamista, miksei saa tai kannata kopioida suoraan netistä löytyviä tekstejä?

Käykää läpi ryhmien hakutuloksia tunnin loppuun.

6. 5 X M + K = UUTINEN!

Oppiaine: äidinkieli

Kesto: 1-2 tuntia

Tarvikkeet: sanomalehtiä

Tavoitteet: Oppilas kehittää erilaisten tekstilajien tuntemusta ja tulkintaa sekä harjoittelee oman tekstin tuottamista ja tiivistä ilmaisua.

Uutinen on yleisin juttutyyppi, jonka voi löytää lehden kaikilta eri osastoilta. Se on lyhyt teksti, joka kertoo napakasti uuden asian tai tuttuun asiaan tulleen käänteeseen. Uutinen perustuu tietoon ja faktaan; se tulisi kirjoittaa siis mahdollisimman puolueettomasti. Uutinen käsittelee yleensä vain yhtä aihetta tai tapahtumaa. Otsikon tehtävä on houkutella lukemaan; sen on hyvä olla napakka ja kiinnostava. Kirjoitustyyliltään uutinen on tiivis, toteava ja mahdollisimman helppolukuinen. Tärkeimmät asiat sijoitetaan heti tekstin alkuun. Uutinen vastaa kysymyksiin **mitä, missä, milloin, miten, miksi ja kuka**.

TEHTÄVÄ: Tutkikaa sanomalehtiä ja nostakaa sieltä käsiteltäväksi pieniä uutisia. Pikku-uutinen on kokonainen uutisjuttu, mutta hyvin tiivistetty ja lyhyt. Se sisältää vain tärkeimmät asiat nopeasti luettavassa muodossa. Etsikää valitsemistanne pikku-uutista vastaukset kysymyksiin mitä, missä, milloin, miksi, miten ja kuka.

JATKOTEHTÄVÄ: Kirjoittakaa pareittain omia pikku-uutisianne. Aiheet voivat tulla oppilaiden elämästä tai koulusta tai olla kokonaan mielikuvituksen tuotetta. Tärkeintä on ymmärtää, mitä uutistekstejä kirjoittaessa pitää ottaa huomioon ja mitä tietoja uutisen pitää sisältää.

Vinkki: Harjoituksen voi integroida historian, biologian tai maantiedon tunnille kirjoittamalla uutisen esimerkiksi jostakin historian tapahtumasta tai johonkin biologian tai maantiedon tunnilla käsiteltyyn aiheeseen liittyen.

(Lähteet: Aamulehti, Oikean uutisen jäljillä - Medialukutaidon työkirja opettajille & Aikakauslehtien liitto, Lue minut -aikakauslehtikirja & Sanomalehtien liitto)

7. MEDIAMATKALAISILLA ON ASIAA!

Oppiaine: äidinkieli

Kesto: 1-2 tuntia

Tarvikkeet: sanoma- ja aikakauslehtiä, mielipidetekstiite opettajalla tulostettuna tai heijastettuna videotykillä / piirtoheittimellä

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee oman mielipiteen ilmaisua ja perustelemista sekä oman tekstin suunnittelua ja työstämistä. Oppilas oppii tunnistamaan mielipiteen muiden kirjoittamista tekstistä.

TEHTÄVÄ: Selatkaa pareittain tai pienryhmissä aikakauslehtiä ja sanomalehtiä ja etsikää niistä mielipidetekstejä. Tutustukaa pääkirjoituksiin, kolumneihin, pakinoihin sekä lukijoiden lähettämiin kirjoituksiin ja yleisönosastojen teksteihin. Löydätkö myös muita mielipiteisiin perustuvia lehtijuttuja? Pohtikaa, millaisia mielipidetekstit ovat, minkälaiset ihmiset niitä kirjoittavat, miten mielipiteet on tuotu esille, minkälaisia aiheita ne käsittelevät?

JATKOTEHTÄVÄ: Kirjoittakaa oma mielipideteksti. Voitte hyödyntää harjoituksessa liitteestä löytyvää mielipiteen esittäjän muistilistaa. Luokassa voi olla esillä sanoma- ja aikakauslehtiä, joista ottaa mallia oman mielipidetekstin tekemiseen. Jos lehdistä löytyy kiinnostava tai ajatuksia herättävä mielipideteksti tai yleisönosastokirjoitus, voi oppilas kirjoittaa sille vastineen.

Teksti voi olla esimerkiksi kirjoitus, joka

- nostaa esille jonkin lapsia koskevan epäkohdan
- tarttuu sinulle tärkeään asiaan, joka ei mielestäsi saa tarpeeksi huomiota
- esittelee asian, jonka toivoisit muuttuvan
- pohtii, kuinka jokin harmittava asia vapaa-ajalla tai koulussa voitaisiin muuttaa
- muistuttaa tärkeästä, unohtuneesta arvosta tai elämänohjeesta

Vinkki: Lähettäkää laatimanne valmiit mielipidetekstit paikallislehtenne yleisönosastolle tai julkaiskaa niitä koulun omassa lehdessä tai verkkosivuilla. Jos lähetätte tekstejanne paikallislehteen tai käytätte niitä koulun verkkosivuilla tai intranetissä, muista kysyä oppilailta ja heidän vanhemmiltaan tähän lupa.

(Lehtitehtävien lähteet: Sanomalehtien Liitto, Tullaan juttuun -sanomalehtiopas alakouluille & Aikakauslehtien Liitto, Lue minut -aikakauslehtikirja - mediakasvatusta opettajille)

8. LUOKALLINEN LUONTODOKKAREITA

Oppiaine: biologia, maantieto

Kesto: 2 tuntia

Tarvikkeet: video- tai digikameroita, tietokone (DVD-levyjä)

Tavoitteet: Oppilas havainnoi ja tutkii luontoa maastossa sekä harjoittelee omien mediaesitysten tekoa ja audiovisuaalista ilmaisua. Medialukutaidon lisäksi ympäristölu-kutaito kehittyy.

TEHTÄVÄ: Tehkää koulun lähiympäristössä ja -luonnossa pareittain tai pienissä ryhmissä omat, pienet luontodokumentit videokameralla tai digikameran videokuvaus-toimintoa hyödyntämällä. Voitte valita kaikille yhteisen dokumenttiaiheeseen kuten luonnonsuojelun tai lähiympäristöstä huolehtimisen tai jakaa jokaiselle parille ja ryhmälle oman biologian tunnilla käsittelyssä olevan aiheen ja antaa ryhmille tehtäväksi kuvata aiheesta oma videotietoisku. Oppilaat voivat myös itse etsiä lähiympäristöstä ja -luonnosta jonkin kiinnostavan asian tai ilmiön ja kuvata siitä lyhyen uutispätkän, jossa yksi oppilas toimii kuvaajana ja yksi luontoreportterina. Jos ryhmässä on useampia oppilaita, he voivat toimia esimerkiksi uutispäällikkönä, reporttereina, ohjaajina tai apukuvaajina. Miettikää ryhmässä ennen kuvaamisen aloittamista, mitä kuuluu kunkin oppilaan tehtäviin ja jakakaa tehtävät tasapuolisesti. Ennen kuvauksen aloittamista voitte muistella millaisia luonto-ohjelmia olette nähneet televisiosta ja keskustella porukalla, mistä ohjelmat ovat kertoneet, miten ne on kuvattu, millaista tapahtumien selostaminen oli, herättikö luonto-ohjelma jotakin tunteita tai näkykö luonto-ohjelmissa ollenkaan ihmisiä?

Tehtävässä ei tarvita monimutkaista tekniikkaa vaan riittää, että osaa ottaa kameralla videokuva. Ennen luontoon lähtöä on hyvä kerrata ohjeet video- tai digikameroiden käyttöön. Dokumentit, uutispätkät tai luontoreppareiden voivat olla vain muutaman minuutin mittaisia. Yleisen käytännön mukaan oikeatkin uutisjutut vaikkapa tv-uutisissa ovat vain kahden minuutin mittaisia! Omat luontovideot voidaan vaikka vain

kuvata yhdellä otolla samalla selostaen kameralle, mitä kuvassa näkyy. Joku ryhmän oppilaista voi esiintyä videolla reportterina. On hyvä suunnitella etukäteen ja tehdä esimerkiksi lyhyt käsikirjoitus siitä, mitä aiotaan kuvata ja mitä halutaan näyttää, käytetäänkö lähi- tai panoraamakuvaa ja miettiä kuka kuvaa, selostaa tai esiintyy videolla.

Tehtävän voi integroida myös maantiedon opetukseen ja tehdä videoita siitä, miten ihmisen toiminta on muuttanut lähiympäristöä. Ryhmät voivat kuvata videopostikortteja vaikkapa koulun pihalta, läheisestä leikki- tai koirapuistosta tai muualta, missä ihmisen kädenjälki näkyy tavalla tai toisella.

Kootkaa valmiit luontodokumentit talteen ja tehkää tietokoneelle luokan oma video-pankki, jonka materiaalia voi hyödyntää tulevilla tunneilla. Videot voi myös editoida esimerkiksi helppokäyttöisellä Windows Movie Maker -ohjelmalla ja polttaa DVD:lle.

Kuvaamisesta ja tekijänoikeuksista

Oppilaiden vanhemmilta on hyvä kysyä lupa oppilaiden kuvien tai mediaesitysten käyttöön. Muista myös oppilaan omat tekijänoikeudet tuotoksiinsa ja esiintymisiinsä. Lasten tekemät mediaesitykset, piirustukset ja tekstit saavat tekijänoikeudellisen suojan. Niiden lisäämiseen esimerkiksi koulun internetsivuille tai omaan intranettiin tarvitaan alaikäisen lapsen ja vanhemman lupa. Kuvaus- ja julkaisulupa löydät valmiin lomakemallin Mediakasvatusseuran sivuilta www.mediakasvatus.fi/mediakasvatus. Mediakasvatuskeskus Metkan sivuille on koottu tiivis paketti kouluun ja tekijänoikeuksiin liittyen. www.mediametka.fi/direct.aspx?area=page&prm1=65

9. MEDIAN MATKASSA MUIHIN MAIHIN

Oppiaine: maantieto

Kesto: 1 tunti

Tarvikkeet: sanomalehtiä tai kotitehtävänä kerättyjä ulkomaista kertovia uutisjuttuja

Tavoitteet: Oppilas saa käsitystä median ja tekstien vaikutuksesta ja tavoista tuottaa mielikuvia ja muokata maailmankuvaa ja arvioi lehtien välittämään kuvaa muista maista, niiden tapahtumista ja ihmisistä.

TEHTÄVÄ: Tutkikaa sanomalehtiä pareittain tai pienissä ryhmissä. Poimikaa eri maista ja niiden tapahtumista kertovia uutisia. Tarkastelkaa ulkomaanosaston lisäksi kulttuuri-, urheilu- ja taloussivuja.

Kiinnittäkää huomiota esimerkiksi seuraaviin asioihin:

- Mitkä maat saavat eniten palstatilaa? Miksi?
- Mistä maista kerrotaan positiivisia uutisia? Entä negatiivisia?
- Mitä lehtikuvat kertovat eri maista ja niiden asukkaista?
- Vertailkaa uutisten ja otsikoiden sanavalintoja: löydättekö eroja kotimaasta ja ulkomaista kertovien uutisten välillä?
- Pohtikaa, minkälaista olisi työskennellä toimittajana ulkomailla? Mitä taitoja ja tietoja ulkomaantoimittaja tai -kirjeenvaihtaja voi tarvita?

Jatkaa teeman käsittelyä seuraavien pareittain tehtävien harjoitusten avulla. Oppilasparit voivat valita kumman tehtävän tekevät.

JATKOTEHTÄVÄ 1: Haastatteluharjoitus

Kesto: 1 tunti

(Tarvikkeet: sanoma- ja aikakauslehtiä tai lehdistä leikattuja eri-ikäisten ja eri maalaisten ihmisten kuvia)

Minkä maalaista lasta tai nuorta haluaisitte haastatella? Mitä kysyisitte ikäiseltänne lapselta, joka asuu vaikkapa Ranskassa, Norjassa, Virossa tai esimerkiksi jossain Aasia, Afrikan tai Etelä-Amerikan maassa? Mitä arvelette hänen vastaavan kysymyk-

siinne? Oppilaat haastattelevat toisiaan pareittain: toinen on suomalainen haastatteli- ja ja toinen haastateltava toisessa maassa asuva lapsi. Haastateltava valitsee, mistä maasta hän on kotoisin. Vaihtakaa osia.

Voitte myös hyödyntää harjoituksessa lehdistä etukäteen leikattuja kuvia erilaisista, eri-ikäisistä ja eri maalaisista ihmisistä. Oppilaat tekevät haastatteluharjoituksen pareittain. Haastattelua varten kukin oppilas valitsee yhden lehtikuvan ja antaa haastattelun eläytyen lehtikuvassa olevaksi ihmiseksi. Vaihtakaa osia. Lopuksi parit voivat kirjoittaa kuvissa esiintyvien ihmisten tarinat pieneksi lehtijutuksi haastattelujen pohjalta.

JATKOTEHTÄVÄ 2: Uutiskriteerit

Kesto: 1 tunti

Tarvikkeet: aiemmassa tehtävässä löydetyt uutiset, Uutiskriteerit-liite tulostettuna

TEHTÄVÄ: Miten uutiskriteerit vaikuttavat siihen, mitkä ulkomaiden tapahtumat tai uutiset päätyvät suomalaiseen sanomalehteen? Miksi? Valitkaa aiemmin löytämistänne ulkomaan uutisista yksi ja pohtikaa, mitkä uutiskriteerit sen kohdalla täyttyvät. Löydättekö ulkomaiden tapahtumista kertovia uutisia, jotka ovat päätyneet lehteen niiden viihdyttävyyden vuoksi?

Hyödyntäkää materiaalin lopusta löytyvää, tulostettavaa uutiskriteereistä kertovaa laajempaa liitettä tai alla olevaa lyhyempää uutiskriteerilistaa.

Mikä vaikuttaa toimitusten tekemiin uutisvalintoihin ja siihen, miksi jokin asia tai tapahtuma päätyy tv-uutisiin tai lehden uutissivuille?

- suuruus, suuret luvut
- ajankohtaisuus, ennen kuulumattomat tapahtumat
- erilaisuus, poikkeavuus
- dramaattisuus
- tavallinen ihmisen näkökulma
- kytkentä ajankohtaisiin asioihin

10. MEDIAN HISTORIAN HAVINAA

Oppiaine: historia

Kesto: 1 tunti

Tarvikkeet: valmiiksi tehtyjä pahvikortteja tai lappuja, joissa kussakin on yksi viestintäväline tai median kehitykseen liittyvä ilmiö. Kortteja on hyvä tehdä muutama ”pakka”, jos harjoitus tehdään pienryhmissä tai pareittain. Materiaalin lopusta löydät tulos-tettavan mallipohjan korteille.

Tavoitteet: Oppilaat tutustuvat median kehitykseen ja historiaan pienen pelin avulla ja hahmottavat mediavälineiden merkitystä ja tiedonvälitystä eri aikoina.

Muinaiset mediat -peli

Tässä lyhyessä harjoituksessa mediat laitetaan järjestykseen aikajanelle. Media on vuosisatojen saatossa kehittynyt uusien mediavälineiden ja viestintämuotojen myötä. Tähän mennessä yksikään viestinnän ja median uusi väline tai keksintö ei kuitenkaan ole syrjäyttänyt kokonaan aiempia viestintävälineitä.

Jaa oppilaat pareihin tai pienryhmiin ja anna jokaiselle ryhmälle oma mediakorttipakka. Kaikki ryhmät saavat kaikki kortit. Oppilaat pohtivat korttien avulla milloin eri mediavälineet ovat kehittyneet ja koettavat asettaa kortit peräkkäin oikeaan järjestykseen, jolloin niistä muodostuu eräänlainen median historian aikajana. Olennaista ei ole tietää tarkkoja vuosilukuja, vaan hahmottaa minkälaisessa järjestyksessä eri mediat ovat syntyneet ja kehittyneet. Käykää lopuksi yhdessä läpi oikea järjestys ja keskustelkaa, miten tiedonvälitys on muuttunut eri aikoina tai millaista elämä on ollut vaikkapa ennen lehtiä, televisiota tai internetiä.

Alla olevaan listaan on koottu korteista löytyvät mediavälineet oikeaan aikajärjestykseen (Muinaiset mediat -pelin aikajanan oikeat vastaukset)

Kirjapainotaito / kirjat

(kirjapainotaito kehittynyt 1440-luvulla)

Sanomalehdet

(ensimmäiset viikoittain ilmestyvät sanomalehdet julkaistaan Saksassa 1600-luvun alussa)

Aikakauslehdet

(ensimmäinen yleistieteellinen aikakauslehti julkaistaan Ranskassa 1665)

Valokuva

(ensimmäinen onnistunut valokuva ja valokuvakameran tekninen läpimurto 1820-luvun loppupuolella. Ranskalainen Nicéphore Niépce otti ja onnistui kehittämään ensimmäisen valokuvan, joka kuvasi puutarhaa.)

Puhelin

(sähköisessä muodossa ääntä välittävä puhelin keksittiin 1870-luvulla. Tätä ennen lennätin tärkeä viestintäväline.)

Elokuva

(ranskalaiset Lumièren veljekset ja ensimmäiset elokuvaesitykset 1895, elokuvaesityksiä samoihin aikoihin myös Saksassa)

Radio

(1920-luvulla radiosta tuli tärkeä joukkotiedotusväline, tätä ennen käytetty mm. sotalaivojen yhteysvälineenä)

Televisio

(ensimmäinen julkinen tv-lähetys Lontoossa, Englannissa 1925. Kodeissa televisio yleistyi Yhdysvalloissa 1950-luvulla, Suomessa 1960)

Internet

(läpimurto 1990-luvulla)

Lähteet: Median maailma / Opetushallitus & Johdatus viestintätieteisiin / Tampereen yliopisto

LINKKIVINKKI: Median kehitystä ja historiaa käsitellään mm. Opetushallituksen Median maailma -materiaalissa osoitteessa www2.edu.fi/medianmaailma/kehitys

Materiaalista löydät myös median historian aikajanan.

Tarkempaa tietoa viestinnän historiasta esimerkiksi Tampereen yliopiston sivuilta www.uta.fi/viesverk/johdviest/johdatus.html

JATKOTEHTÄVÄ: Mummon mediat - pieni haastatteluselvitys mediankäytöstä

Oppiaine: historia

Kesto: kotitehtävä + 1 tunti purkua koulussa

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee haastattelun tekemistä sekä syventää käsitystään mediavälineiden lähihistoriasta. Oppilas hahmottaa, miten hänen oma, nykyinen mediakulttuurinsa eroaa muutamien vuosikymmenien takaisesta mediakulttuurista.

Tarvikkeet: mediavälinetaulukko tulostettuna jokaiselle oppilaalle

TEHTÄVÄ: Oppilaat saavat kotitehtäväkseen haastatella äitiä, isää, isovanhempaa, naapurua tai muuta tuttua aikuista tämän mediankäytöstä, silloin kun hän oli itse oppilaan ikäinen. Oppilaat haastattelevat valitsemaansa aikuista tämän lapsuuden mediankäytöstä. Oppilas ja haastateltava voivat keskustella, miten menneet mediamailmat eroavat nykyisestä. Tehtävän apuna voidaan käyttää liitteistä löytyvää mediavälinetaulukkoa, johon oppilas merkkää haastattelemansa henkilön vastaukset sekä omansa. Taulukon oheen voi tehdä myös omia muistiinpanoja haastateltavan kanssa käydyistä keskusteluista.

Purkakaat tehtävä yhdessä oppitunnilla. Vertailkaa vastauksianne ja keskustelkaa tuloksista. Mitä huomaatte? Muutama oppilas voi esitellä omaa taulukkoaan muille tai tuloksia voidaan käydä läpi pareittain tai pienryhmissä.

LINKKIVINKKI: Mediamuseo Rupriikin nettisivuilta löytyy kouluille suunnattua materiaalia median historiasta ja eri välineistä. www.tampere.fi/mediamuseo

11. MEDIAPOLUN KONKARIT

Käykää luokan kanssa vierailulla lehtitalossa tai toimituksessa tai kutsukaa toimittaja, kuvaaja, uutispäällikkö tai muu radiokanavalla, televisiossa, mainostoimistossa tai vaikkapa elokuvien parissa työskentelevä henkilö koululle kertomaan työstään. Miettikää yhdessä oppilaiden kanssa kysymyksiä, joita haluaisitte mediantekijöiltä kysyä. Mikäli teette luokan kanssa omia juttuharjoituksia tai muita mediatuotoksia, voitte pyytää vierailijalta vinkkejä haastattelun tekoon ja jutun kirjoittamiseen.

LINKKIVINKKI: Kattavan listan suomalaisten sanomalehtien Sanomalehti opetuksessa -yhteyshenkilöistä löydät Sanomalehtien Liiton sivuilta

www.sanomalehdet.fi/index.phtml?=-2326.

12. TOIMITTAJANALUT TYÖN TOUHUSSA - haastatteluharjoitus

Kesto: 2-3 tuntia

Tarvikkeet: sanoma- ja aikakauslehtiä tai -artikkeleja, tietokone & internet, muistiinpanovälineet (videokamera tai ääninauhuri)

Tavoitteet: Oppilas tutustuu erilaisiin koulun ammatteihin sekä harjoittelee tiedonhankintaa, vuorovaikutustaitoja ja omaa ilmaisua.

Haastattelu on yksi toimittajan tärkeimmistä työkaluista. Lehdissä, radiossa, tv-uutisissa ja ajankohtaisohjelmissa esitetään päivittäin lukuisia erilaisia haastatteluja. Useimmissa jutuissa on haastateltu erilaisia asiantuntijoita, päättäjiä tai julkisuuden henkilöitä, mutta myös tavallisten ihmisten haastattelut ovat tärkeitä. Toimittajan on hyvä osata poimia haastateltavan sanomisista kaikkein olennaisimmat ja kiinnostavat asiat ja tuoda ne lopulliseen juttuun selkeässä muodossa. Valmistautuminen haastatteluun hyvin jo etukäteen auttaa jutunteossa.

LÄMMITTELYTEHTÄVÄ: Etsikää sanomalehdistä tai verkkolehdistä juttuja, joissa on haastateltu jota kuta henkilöä. Alleviivaa jutusta kaikki ne lauseet, jotka ovat haastateltavan sanomia. Mistä tietää, mikä on haastateltavan sanomaa ja mikä toimittajan laatimaa tekstiä? Millaisilla välimerkeillä ne erotetaan tekstissä?

HAASTATTELUKÄYTTÖ: Oppilaat haastattelevat pienissä ryhmissä koulun työnteekijöitä tämän ammatista ja kirjoittavat tästä lehtijutun. Opettaja voi jakaa ryhmille haastateltavat (joiden kanssa opettaja voi etukäteen sopia tulevasta haastattelusta). Ryhmät voivat haastatella rehtoria, luokanopettajaa, aineenopettajaa, terveydenhoitajaa, keittäjää, iltapäiväkerhon vetäjää, siivoojaa, vahtimestaria, kouluisäntää, kuraattoria, koulupsykologia, siviilipalvelusmiestä, kouluavustajaa, kanslistia, koulusihteeriä tai oppilasta.

Miettikää, mitä on hyvä ottaa huomioon haastattelua suunnitellessa ja itse haastattelutilanteessa. Suunnitelkaa haastattelukysymyksiä ja arvioikaa, minkälaista tietoa olisi tärkeää tai kiinnostavaa saada. Opettaja voi auttaa kysymysten laatimisessa.

Hyödyntäkää tehtävässä materiaalin lopusta löytyvää Ohjeita haastattelun tekoon -liitettä.

Juttua varten voi ottaa haastateltavasta digikameralla tai kännykällä kuvan ja liittää sen haastattelun oheen. Muistakaa kysyä haastateltavalta lupa, jos jutut aiotaan julkaista esimerkiksi koulun lehdessä tai verkkosivuilla. Kirjoittakaa haastattelu puhtaaksi koneella tai käsin. Juttuun voi otsikon lisäksi liittää lyhyen ingressin eli tiiviin tai kuvailevan johdantokappaleen.

Varatkaa juttujen valmistumisen jälkeen aikaa niiden käsittelyyn ja keskusteluun. Lukekaa toistenne juttuja ja pohtikaa, millaista haastattelujen teko ja toimittajan työn kokeileminen oli. Tuntuiko jokin vaikealta, entä helpolta? Miten haastattelutilanteet sujuivat?

Vinkki: Jos käytössänne on tarvittavia välineitä, koittakaa haastattelujen tekoa myös videokameralla tai ääninauhurilla ja tehkää muutaman minuutin mittainen televisio- tai radiohaastattelu. Osa ryhmistä voi tehdä haastattelun kirjallisena lehtijuttuna, osa voi käyttää kameraa tai nauhuria. Miten haastattelutilanne muuttuu ja mitä pitää ottaa huomioon? Käyttäkää aikaa kysymyksien suunnitteluun ja kysymyksenasetteluun. Selkeän kysymyslistan laatiminen on kuvattavan tai äänitettävän haastattelun tekemisessä hyvin tärkeää. Videokameraa käyttäessä suunnitelkaa myös kuvausta, kuvakulmia ja valaistusta, nauhurilla äänittäessä miettikää millaisessa paikassa haastattelu kannattaa tehdä, millaista äänimaisemaa haluisitte mukaan haastatteluunne. Harjoitelkaa haastattelutilannetta ja kameran tai nauhurin käyttöä ennen varsinaisen haastattelun tekemistä.

(Lähde: Tullaan juttuun -materiaali / Sanomalehtien liitto ja Oikean uutisen jäljillä)

13. UUTISANKAT VALLOILLAAN!

Kesto: 1-2 tuntia

Tavoitteet: päättää luokan yhteinen mediaviikko mukavalla ja positiivisella tavalla

Järjestäkää mediaviikon päätteeksi luokassanne kummallisten tai hassujen uutisten uutislähetys, joissa uutisankat eli perättömät uutisjutut pääsevät valloilleen.

TEHTÄVÄ: Oppilaat keksivät pareittain hullunkurisia tai kummallisia uutisia ja kirjoittavat ne muistiin. Uutiset voivat olla lyhyitä uutissähkeitä, mutta niiden pitää vastata aiemmin käsiteltyihin, uutisen kannalta olennaisiin kysymyksiin: mitä, missä, milloin, miten, miksi ja kuka.

Järjestelkää luokahuoneeseen parista pulpetista ja tuolista pieni uutisstudio tai uutistenlukijoiden pöytä, jonka ääressä kukin pari käy lukemassa muulle luokalle keksimänsä pähkähullun uutisen.

Vinkki: Voitte uutisankkakatsauksen jälkeen äänestää luokan kesken, mikä uutisista oli kaikkein päättömin tai hullunkurisin. Hupaisimman uutisankan keksinyt pari voittaa jonkin pienen mediaan liittyvän palkinnon – tai vaikka kumiset kylpyankat!

14. KOLME VINKKIÄ YHTEISEEN ELOKUVAELÄMYKSEEN

1. Suuntana elävät kuvat!

Elokuva on mitä mainioin mediakasvatuksen väline ja täynnä pedagogista potentiaalia! Parhaimmillaan elokuva on elokuvateatterissa, jossa myös yhteinen elämys on taattu. Elokuvan katselu sopii lukuisten oppiaineiden tunnille ja osaksi monien teemojen opetusta, olipa aiheenanne ilmastonmuutos, ystävyys, erilaiset kulttuurit, historian tapahtumat tai vaikkapa elokuvagenret.

Osoitteesta www.koulukino.fi löydät listan kouluille suositeltavista elokuvista ja tarkemmat ohjeet, kuinka tilata koulukinonäytäntö lähimpään elokuvateatteriin. Monipuoliset ja maksuttomat oppimateriaalit elokuvien käsittelyyn löydät Koulukinon sivuilta. Varaa aikaa elokuvan käsittelylle oppilaiden kanssa, yhdessä katsottu elokuva herättää varmasti ajatuksia! Ottakaa mukaan myös muut mediaviikkoa viettävät luokat tai lähtekää eläviin kuviin vaikka koko koulun voimin.

Kesto: useampi tunti, puolikas tai koko koulupäivä

Opettajan muistilista:

- yhteydenotto lähimpään elokuvateatteriin hyvissä ajoin
- tarkista määrärahatilanne tai retkikassa
- tarvitaanko kuljetusta?

Vinkki: Kokeile Koulukinon sivujen hakukonetta löytääksesi opetukseen tai käsiteltävään aiheeseen sopivan elokuvan. Yhteinen elokuvaelämys on oiva keino huipentaa viettämänne mediaviikko!

2. Elokuvan lumoa koulussa

Elokuvanäytännön voit järjestää myös koulussa tai omassa luokassa. Elokuvan esittämiseen tulee tällöin hankkia lupa. Helpoin tapaa hoitaa koulun esityslupa-asiat kuntoon on hankkia lisenssi, joka mahdollistaa elokuvien rajattoman katsomisen. Lisenssin hankkimiseksi vieraile osoitteessa www.tuotos.fi (kotimaisia elokuvia) tai www.elokuvalisenssi.fi (suurimpien levittäjien elokuvia). Muista myös Elokuvakontaktilta tilattavat, esitysluvan sisältävät elokuvat. Selkeät ohjeet elokuvanäytännön järjestämiseen koulussa löydät myös Koulukinon etusivulta osoitteesta www.koulukino.fi.

Vinkki: Jos koulun määrärahat ovat tiukassa, sopikaa rehtorin ja muun opettajakunnan kanssa erityisestä elokuvan teemavuodesta, jolloin kouluun hankitaan lisenssi ja opettajat voivat panostaa elokuvakasvatukseen ja katsella elokuvia opetuksessa miehen määrin.

Jos pidempiaikaista lisenssiä ei ole mahdollista hankkia, voitte myös tilata Suomen elokuvakontaktilta tai YLE Tallennemyynnistä yksittäisen elokuvan, jonka kaikki luokat voivat katsoa yhdessä koulussa.

www.elokuvakontakti.fi ja www.yle.fi/tallennemyynti

Tietoa elokuvien ikärajoista Valtion elokuvatarkastamon sivuilta www.vet.fi.

3. Lyhytelokuvan taikaa luokkahuoneeseen

Suomen Elokuvakontakti tarjoaa kouluille vuokrattavaksi kattavan valikoiman lyhytelokuvia, animaatioita ja dokumenttielokuvia - lupineen kaikkineen!

Elokuvat ja ohjeet löydät osoitteesta www.elokuvakontakti.fi.

MATKAEVÄIDEN MURUSIA

- pieniä vinkkejä mediaviikolle tai hyödynnettäväksi mediaretken jälkeen

Mediamutustelijoiden aamunavaukset

Anna oppilaille pieniä kotitehtäviä pitkin mediaviikkoa ja käsitelkää niitä aamunavauksina. Tehtävät voidaan liittää muihin mediaviikolla tehtäviin harjoituksiin. Kotitehtävät voivat olla esimerkiksi seuraavanlaisia mediaseurantatehtäviä:

- Oppilaat katsovat televisiosta yhden uutislähetysten. Keskustelkaa niistä seuraavana päivänä. Millaisia uutisia lähetyksessä oli? Mikä oli nostettu kaikkein tärkeimmäksi uutiseksi? Oliko se sinun kannaltasi tai mielestäsi kaikkein tärkein uutinen? Huomaatteko eroja eri kanavien uutislähetysten kesken?
- Oppilaat kuuntelevat jonkin radio-ohjelman. Mistä ohjelma kertoi? Miltä radiokanava oli kyseessä? Sisälsikö se haastatteluja, musiikkia, pelkkää puhetta? Oletko kuunnellut muita samankaltaisia ohjelmia aiemmin?
- Oppilaat pyytävät kotona jota kuta perheenjäsentä soittamaan sen hetkisen oman lempikappaleensa. Minkä kappaleen perheenjäsen kuuntelutti? Minkä artistin tai yhtyeen esittämä kappale oli? Mitä pidit kappaleesta? Oliko eri perheenjäsenten kuunteluttamisissa musiikkityyleissä eroja? Kuuntelitteko kappaleen netistä, cd-levyltä, radiosta tai jostain muualta?
- Oppilaat tutustuvat kotona johonkin lehteen ja tuovat seuraavaan aamunavaukseen lehden kiinnostavimman artikkelin. Lehti voi olla sanomalehti, aikakauslehti, asiakaslehti, ilmaisjakelulehti tai harrastelehti. Mitä lehteä luit? Mikä lehtijutussa kiinnosti? Oliko lehti muuten tylsä vai kiinnostava kauttaaltaan?
- Oppilaat etsivät netistä tai lehdistä tai katsovat televisiosta mainoskatkon ja poimivat yhden omasta mielestään hyvän ja yhden huonon mainoksen. Mainokset voi tuoda mukanaan kouluun tai niitä voi kuvailla tunnilla muille. Mikä tekee mainoksesta hyvän tai huonon? Mitä mainoksessa myydään? Kenelle mainokset ovat suunnattu?
- Oppilaat laskevat aamunavausta varten, kuinka monta mainosta tai tuotemerkkiä he löytävät oman koulumatkansa varrelta. Minkälaisia mainoksia näitte, mihin ne oli sijoitettu? Olitko nähnyt samoja mainoksia ennen vai löytyikö koulumatkalta nyt mainoksia, joita et ollut ennen huomannut? Kenen koulumatkalta löytyi eniten mainontaa, entä vähiten?

Sanomalehti jatkaa elämää

Miten sanomalehteä voisi hyödyntää lukemisen jälkeen?

Keksikää mahdollisimman monta uutta käyttötapaa.

Askarrelkaa vanhasta sanomalehdestä jotakin uutta kuten hattu, vene, lentokone, origami, biojätepussi... Mihin jätteisiin sanomalehti lopulta lajitellaan?

Käsiteltyä kuvatulvaa

Pohtikaa median tuottamaa, kaikkialta tulvivaa kuvien virtaa ja kuvankäsittelyä. Löydättekö netistä tai lehdistä mainoksia ja muita kuvia, joiden uskotte olevan manipuloituja. Miksi mainoskuvia käsitellään? Saako uutiskuvia manipuloida? Tehkää omia mainoksia, kuvamanipulaatioita tai kummallisia lehtikuvia kuvankäsittelyohjelmilla.

Helsingin Sanomien verkkolehdestä (www.hs.fi) löytyy kaksi kuvamanipulointiin liittyvää, mielenkiintoista artikkelia viime ajoilta:

Islannin tuhkapilvestä levisi manipuloitu kuva (19.4.2010)

Kuvankäsittelijä tekee mainoksen mallista täydellisen (8.12.2009)

Artikkelit löytyvät kirjoittamalla niiden otsikot hs.fi-sivuston hakukenttään.

Voitte myös katsoa Doven Aidon kauneuden puolesta -kampanjavideon mainoskuvi-
en manipulaatiosta osoitteesta

www.campaignforrealbeauty.com/home_films_evolution_v2.swf

Sarjakuvahippa liikunta- tai välitunnille

Leikitään kuten tavallista hippaa, mutta pelastautumiseen tarvitaan hieman ketteryyttä ja hyvää muistia. Kun hippa lähestyy, turvaan pääsee menemällä kyykkyyyn ja huu-
tamalla jonkin sarjakuvahahmon nimi, joka ensimmäisenä juolahtaa mieleen. Jos ei ehdi kyykkyyyn ajoissa tai sanoo saman sarjakuvahahmon nimen kahdesti, joutuu hi-
paksi. Lähde: MLL:n vanhempainnetti

Musiikki on mediaa

Ääni, musiikki ja äänitallenteet ovat olennainen osa mediaesityksiä ja mediaa tieteenkin jo itsessään. Seuraavassa vinkkejä mediaviikon musiikkitunnille.

- Lukekaa lehdistä levyarvioita. Kuunnelkaa näytteitä arvostelluilta levyiltä. Oletteko samaa vai eri mieltä lehden musiikkikriitikon kanssa? Voitte tehdä omia levyarvioitanne.

- Järjestäkää luokassanne perinteinen levyraati, jossa ovat edustettuina musiikin eri genret. Oppilaat voivat valita kappaleet ja tuoda kouluun omia cd-levyjä tai soittaa kappaleet MP3-soittimesta. Luokka äänestää levyraadin voittajan.

- Kuunnelkaa tuttujen televisiosarjojen tunnusmusiikkeja ja vertailkaa niitä. Voitte pitää myös pienen tunnusmusiikin tunnistamiskilpailun. Opettaja soittaa tietokoneen kautta internetistä YleAreenasta tai Elävästä Arkistosta eri ohjelmien tunnusmusiikkia. Kytke videotykki pois päältä ja pyydä oppilaita sulkemaan silmänsä, etteivät he näe mikä ohjelma on kyseessä. Kuka arvaa nopeimmin, mistä ohjelmasta on kyse?

Tietoa musiikin kuuntelusta koulussa

Kunnallisissa oppilaitoksissa musiikkia saa käyttää vapaasti opetuksen yhteydessä. Musiikkia voit esittää oppitunnilla esimerkiksi cd-levyltä tai radiosta, myös musiikkitiedostot (esimerkiksi MP3, AAC, WMN) ovat sallittua kuunneltavaa tunnilla, kunhan lähde on laillinen ja alkuperäinen teos laillisesti valmistettu ja välitetty (esimerkiksi aito cd-levy, normaali radiolähetys tai verkkokaupasta hankittu musiikkitiedosto). Musiikkivideoiden esittämiseen tarvitaan sen sijaan lupa oikeudenhaltijoilta.

Viisastukaa verkosta

Sopivina annoksina ja soveltuvin sisällöin käytettynä internet toimii mediataitoisen lapsen ja nuoren kasvun ja kehityksen tukena. Netinkäyttöön motivoituneet ja teknisesti taitavat lapset ja nuoret käyttävät netin palveluja ja uusia viestintämuotoja pelottomasti. Tukea turvalliseen ja vastuulliseen mediankäyttöön kuitenkin tarvitaan. On tärkeää olla tietoinen mahdollisista riskeistä ja vaaroista netissä liikkuesssa, mutta yhtälailla tärkeää on myös tuoda netin monet positiiviset puolet ja mahdollisuudet esiin.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton sivujen kattavasta mediakasvatusosioista löydät rutkasti aiheeseen liittyvää tietoa, materiaalia ja valmiita tehtäviä oppitunnilla hyödynnettäväksi.

www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus

Vinkki: Tilatkaa mediaviikon kunniaksi kouluunne MLL:n mediakasvatuskouluttaja kertomaan oppilaille mediasta, fiksusta netinkäytöstä ja nettielämän ilmiöistä. Ohjeet löydät yllä olevan linkin takaa.

Vanhemmat mukaan mediamatkalle

Mediaviikolla on hyvä muistutella myös vanhempia lasten ja nuorten mediankäytöstä ja nettimaailmasta. MLL:n sivuilta löydät ohjeet mediakasvatukseen ja netinkäyttöön liittyvän vanhempainillan vetämiseen, runsaasti sisältöjä sekä keskusteltavaa. Jos oma aika ja rahkeet tuntuvat olevan kortilla, voit tilata MLL:n mediakasvatuskouluttajan myös vanhempainiltaan puhumaan ja vahvistamaan vanhempien ja ammattikasvattajien valmiuksia huomioida lasten mediaympäristöä kasvatuksessa sekä tuomaan tietoa median mahdollisuuksista ja riskeistä. Lähde: MLL

www.mll.fi/kasvattajille/mediakasvatus/koulutuspalvelut

Terveystiedon teemat auki elokuvan avulla

Elävät kuvat on oiva osa mediakasvatusta; yhdessä katsottu elokuva toimii keskustelunavaajana vaikeissakin aiheissa. Hyödynnä elokuvaa ja Koulukinon kouluille suositeltavia elokuvia ja oppimateriaaleja terveystiedon opetuksessa keskustelunavaajana ja oppimateriaalina terveystiedon eri teemojen opetuksessa. Hyödynnä Koulukinon nettisivujen hakukonetta ja löydä käsiteltävään aiheeseen ja oman luokan opetukseen sopiva elokuva. Koulukinon sivuilta löydät ohjeet elokuvateatterikäynnin järjestämiseen ja lisäksi liudan vinkkejä esitysluvan hankkimiseen ja elokuvien katsomiseen koulussa.

Pukujen ja lavasteiden loistoa

Mediaviikolla elokuvaa voi hyödyntää myös käsityön ja teknisen tunneilla. Valitkaa katsottavaksi jokin historiallinen elokuva ja analysoikaa sitä kiinnittäen erityishuomiota puvustukseen, lavastukseen ja rakennettuun miljööseen. Muistakaa hankkia lupa elokuvan katsomiseen.

Mediakummit

Ryhtykää nuorempien oppilaiden mediakummeiksi ja tehkää yhteystyötä jonkin 1. tai 2. luokan kanssa. Vanhemmat oppilaat voivat käydä pienempien luokassa kertomassa nuoremmille soveltuvista nettisivuista tai turvallisesta netinkäytöstä, piirtäkää yhdessä sarjakuvia tai menkää yhdessä elokuvateatteriin katsomaan kaikille sopivaa elokuvaa, jonka jälkeen isot ja pienet kummioppilaat voivat jutella elokuvasta ja sen herättämistä ajatuksista yhdessä.

Liite: **Mediamatkalaisilla on asiaa! -tehtävän tueksi**

ERILAISIA MIELIPIDETEKSTEKSTEJÄ

Pääkirjoitus kutsuu tekstillään lehden arvomaailmaan ja pyrkii luomaan yhteyden lukijaan. Se käsittelee pientä tai suurta ajankohtaista asiaa, ottaa kantaa ja ehdottaa toimenpiteitä sekä arvioi ja analysoi.

Kolumni esittää selkeästi oman, henkilökohtaisen näkemyksen jostakin kirjoittajan tärkeäksi kokemasta asiasta. Se pohtii, kyseenalaistaa ja kritisoi. Tyyliltään kolumni voi olla monenlainen, esimerkiksi humoristinen, piikittelevä tai pohtiva. Kolumnin tarkoitus on herättää keskustelua ja saada lukija oivaltamaan jotakin uutta.

Pakina on hauska, usein melko lyhyt teksti. Se pyrkii huvittamaan lukijaansa esimerkiksi leppoisalla tai pisteliäällä tavalla tai kertoa jonkin pienen tarinan. Pakina voi käsitellä huvittavaa arkista asiaa tai kummellusta tai jotakin monelle ihmiselle tuttua tapahtumaa.

Mielipiteen esittäjän muistilista

- miten mielipideteksti kirjoitetaan?

1. tilanteen tai aiheen esittely
2. oman mielipiteen ilmaisu
3. riittävät perustelut omalle mielipiteelle
4. vastakkaisten mielipiteiden kumoaminen, ratkaisuehdotusten antaminen
5. loppuyhteenveto

Liite: Uutiskriteeritehtävän tueksi.

Uutiskriteerit eli mikä tekee jostakin uutisen

(Galtung & Ruge)

1. Kielteisyys. Uutisten arvo vahinkojen, vammojen tai uhrien vuoksi. Sotareportaasit, konfliktit, onnettomuudet, luonnonkatastrofit ym. kriisitilanteet.
2. Tuoreus. Aika ja ajankohtaisuus ovat uutisen tärkeimpiä mittareita.
3. Läheisyys. Maantieteellinen läheisyys, myös kulttuurinen läheisyys tai tuttuus. (uutisia Suomesta, Pohjoismaista, Euroopasta, Amerikoista, Aasiasta vai Afrikasta?)
4. Yhdenmukaisuus. Uutinen vastaa kulttuurisia odotuksia. Asiat sujuvat opitun, usein stereotyyppisen ”käsikirjoituksen” mukaisesti.
5. Selkeys. Uutisen tulee olla ymmärrettävä ja sisällettävä selkeitä faktoja.
6. Odottamattomuus. Uusi ja odottamaton on kiinnostavampaa uutisoitavaa kuin rutiininomaiset tapahtumat. Huom. uusi = uutinen.
7. Superlatiivisuus. Suurin, pienin, pisin, lyhin, kummallisimmin on uutinen.
8. Vaikutuksellisuus. Vaikutus lukijoiden, katselijoiden tai kuuntelijoiden elämään. Miten jokin tapahtunut asia vaikuttaa tavallisen ihmisen elämään?
9. Henkilöitävyys. Uutiset ovat usein kiinnostavampia, kun ne kerrotaan jonkun ihmisen näkökulmasta.
10. Tärkeät tai vaikutusvaltaiset henkilöt. Esimerkiksi poliitikon tai julkkiksen sanomiset ja tekemiset ylittävät uutiskynnyksen helpommin.
11. Edustavuus. Jonkin alan asiantuntijalla tai auktoriteetilla oleva tieto on tärkeää ja luotettavaa.
12. Faktat. Paikkakuntia, nimiä, rahasummia, numeroita...

Pohdittavaksi:

Keksittekö lisää uutiskriteerejä?

Miettikää, mitä tarkoitetaan uutisten puolueettomuudella?

Lähde: Suomen kirjastoseura/Viestinnän työkalupakki & YLEn Opinportti/Media ja me

Liite: **Esimerkki mediankäytön taulukoinnista tehtävään 3****Kuinka monta tuntia mediaseurantaviikolla käytit eri medioita?**

7								
6				X				
5	X			X				X
4	X			X				X
3	X		X	X				X
2	X		X	X	X		X	X
1	X	X	X	X	X	X	X	X
	Internet	Musiikki	Lehdet	Televisio	Kirjat	Elokuvat	Pelit	Kännykkä

Liite: Muinaiset mediat -pelin korttimalli

Tulosta tarvittava määrä ja leikkaa laput irti toisistaan.

KIRJAPAINOTAITO	SANOMALEHTI	AIKAKAUSLEHTI
VALOKUVA	PUHELIN	ELOKUVA
RADIO	TELEVISIO	INTERNET

Liite: **Mediankäyttötaulukko**. Haastattele kotitehtävänä vanhempaa, isovanhempaa tai muuta tuttua aikuista. Mitä mediavälineitä heillä oli käytössään, kun he olivat sinun ikäisiäsi? Haastattelun jälkeen merkkää taulukkoon, mitä medioita sinulla itselläsi on käytössä nykypäivänä. Vertaile vastauksia.

Media	Haastateltava Nimi: Syntymävuosi:	Sinä Nimi: Syntymävuosi
televisio		
elokuva		
radio		
sanomalehti		
aikakauslehti		
ilmaisjakelulehti		
video		
dvd		
lankapuhelin		
kännykkä		
tietokone		
kannettava tietokone		
internet		
digiboksi		
sähköposti		
äänilevy		
c-kasetti		
cd-levy		
stereot		
Mp3-soitin, iPod tms.		
pelikonsoli		
kirja		

Liite: Ohjeita haastattelun tekoon

1. Mieti, ketä haluat / olet menossa haastattelemaan ja kysy tältä lupa jutun tekoon.
2. Valmistautuminen. Etsi haastateltavan ammatista tietoa lehdistä tai internetistä.
3. Kysymysten laadinta. Voit miettiä etukäteen, millä tavoin haastateltava saattaisi vastata. Muista kysyä myös sellaisia kysymyksiä, joihin haastateltava vastaa laajemmin kuin ”kyllä” tai ”ei”. Kirjoita kysymykset itsellesi muistiin.
4. Haastattelutilanne. Haastattellessa kuuntele tarkkaan mitä haastateltava vastaa kysymyksiisi ja kirjaa vastaukset muistiin. Voit kysyä myös sellaisia kysymyksiä, jotka tulevat mieleesi haastattelun aikana valmiiden kysymysten lisäksi. Esitä lisäkysymyksiä, jos et ymmärrä jotakin asiaa.
5. Haastattelun loppuksi voit vielä kerrata haastateltavallesi muistiinpanosi ja tarkistaa, että tiedot ovat oikein. Haastateltava voi korjata vastauksiaan tai lisätä jotakin. Kiitä haastattelusta.
6. Juttu kannattaa kirjoittaa mahdollisimman pian haastattelun jälkeen, kun se on vielä tuoreessa muistissa.